

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy
České republiky za rok 2005

S novým školským zákonem

Díl II.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

S novým školským zákonem

Díl II. Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky za rok 2005

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

© MŠMT, Praha 2006

ISBN 80-211-0519-4

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

1	Nová školská legislativa a její implementace	9
1.1	Nová školská legislativa	10
1.2	Seznamování odborné školské veřejnosti s novou školskou legislativou	10
1.3	Často diskutovaná témata týkající se nové školské legislativy	11
2	Využívání Evropského sociálního fondu v oblasti vzdělávání a školství	13
2.1	Opatření 3.1	14
2.2	Opatření 3.2	15
3	Kurikulární reforma a její specifická podpora základnímu a střednímu vzdělávání	17
3.1	Postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula v základním vzdělávání	18
3.2	Postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula v gymnáziích	19
3.3	Specifická podpora kurikulární reformy	21
4	Pohled na průběh kurikulární reformy očima České školní inspekce	23
4.1	Zavádění dvoustupňového kurikula	24
4.2	Oblasti specifické podpory kurikulární reformy	26
4.3	Souhrnné poznatky o předpokladech kurikulární reformy	27
5	Hodnocení výsledků vzdělávání	29
5.1	Maturita nanečisto 2005	30
5.2	Závěrečná zkouška v oborech vzdělání s výučním listem	35
5.3	Návrh inovované podoby závěrečné zkoušky	36
6	Školní a mimoškolní faktory ve výsledcích žáků	39
6.1	Výsledky výzkumu OECD PISA 2003 z hlediska regionálního srovnání a dalších aspektů	40
6.2	Výsledky žáků v testu matematické gramotnosti	43
6.3	Jak vybrané faktory ovlivňují různé testy	45
7	Další vzdělávání	47
7.1	Rozvoj dalšího vzdělávání, ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání	48
8	Další vzdělávání pedagogických pracovníků	51
8.1	Východiska a trendy	52
8.2	Institucionální rámec DVPP	52
8.3	Akreditace vzdělávacích programů DVPP	53
8.4	Rozvojové programy MŠMT pro DVPP	53
8.5	Projekty ESF, které podporují DVPP	54
8.6	Úkoly pro další období	55

9	Rozvoj poradenství v oblasti vzdělávání a přípravy na povolání	57
9.1	Pedagogicko-psychologické poradenství	58
9.2	Budování integrovaného informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce – ISA	60
10	Odborné vzdělávání v evropské perspektivě	65
10.1	Aktivity vyplývající z členství České republiky v Evropské unii	66
10.2	Projekty řešené v rámci komunitárního programu Leonardo da Vinci	68
	Seznam tabulek	70
	Seznam obrázků	71

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2005, nesoucí název **S novým školským zákonem**, představuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy již podáváté komplexní pohled na roční dění v oblasti vzdělávání. Předchozí výroční zprávy mapovaly od roku 1996 školství nejprve ve dvouletých intervalech, od roku 2002 každoročně.

Název „S novým školským zákonem“ pro tuto výroční zprávu odráží významnou změnu legislativního kontextu vzdělávání v České republice. Dne 1. ledna 2005 totiž nabýly účinnosti tři zákony, které ve svém souhrnu znamenají legislativní zakotvení nejvýznamnější reformy v oblasti regionálního školství za poslední období: **zákon č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), **zákon č. 563/2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, a konečně **zákon č. 562/2004 Sb.**, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona.

Podle ustanovení §10, odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. je Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy uložena povinnost předkládat výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy vládě a zveřejňovat ji způsobem umožňujícím dálkový přístup. To umožňuje naplnit hlavní účel výročních zpráv, který je platný i pro zprávu za rok 2005: poskytnout tvůrcům vzdělávací politiky a rozhodovacím orgánům na všech úrovních zdroj informací potřebných pro jejich práci. Současně se však výroční zpráva svým specifickým obsahem obrací i k odborné pedagogické veřejnosti a ke všem dalším zájemcům o otázky vzdělávání.

Autoři *Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2005* si kladli za cíl podat ucelený obraz o uplynulém roce v oblasti vzdělávání s akcentem na hlavní témata, která tvořila jeho dynamiku. V souladu s tím je zpráva uspořádána do dvou dílů.

Díl I Vzdělávání v roce 2005 v datech podává souvislý přehled o vzdělávací soustavě, opírající se o nové legislativní prostředí a o empirická data. Vedle obsahového popisu nového legislativního prostředí se díl I. zabývá vzdělávací soustavou v celé šíři: jsou zde zařazeny kapitoly o regionálním školství, o pracovnících ve školství a o financování školství. V závěru je řazena kapitola o vzdělávání a zaměstnanosti, jíž se dává vzdělávání do kontextu s trhem práce. Ačkoli podle školského zákona je výroční zpráva zaměřena především na regionální školství, autoři dílu I. pro úplnost zařadili i základní údaje o vysokých školách, tak aby uživatelé výroční zprávy měli k dispozici celkový pohled na vzdělávání v České republice.

Díl II Vzdělávání v roce 2005 v tématech představuje ve větší hloubce deset témat, která byla v roce 2005 zvláště aktuální. I zde je zařazena kapitola o nové školské legislativě; přitom na rozdíl od dílu I., kde byl popsán obsah nových zákonů, díl II. se soustřeďuje na otázky jejich implementace. V dalších tématech najdeme například podrobnější pohled na projekty podporované z Evropského sociálního fondu a na další projekty řešené v evropském kontextu, především v oblasti odborného vzdělávání. Mezi důležitými tématy roku 2005 nemůže chybět kurikulární reforma. Autoři zprávy považovali za důležitou také problematiku hodnocení vzdělávacích výsledků a faktorů, které tyto výsledky ovlivňují, tak jak se jeví ve světle národních a mezinárodních projektů. Jako klíčová byla do dílu II. zařazena i témata dalšího vzdělávání a poradenství.

Jednotlivé kapitoly výroční zprávy byly zpracovány širokým autorským týmem složeným z pracovníků odborných útvarů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a jeho přímo řízených organizací. Editaci zprávy a koordinování práce autorů byl pověřen Ústav pro informace ve vzdělávání. Editor zprávy s poděkováním přijímá veškeré připomínky, které mohou zlepšit zpracování standardního dokumentu výroční zprávy v dalších letech a přispět k tomu, aby se tyto zprávy staly užitečným zdrojem poznatků pro široký okruh uživatelů.

Kontaktní údaje:

Ústav pro informace ve vzdělávání

Senovážní náměstí 26

110 06 Praha 1

E-mail: info@uiv.cz

Tel.: 224 398 111

Fax: 224 237 596

Seznam zkratek

CEDEFOP	European Centre for the Development of Vocational Training (Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání)
CERMAT	Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání
CSVŠ	Centrum pro studium vysokého školství
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
EPANIL	Společné evropské principy pro identifikaci, hodnocení a uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v rámci celoživotního učení
EQF	European qualification framework (Evropský rámec kvalifikací pro celoživotní učení)
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad evropských společenství
Europass	soubor dokumentů označený společným názvem Europass, který má usnadnit volný pohyb osob na evropském trhu práce a vzdělávání
G	gymnázium
HODINA	Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků
INES	Indicators of Education Systems (projekt OECD)
IPPP	Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
ISA	Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce
ISCED	International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)
ISŠ	integrovaná střední škola
JPD	Jednotný program dotací
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NARIC	National Academic Recognition Information Centre (sít' informačních středisek nostrifikace)
NCE	národní centra Europassu
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
OA	obchodní akademie
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
PILOT Z	Pilotní ověřování ŠVP na 2. stupni vybraných ZŠ
Pilot G	Pilotní ověřování ŠVP na vybraných gymnáziích
Pilot S	Pilotní ověřování ŠVP na vybraných středních odborných školách a středních odborných učilištích
PISA	Programme for International Student Assessment (Program pro mezinárodní hodnocení žáků)
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
QualiVET	projekt Kvalita rozvoje a zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě ve strojírenství ve vztahu k trhu práce
ReferNet	Evropské referenční a expertní síť odborného vzdělávání
RgŠ	regionální školství
RŠ	projekt Rychlá šetření
RVP GV	Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SIPVZ	Státní informační politika ve vzdělávání
SOŠ	střední odborná škola
SOU	střední odborné učiliště
SpŠ	speciální škola
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVP	středisko výchovné péče
ŠVP	školní vzdělávací program
TTnet	Training of Trainers Network (Sít' vzdělavatelů učitelů, instruktorů a lektorů v odborných školách a podnicích)
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)
UNIV	Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým
VIP Kariéra	projekt Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání
VOŠ	vyšší odborná škola
VQTS	Systém přenosu odborných kvalifikací
VŠ	vysoká škola
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Nová školská legislativa a její implementace

1.1 Nová školská legislativa

Dne 1. ledna 2005 nabyly účinnosti tři zákony, které ve svém souhrnu znamenají legislativní zakotvení nejvýznamnější reformy v oblasti regionálního školství za poslední období:

- **zákon č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- **zákon č. 562/2004 Sb.**, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona;
- **zákon č. 563/2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Tyto zákony, kterými je nově upravena v zásadě celá oblast regionálního školství, si vyžádaly také vydání celé řady prováděcích právních předpisů – vyhlášek ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a nařízení vlády. Přestože prováděcími právními předpisy jsou na základě těchto zákonů a v jejich mezích (viz článek 78 a 79 odst. 3 Ústavy České republiky) pouze upřesňována a konkretizována zákonná ustanovení, pro každodenní práci ředitelů škol a školských zařízení, zřizovatelů, krajských úřadů, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy či České školní inspekce jsou neméně důležité.

V praxi to znamenalo, že ve druhé polovině roku 2004 a v první polovině roku 2005 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravilo a vydalo či předložilo vládě ke schválení řadu prováděcích právních předpisů, které nahradily na tři desítky prováděcích právních předpisů účinných ke konci roku 2004 vydaných na základě předchozích platných zákonů z oblasti školství.

Přehled prováděcích právních předpisů vydaných k zákonu č. 561/2004 Sb.:

- **vyhláška č. 671/2004 Sb.**, kterou se stanoví podrobnosti o organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve středních školách;
- **nařízení vlády č. 689/2004 Sb.**, o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání;
- **vyhláška č. 10/2005 Sb.**, o vyšším odborném vzdělávání;
- **vyhláška č. 12/2005 Sb.**, o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami;
- **vyhláška č. 13/2005 Sb.**, o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři;
- **vyhláška č. 14/2005 Sb.**, o předškolním vzdělávání;
- **vyhláška č. 15/2005 Sb.**, kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy;
- **vyhláška č. 16/2005 Sb.**, o organizaci školního roku;
- **vyhláška č. 17/2005 Sb.**, o podrobnějších podmínkách organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti;
- **vyhláška č. 33/2005 Sb.**, o jazykových školách s právem státní jazykové zkoušky a státních jazykových zkouškách;

- **vyhláška č. 47/2005 Sb.**, o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem;
- **vyhláška č. 48/2005 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky;
- **vyhláška č. 54/2005 Sb.**, o náležitostech konkursního řízení a konkursních komisích;
- **vyhláška č. 55/2005 Sb.**, o podmínkách organizace a financování soutěží a přehlídek v zájmovém vzdělávání;
- **vyhláška č. 64/2005 Sb.**, o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů;
- **vyhláška č. 65/2005 Sb.**, kterou se stanoví členění krajských normativů, ukazatele rozhodné pro jejich stanovení, jednotky výkonu pro jednotlivé krajské normativy, vztah mezi ukazateli a jednotkami výkonu, ukazatele pro výpočet minimální úrovně krajských normativů a zásady pro jejich zvýšení a jejich zveřejnění (vyhláška o krajských normativech);
- **vyhláška č. 71/2005 Sb.**, o základním uměleckém vzdělávání;
- **vyhláška č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních;
- **vyhláška č. 73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných;
- **vyhláška č. 74/2005 Sb.**, o zájmovém vzdělávání;
- **vyhláška č. 107/2005 Sb.**, o školním stravování;
- **vyhláška č. 108/2005 Sb.**, o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních;
- **vyhláška č. 223/2005 Sb.**, o některých dokladech o vzdělání;
- **vyhláška č. 364/2005 Sb.**, o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení).

Přehled prováděcích právních předpisů vydaných k zákonu č. 563/2004 Sb, o pedagogických pracovnících:

- **nařízení vlády č. 75/2005 Sb.**, o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků;
- **vyhláška č. 317/2005 Sb.**, o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

1.2 Seznamování odborné školské veřejnosti s novou školskou legislativou

Přestože je při aplikaci právních předpisů nezbytné vycházet z právního principu „neznalost práva neomlouvá“, je zřejmé, že k úspěšnému praktickému naplnění zásadní změny školské legislativy, která oblast regionálního škol-

ství zasáhla v průběhu roku 2005, je odpovídající informační osvěta v odborné školské, ale i laické veřejnosti nezbytná. Jde především o *zpřístupnění informací, pomoc při orientaci* v novém legislativním prostředí a *nastavení informačních kanálů*, kterými budou aktuální informace odborné školské veřejnosti poskytovány.

Zvládnutí nároků spojených s uplatňováním nových zákonů vyžaduje aktivní přístup všech stupňů řízení v oblasti regionálního školství při sledování a praktickém naplňování nové školské legislativy a odpovídající odpovědnost za dodržování platných právních předpisů. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2005 splnilo a dále plní svou úlohu ústředního správního úřadu v této věci vedle svých standardních aktivit především následujícím způsobem:

- spolupořádalo s krajskými úřady na konci roku 2004 a v první polovině roku 2005 *sérii informačních seminářů* k novým „školským“ zákonům pro ředitele škol a školských zařízení ve všech krajích. Na těchto seminářích mohli ředitelé škol a školských zařízení bezplatně získat od odpovědných pracovníků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy informace umožňující lepší orientaci v novém právním prostředí se zdůrazněním odlišností od dosavadních právních předpisů.
- spolupodílelo a spolupodílí se na *vzdělávacích akcích* pořádaných Národním institutem pro další vzdělávání v oblasti *Škola v souvislosti práva*, které jsou zaměřeny na novinky v legislativě důležité pro ředitele škol a školských zařízení.
- začalo vydávat periodikum *Právní výklady*, ve kterém pravidelně shromažďuje a zveřejňuje zásadní stanoviska právní povahy především k nové školské legislativě. Toto periodikum je zveřejňováno na webových stránkách ministerstva a rozesíláno více než 1000 adresátům (školám a školským zařízením, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, krajským úřadům, České školní inspekci) elektronickou poštou.

1.3 Často diskutovaná témata týkající se nové školské legislativy

Zavádění každé nové právní úpravy do praxe s sebou přináší věcné a organizačně-technické změny a problémy. Uvedené jednoznačně platí i v případě nové školské legislativy, neboť změnu, kterou část odborné školské veřejnosti považuje za jednoznačný přínos a krok kupředu, druhá část stejně rezolutně odmítá. Zmíníme tedy alespoň několik významných témat, která byla v roce 2005 diskutována.

Přijímací řízení ke vzdělávání ve střední škole

Školský zákon částečně změnil organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole. Pro školní rok 2005/2006 již uchazeči podávali přihlášku pro první kolo přijímacího řízení na jednu střední školu s tím, že následně po ukončení prvního kola přijímacího řízení mohli v případě neúspěchu podat neomezený počet přihlášek do druhého či dalšího kola přijímacího řízení v těch středních školách, které toto druhé kolo vyhlásily.

Zároveň se tento upravený systém v celém rozsahu, s výjimkou aplikace správního řádu, vztahoval i na střední školy „neveřejné“, tedy soukromé a církevní. Hlavním účelem změny bylo umožnit uchazečům efektivnější výběr střední školy pro druhé kolo přijímacího řízení, a to na základě konkrétních informací poskytnutých středními školami po ukončení prvního kola přijímacího řízení a soustředěných na jednotlivých krajských úřadech, které je zveřejnily dálkovým přístupem na svých webových stránkách.

Podle dosavadních právních předpisů podávali uchazeči zároveň přihlášku do prvního kola přijímacího řízení – na jednu střední školu a do druhého kola přijímacího řízení – rovněž na jednu střední školu. Až v případě neúspěchu v prvním či ve druhém kole přijímacího řízení mohli podat neomezený počet přihlášek na ty střední školy, které případně nenaplnily předpokládaný počet přijatých v prvním ani ve druhém kole a vyhlásily další kolo přijímacího řízení. Tento systém přijímacího řízení se nevztahoval na „neveřejné“ střední školy.

Diskuse vyplynuly částečně z nepochopení nové úpravy systému přijímacího řízení. Média často mylně informovala, že „uchazeči mohou podávat přihlášku pouze na jednu střední školu“, aniž by zohlednila podstatný fakt, že se jedná pouze o první kolo přijímacího řízení a že v tomto ohledu byl předchozí systém zcela shodný, částečně z pocitu ztráty jistoty druhého kola přijímacího řízení (byť teoretického) ze strany uchazečů.

Analýza výsledků přijímacího řízení ke vzdělávání ve středních školách pro školní rok 2005/2006, provedená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a vycházející z údajů České školní inspekce a Ústavu pro informace ve vzdělávání, však ukázala, že úprava organizace přijímacího řízení v žádném případě neznamenala zhoršení postavení uchazečů z hlediska naplnění jejich práva na vzdělání zakotveného článkem 33 Listiny základních práv a svobod. Změna v organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole je v současné době předmětem projednávání u Ústavního soudu na základě návrhu skupiny poslanců na zrušení některých ustanovení školského zákona podaného 14. března 2005. O tomto návrhu Ústavní soud dosud nerozhodl.

Školská rada

Školský zákon posílil postavení školské rady jako orgánu školy umožňujícího zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy, a to tak, že školskou radu zavedl jako povinný orgán ve všech základních, středních a vyšších odborných školách. Zároveň poskytl zřizovatelům přechodné období ke splnění povinnosti zřídit školskou radu, a to do konce roku 2005.

Školská rada je založena, obdobně jako rada školy podle dosavadních právních předpisů, na principu třetinového zastoupení. Také kompetence školské rady, spočívající ve schvalování či projednávání zásadních dokumentů či jiných podstatných záležitostí školy, jsou obdobné. K posílení došlo, pokud jde o školní řád jako základní vnitřní

předpis školy, který nyní školská rada schvaluje. Tyto změny vyplynuly z dosavadních zkušeností se zřizováním rad školy, kdy byl ke zřízení rady školy nezbytný početně výrazný aktivní přístup účastníků vzdělávání či pracovníků školy, a z doporučení OECD. Výhrady části odborné školské veřejnosti směřovaly právě k povinnému zřízení školské rady a plynuly z obavy z ryze formálního postavení školské rady v případě nezájmu žakovské (student-ské) a rodičovské veřejnosti o činnost ve školské radě.

Výstupní hodnocení

Školský zákon zavedl tzv. výstupní hodnocení, které je škola povinna vydat žákovi v posledním roce plnění povinné školní docházky a které vypovídá o tom, jak žák dosáhl cílů základního vzdělávání stanovených školským zákonem. Podrobnosti o náležitostech a termínech vydání výstupního hodnocení pak stanovila vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. Výstupní hodnocení obsahuje slovní vyjádření o dosažené výstupní úrovni v průběhu základního vzdělávání, o možnostech žáka a jeho nadání, předpokladech pro další vzdělávání nebo pro uplatnění žáka a o dalších významných skutečnostech ve vzdělávání žáka. Smyslem výstupního hodnocení tak je poskytnout rodičům a žákovi komplexní informace o vývoji žáka v průběhu základního vzdělávání využitelné především pro rozhodování o další vzdělávací dráze žáka.

Výstupní hodnocení zároveň bylo promítnuto do kritérií přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole, a to jako povinné kritérium, které musí ředitel střední školy vždy určitým (jím stanoveným) způsobem zohlednit. Cílem tohoto opatření bylo výraznějším způsobem propojit obsah přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole s výsledky základního vzdělávání uchazečů a umožnit řediteli střední školy rozhodovat na základě úplněj-

ších informací o jednotlivých uchazečích. V této podobě bylo výstupní hodnocení nastaveno již ve školním roce 2005/2006.

Diskuse týkající se výstupního hodnocení se vedla (a stále vede) především o jeho konkrétní podobě a informacích, které má obsahovat (zde jsou často v odborné školské veřejnosti zmiňovány vzpomínky na tzv. komplexní hodnocení uplatňované v minulém režimu), o nárůstu práce pedagogických pracovníků spojené s tvorbou výstupního hodnocení či o konkrétním způsobu, jakým má ředitel střední školy toto výstupní hodnocení v kritériích přijímacího řízení zohlednit. Tyto diskuse vyústily až v přijetí poslaneckého pozměňovacího návrhu vzneseného v rámci projednávání vládního návrhu zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. Schválení této změny, která je součástí zákona č. 179/2006 Sb. a nabyla účinnosti dnem 5. května 2006, posunulo povinnost ředitele střední školy zohlednit výstupní hodnocení v kritériích přijímacího řízení ke vzdělávání ve střední škole až na školní rok 2007/2008, nezpochybnilo však samotný princip vydávání výstupního hodnocení v posledním roce plnění povinné školní docházky.

Závěrem lze říci, že až čas ukáže, do jaké míry je nová školská legislativa efektivní, jak odráží společenský vývoj či jej předvídá a nakolik v oblasti regionálního školství vytváří rovnovážně nastavené právní prostředí a poskytuje všem účastníkům vzdělávání účinné právní nástroje prosazování a ochrany jejich práv. Již nyní je však zřejmé, že větším či menším změnám ve školské legislativě se ani do budoucna nevyhneme, neboť odborné a politické diskuse týkající se obsahu, organizace, řízení či financování vzdělávání v oblasti regionálního školství stále pokračují a jejich výsledky bude nezbytné ve školské legislativě promítat.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Využívání Evropského sociálního fondu v oblasti vzdělávání a školství

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2005 realizovalo nebo koordinovalo realizaci 156 projektů, které byly schváleny pro finanční podporu z Evropského sociálního fondu (ESF), a to na základě *Opatření 3.1* nazvaného *Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů vzdělávání* a *Opatření 3.2* *Podpora terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů* (OP RLZ). Schválený rozpočet na rok 2005 v závazném ukazateli „Výdaje na financování společných programů ČR a EU“ činil 375 936 tis. Kč, v členění: prostředky státního rozpočtu 93 984 tis. Kč a prostředky z rozpočtu EU 281 952 tis. Kč. Rozpočet nebyl v průběhu roku upravován. Skutečnost byla vykázána ve výši 339 767,14 tis. Kč v členění: prostředky státního rozpočtu 84 948,62 tis. Kč

a prostředky z rozpočtu EU 254 818,52 tis. Kč. Převod do rezervního fondu činil 100 505,94 tis. Kč.

Zálohy a průběžné platby (uvolňováno celé ze SR):

V rámci opatření 3.1 bylo uvolněno celkem 292 424,02 tis. Kč. Podíl národního spolufinancování činil 73 106,54 tis. Kč a podíl tzv. evropských prostředků (krytých státním rozpočtem) činil 219 317,48 tis. Kč. Do rezervního fondu MŠMT bylo převedeno celkem 45 092 tis. Kč. V rámci opatření 3.2 bylo uvolněno celkem 47 343,12 tis. Kč. Podíl národního spolufinancování činil 11 842,08 tis. Kč a podíl tzv. evropských prostředků (krytých státním rozpočtem) činil 35 501,04 tis. Kč. Do rezervního fondu MŠMT bylo převedeno celkem 51 202,36 tis. Kč.

Tabulka 1

Přehled uvolněných finančních prostředků na projekty v rámci Opatření 3.1 a 3.2 OP RLZ z kapitoly 333 MŠMT (údaje v tis. Kč)

		Výdaje ze státního rozpočtu	Výdaje z rozpočtu EU	Výdaje celkem
Opatření celkem	3.1	73 106,54	219 317,48	292 424,02
Opatření celkem	3.2	11 842,08	35 501,04	47 343,12
Opatření celkem		84 948,62	254 818,52	339 767,14

Vzhledem k tomu, že projekty v rámci obou opatření jsou financovány z kapitoly 333 MŠMT formou zálohových plateb, skutečné čerpání finančních prostředků státního rozpočtu i rozpočtu EU v těchto projektech dokladují tzv. žádosti o platbu. Po schválení žádosti o platbu pak obdrží MŠMT na příjmovém účtu 75% z celkové výše schválené žádosti o platbu (tj. evropský podíl). Na příjmový účet kapitoly 333 MŠMT bylo proplaceno z objemu tzv. evropských prostředků v předložených žádostech celkem 57 780,51 tis. Kč.

2.1 Opatření 3.1

V rámci tohoto opatření bylo realizováno celkem 6 výzev pro předkládání projektů: tři výzvy pro systémové projekty byly vyhlášeny v lednu, květnu a září; dvě výzvy pro národní projekty byly vyhlášeny v lednu a květnu; jedna výzva pro grantové projekty byla vyhlášena v lednu; jedna výzva pro grantové schéma byla vyhlášena v září (tato vý-

zva byla vyhlášena společně s výzvou pro systémové projekty a v jejím rámci byla schválena změna grantového schématu opatření).

Na základě těchto výzev bylo konečnými příjemci, tj. Skupinou regionálního školství MŠMT pro systémové projekty a grantové schéma opatření 3.1 a NÚOV předloženo a schváleno 8 systémových projektů (ve výši 499,46 mil. Kč) a 3 národní projekty (ve výši 174,37 mil. Kč).

2.1.1 Systémové projekty

Tvorba a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů ve vybraných gymnáziích (PILOT G)

Tvorba a ověřování pilotních školních vzdělávacích programů na vybraných středních odborných školách a středních odborných učilištích (PILOT S)

Vytvoření externího systému monitorování a hodnocení včetně zřízení Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání (včetně informační a poradenské činnosti) (KVALITA I)

Tabulka 2

Přehled o financování systémových projektů v tis. Kč

	Výše poskytnutých prostř. z MŠMT	Z toho převod do RF MŠMT	Žádosti o platbu schválené ZS	Příjmy kapitoly 333 MŠMT
Systémové projekty celkem	203 795,96	32 856,22	112 376,14	57 780,51
v tom: SP HODINA	87 525,15	7 092,14	86 379,24	50 127,82
SP PILOT Z	10 921,22	660,75	7 161,69	4 678,01
SP PILOT G	8 773,43	859,56	4 689,03	1 330,08
SP PILOT S	15 445,00	3 291,50	4 507,32	1 644,60
SP KVALITA I	31 431,00	15 418,97	2 177,87	0,00
SP KVALITA II	3 000,29	2 727,00	0,00	0,00
SP NSK	11 388,00	2 617,60	3 303,47	0,00
SP UNIV	16 000,00	0,00	1 816,46	0,00
SP VIP Kariéra	19 311,86	188,70	2 341,06	0,00

Rozvoj Národní soustavy kvalifikací podporující propojení počátečního a dalšího vzdělávání (NSK)

Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým (UNIV)

Vytvoření systému autoevaluace (včetně informační a poradenské činnosti) (Kvalita II)

Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání (VIP Kariéra)

Systém metodické podpory učitelů při utváření a rozvoji klíčových kompetencí žáků (METODIKA)

Žádosti o platbu:

V r. 2005 byly podány žádosti o platbu u osmi systémových projektů. Celkem bylo podáno 23 žádostí o platbu v celkové výši 112 376,14 tis. Kč, které zprostředkující subjekt schválil a předal řídicímu orgánu k dalšímu zpracování.

2.1.2 Národní projekty

Zavádění Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání do praxe (KOORDINÁTOR)

Vzdělávání vedoucích pracovníků škol a školských zařízení (Úspěšný ředitel)

Rozvoj specifických kompetencí pedagogických a odborných pracovníků ve školství za účelem zkvalitňování vzdělávání za základních, středních a vyšších odborných školách (Brána jazyků).

U národních projektů nebyla v roce 2005 podána žádná žádost o platbu.

V rámci grantového schématu opatření, které bylo zacíleno do oblasti regionálního školství, pak bylo schváleno celkem 92 grantových projektů v celkové výši 369,3 mil. Kč. O podporu z ESF si mohly žádat školy, školská zařízení, kraje, města, obce, svazky měst a obcí, neziskové organizace, občanská sdružení a řada dalších institucí zabývajících se vzděláváním, včetně fyzických osob. Této možnosti využili zástupci všech oprávněných žadatelů. S nejvyšší finanční podporou byly v rámci jednotlivých programů podpory schváleny následující projekty:

Celkový rozpočet na GS 3.1 činí 1 239 000 tis. Kč. První zálohové platby na GS 3.1 byly převedeny KP (SK II MŠMT) ve výši 76 583 tis. Kč. Do RF bylo převedeno celkem 12 236 tis. Kč.

2.2 Opatření 3.2

V rámci opatření 3.2 byly v roce 2005 realizovány celkem dvě výzvy pro předkládání grantových projektů, které byly vyhlášeny v lednu a prosinci 2005. Na základě první výzvy bylo schváleno 53 projektů v celkové finanční výši 247,59 mil. Kč. Druhá výzva byla vyhlášena v prosinci 2005, v roce 2006 bude probíhat celý další proces navazující na vyhlášení výzvy od příjmu žádostí až po schválení projektů k realizaci. O finanční podporu v rámci první výzvy se ucházely zejména vysoké školy a instituce pro výzkum a vývoj, přičemž s nejvyšší finanční podporou byly v rámci jednotlivých programů podpory schváleny následující projekty:

Celkový rozpočet na GS 3.2 činí 754 700 tis. Kč. Na zálohové platby bylo uvolněno celkem 48 456,6 tis. Kč. Do RF MŠMT bylo za GS 3.2 převedeno celkem 51 202 tis. Kč.

Tabulka 3

Přehled o financování národních projektů (v tis. Kč)

	Výše poskytnutých prostředků z MŠMT	Z toho převod do RF MŠMT
Národní projekty celkem	46 109,67	0,00
v tom: NP KOORDINÁTOŘI	16 620,00	0,00
NP BRÁNA JAZYKŮ	18 989,67	0,00
NP ÚSPĚŠNÝ ŘEDITEL	10 500,00	0,00

Tabulka 4

Projekty grantového schématu s nejvyšší finanční podporou

Program podpory*	Registrační číslo projektu	Název projektu	Příjemce dotace	Schválená výše podpory v Kč
PpA	CZ.04.1.03/3.1.15.1/0191	Aktivizační a vzdělávací centrum	Masarykova univerzita	8 277 300,–
PpB	CZ.04.1.03/3.1.15.1/0142	EDUNET	Moravskoslezský kraj, Ostrava	9 834 410,–
PpC	CZ.04.1.03/3.1.15.1/0128	Rozvoj dalšího vzdělávání na středních a vyšších odb. školách Moravskoslezského kraje	Svět vzdělávání – síť místních center celoživotního vzdělávání Ostrava	9 976 600,–
PpD	CZ.04.1.03/3.1.15.1/0227	Podpora tvorby a zavedení školních vzdělávacích programů s komponentou ekonomické gramotnosti	Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta	9 907 640,–

* PpA – „Zlepšení podmínek pro vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami“ (tvorba a realizace programů integrace znevýhodněných žáků, tvorba a realizace programu zkvalitňování vzdělávání v zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, organizování činnosti zaměřených na vzdělávací a výchovné potřeby v daném místě)

PpB – „Rozvoj dalšího vzdělávání učitelů a pracovníků ve školství“ (tvorba a realizace programů dalšího vzdělávání učitelů a pedagogických pracovníků, poradenských a dalších odborných pracovníků ve školství)

PpC – „Rozvoj vzdělávání na středních a vyšších odborných školách“ (tvorba a realizace programů zkvalitňování vzdělávacích příležitostí na středních školách a vyšších odborných školách s důrazem na odbornou praxi, tvorba a realizace vzdělávacích programů pro zájemce o další vzdělávání realizované na SŠ a VOŠ)

PpD – „Modernizace školních vzdělávacích programů – rozvoj klíčových kompetencí“ (tvorba a realizace školních vzdělávacích programů včetně diferenciace a individualizace vzdělávání)

Tabulka 5

Projekty 1. výzvy s nejvyšší finanční podporou.

Program podpory*	Registrační číslo projektu	Název projektu	Příjemce dotace	Schválená výše podpory v Kč
PpA	CZ.04.1.03/3.2.15.1/0007	Informační a komunikační technologie jako nástroj pro rozvoj systému, struktury a kvality vzdělávání	VŠB-Technická univerzita Ostrava	9 507 000,–
PpB	CZ.04.1.03/3.2.15.1/0006	Aprobační rozšiřující studium pro učitele základních a středních škol Moravskoslezského kraje v environmentálních, informačních, komunikačních a strojrenských oborech	VŠB-Technická univerzita Ostrava	9 620 000,–
PpC	CZ.04.1.03/3.2.15.1/0094	Fyzikální biologie – udržení vysoké konkurenceschopnosti v přístrojových technikách pro medicínu, farmakologii a aplikovanou biologii	Ústav systémové biologie a ekologie Akademie věd ČR	4 756 600,–
PpD	CZ.04.1.03/3.2.15.1/0103	Systém dalšího vzdělávání pracovníků výzkumu a vývoje v Moravskoslezském kraji a jeho realizace	Ostravská univerzita v Ostravě	8 613 600,–

*PpA – „Zkvalitňování vzdělávání na vysokých školách“ (prohloubení vnitřní diferenciace a zejména kvalitativního rozvoje bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů, modulové uspořádání studijních programů (včetně kreditového systému) a realizace těchto inovovaných studijních programů; spolupráce škol s organizacemi zaměstnavatelů a odbornými pracovišti zabývajícími se vzděláváním na vysokých školách při přípravě a realizaci inovovaných studijních programů.

PpB – „Rozvoj učitelských studijních programů“ (zkvalitnění a realizace studijních programů učitelů počátečního a dalšího vzdělávání; zkvalitnění a realizace programů pedagogické způsobilosti pro absolventy vysokých školských programů nepedagogického zaměření)

PpC – „Rozvoj dalšího vzdělávání na vysokých školách“ (zkvalitnění a realizace rozšířené nabídky dalšího vzdělávání na vysokých školách)

PpD – „Rozvoj lidských zdrojů v oblasti výzkumu a vývoje“ (tvorba a realizace programů dalšího vzdělávání pracovníků z oblasti výzkumu a vývoje)

Příprava dokumentů pro programovací období 2007–2013

MŠMT zahájilo v roce 2005 intenzivní přípravu programových dokumentů pro příští programovací období 2007–2013, tj. dokumentů zaměřených na další podporu rozvoje vzdělávání, výzkumu a vývoje, jejichž pracovním názvem je *Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost* a *Operační program Výzkum a vývoj pro inovace*. Oba dokumenty jsou navíc od začátku září 2005 konzultovány a dopracovávány ve spolupráci se zástupci zainteresovaných resortů, regionálních orgánů, sociálních partnerů i partnerů z řad odborných pracovníků ve školství.

Realizace Phare 2003 – Rozvoj lidských zdrojů

V roce 2005 byla zahájena realizace prvních projektů, které podaly své žádosti do programu *Phare 2003 – Rozvoj lidských zdrojů, grantového schématu 2.1 Integrace skupin obyvatelstva ohrožených sociálním vyloučením* (CZ2003/005-601.08.03). Toto grantové schéma je řízeno Ministerstvem práce a sociálních věcí a jeho vý-

znamným partnerem je MŠMT, které jej spolufinancovalo částkou 0,5 mil. EUR, neboť jsou v rámci opatření realizovány aktivity zaměřující se např. na žáky předčasně opouštějící vzdělávací systém nebo na vzdělávání učitelů pracujících s žáky sociálně či zdravotně znevýhodněnými apod. V rámci 1. kola výzvy z dubna 2004 bylo v roce 2005 realizováno celkem 74 projektů v celkové hodnotě 5 987 555,38 EUR. V případě 2. kola výzvy z dubna 2005 bylo koncem roku 2005 uzavřeno celkem 73 grantových smluv s příjemcem pomoci v celkové výši 9 579 796,91 EUR.

Další informace a kontakty:

Podrobné informace týkající se projektů obou opatření MŠMT je možné nalézt na webových stránkách www.msmt.cz a na centrálních webových stránkách pro čerpání prostředků z ESF v ČR www.esfcr.cz. Případné dotazy je možné zaslat na emailovou adresu esf@msmt.cz nebo v případě příštího programovacího období na opvzdelavani@msmt.cz.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Kurikulární reforma a její specifická podpora základnímu a střednímu vzdělávání

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání zavedl novou soustavu vzdělávacích programů, školám dal pravomoc vytvářet vlastní školní vzdělávací programy, ale i vyšší odpovědnost za průběh a výsledky vzdělávání. Opatření zakotvená v zákoně jsou dalším krokem na cestě k modernizaci a demokratizaci českého školství a k realizaci vzdělávací politiky vymezené v *Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha)*. *Rámcové vzdělávací programy* (dále RVP) představují centrální úroveň kurikulárního systému. Definují cíle vzdělávání, požadované kompetence absolventa, vymezují vzdělávací obsahy nezbytné pro jejich dosažení a jsou závazným východiskem pro tvorbu *školních vzdělávacích programů* (dále ŠVP). Pojetí vzdělávání, vymezené v RVP, vychází z koncepce celoživotního učení, které se stává a do budoucnosti bude nezbytnou podmínkou pro uplatnění každého občana moderní společnosti. Je založeno na zvládnutí metod učení, získávání, zpracovávání a aplikace informací a na systematickém rozvoji klíčových kompetencí, které jsou založeny nejen na osvojování potřebných vědomostí a dovedností, ale i na osvojování hodnot a postojů. *Rámcové vzdělávací programy* vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy po dohodě s příslušnými ministerstvy (u některých oborů vzdělání) a dalšími sociálními partnery. Pojetí vzdělávání tak bude významně ovlivněno nejen rozvojem pedagogiky, psychologie, příslušných vědních disciplín a technologií, ale i požadavky zaměstnavatelů a trhu práce.

3.1 Postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula v základním vzdělávání

3.1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) byl opatřením ministryně školství č. j. 27 002/05-22 ze dne 29. 8. 2005 na základě průběžných výsledků ověřování *školních vzdělávacích programů* v praxi v některých částech změn a současně doplněn o přílohu upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Dílčí změny, které byly v dokumentu provedeny, měly zpřesňující charakter a nezasáhly do jeho celkové koncepce a struktury. Upravený RVP ZV s přílohou nabyl účinnosti 1. září 2005. Jako metodická podpora tvorby ŠVP byl vydán *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*, v němž jsou podrobně popsány některé z možných postupů vytváření ŠVP a zpracovány konkrétní ukázky jednotlivých částí ŠVP. Při tvorbě *Manuálu* spolupracovaly s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze (dále VÚP) pilotní školy, jejichž praktické zkušenosti jsou v materiálu obsaženy.

3.1.2 Probíhající ověřování vytvořených ŠVP na pilotních školách

Ověřování pilotních ŠVP na vybraných základních školách – projekt Pilot 1 a systémový projekt Pilot Z

Projekt *Pilot Z* se soustředí na ověření realizace ŠVP na 14 pilotních základních školách a je spolufinancován

z prostředků ESF. Současně s tímto projektem je realizován i resortní projekt *Pilot 1* zabývající se ověřováním školních vzdělávacích programů na 1. stupni stejného vzorku pilotních základních škol (rozšířeného o dvě neúplné ZŠ). V roce 2005 pracovní skupiny ustanovené v rámci těchto projektů zorganizovaly vzdělávání pedagogických sborů pilotních škol zaměřené na efektivní metody vedoucí k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků v oblasti cizích jazyků a informačních a komunikačních technologií a na vytváření autoevaluačního systému škol. Na základě spolupráce s pilotními školami byly vytipovány efektivní vyučovací metody a formy, krátkodobé i dlouhodobé projekty, mimovýukové aktivity, dílčí činnosti pedagogů a žáků využívané v průběhu vyučovacích jednotek i příklady zaměřené na autoevaluační činnosti škol, které se staly základem pro vytváření tzv. *Příručky příkladů dobré praxe*.

Ověřování pilotních ŠVP na dalších základních školách

V roce 2005 pokračovala spolupráce také s dalšími šesti základními školami, které pod vedením VÚP vytvořily vlastní školní vzdělávací programy. Tyto školy již zahájily od školního roku 2005/2006 výuku podle vlastního ŠVP v 1. a 6. ročníku. Na školách byla monitorována především průřezová témata, a to jak způsoby jejich zpracování do ŠVP, tak jejich následná realizace. Předmětem monitoringu se staly také školní projekty zaměřené na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků a výuka žáků zrakově postižených v souvislosti s možnostmi jejich integrace do běžných tříd. Výstupy této spolupráce jsou v podobě metodických příspěvků uveřejňovány na metodickém portálu VÚP (www.rvp.cz).

Ověřování tvorby ŠVP na vybraných málotřídních školách

V roce 2005 byla vytvořena skupina osmi málotřídních škol, které pod vedením VÚP zahájily tvorbu vlastních školních vzdělávacích programů. Zkušenosti z této tvorby i ukázky jednotlivých částí ŠVP byly předávány prostřednictvím metodického portálu ostatním málotřídním školám jako inspirace pro přípravu jejich vlastních ŠVP. Šlo především o popis konkrétních činností doprovázejících samotnou tvorbu ŠVP i o vymezování určitých specifík tvorby těchto programů. Vybrané málotřídní školy napomáhají zavádění kurikulární reformy také svou konzultační činností poskytovanou ostatním málotřídním školám v regionech.

3.1.3 Podpora aktivit v oblasti šíření informací o kurikulární reformě v základním vzdělávání

Publikace na podporu reformy

RVP ZV a *Manuál* byly zveřejněny na webu MŠMT, VÚP a metodickém portálu www.rvp.cz. Oba dokumenty je také možné zakoupit v tištěné podobě. Na tisku spolupracoval VÚP s Ústavem pro informace ve vzdělávání (dále ÚIV).

Informace veřejnosti o RVP ZV

V průběhu roku 2005 probíhala informační kampaň k RVP ZV určená zřizovatelům škol, rodičům žáků i široké veřejnosti. Byl spuštěn **metodický portál** www.rvp.cz, na kterém byl zveřejněn RVP ZV s komentáři k jednotlivým ka-

pitolám a manuál pro tvorbu ŠVP. Portál nabízí zkušenosti s tvorbou ŠVP a ukázky zpracování jednotlivých částí ŠVP, přináší praktické náměty do výuky, zprostředkovává informace o trendech ve vzdělávání u nás i v zahraničí. Dále poskytuje pedagogům informace o nabízených vzdělávacích aktivitách zaměřených na tvorbu a realizaci ŠVP, umožňuje přenos aktuálních informací, uvádí odkazy na příslušnou literaturu a webové stránky se školskou tematikou.

3.2 Postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula v gymnáziích

3.2.1 Tvorba rámcových vzdělávacích programů

V roce 2005 pokračovaly práce na přípravě rámcových vzdělávacích programů v oblasti vzdělávání na gymnáziích. V souladu s novým návrhem nařízení vlády o soustavě oborů, který předpokládá ustanovení oborů 1. *gymnázium* a 2. *gymnázium se sportovní přípravou*, vznikají dva návrhy RVP – *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G)* a *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP)*.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, vytvořený v předešlých letech, byl upravován na základě posuzování externími odborníky a především ve spolupráci s pilotními gymnázii ověřujícími v tomto roce tvorbu ŠVP podle RVP G. Upravený RVP G zohledňoval výsledky pilotního ověřování především v rovině vzdělávacího obsahu, na kterém pracovala řada oborových skupin a odborníků. Podle výsledků těchto odborných debat s učiteli pilotních gymnázií a s externími spolupracovníky a podle dalších připomínkových řízení, např. elektronická odborná diskuse v dubnu–červnu 2005, byl upraven vzdělávací obsah oborů tak, aby maximálně vyhovoval požadavkům na vzdělávání v gymnáziu.

Pro potřeby gymnázií se sportovní přípravou, pro která bude ustanoven samostatný obor, vznikla v roce 2005 odborná skupina složená ze zástupců gymnázií tohoto typu, zástupců MŠMT a VÚP. Tato skupina řešila specifické otázky týkající se legislativy a RVP GSP a navrhla některá řešení. Vznik oboru, resp. RVP GSP byl podmíněn zcela specifickými podmínkami, které tento typ školy vyžaduje (např. samostatný vyučovací blok – sportovní příprava, talentová zkouška). RVP GSP je koncepčně a obsahově v souladu s RVP G, jeho specifika se promítají do legislativních výkladů, učebního plánu a obsahové části.

V souvislosti s přípravou RVP a realizací systémového projektu *Pilot G* byla také připravena pracovní verze metodického *Manuálu pro tvorbu ŠVP na gymnáziích*. V roce 2006 bude *Manuál* dokončen a připraven k využití na všech gymnáziích v ČR.

3.2.2 Příprava na zavádění dvoustupňové tvorby kurikula na gymnáziích

Tvorba a ověřování pilotních ŠVP na vybraných gymnáziích – systémový projekt Pilot G

Ve školním roce 2004/2005 pokračovala realizace projektu *Pilot G* (od června financován jako systémový pro-

jekt ESF) a *Pilot GP* (určen pro pražská gymnázia, financován jako projekt JPD ve spolupráci s Magistrátem hlavního města Prahy), do kterých se zapojilo 16 pilotních gymnázií z celé ČR. Vzorek gymnázií byl sestaven na základě jejich přihlášky a v součinnosti s Radou Asociace ředitelů krajských gymnázií, s kraji jako zřizovateli škol a s ohledem na zastoupení různých typů škol – školy s různým počtem žáků, tříd; gymnázia víceletá i čtyřletá; školy s různou profilací. Cílem pilotního ověřování bylo vytvořit na pilotních gymnáziích na základě RVP ZV (u víceletých gymnázií) a pilotní verze RVP G školní vzdělávací programy, vyvodit ze zkušeností pilotních gymnázií závěry pro úpravu pilotní verze RVP G (popřípadě RVP ZV) a shromáždit doporučení a zkušenosti gymnázií do *Manuálu pro tvorbu ŠVP na gymnáziích*.

Podle předpokládaného harmonogramu vytvořila gymnázia v roce 2005 podstatné části svých školních vzdělávacích programů. Celkem vzniklo na 16 školách 20 školních vzdělávacích programů – některá gymnázia vytvářela více ŠVP pro různé profilace, vznikly ŠVP pro víceleté i čtyřleté cykly. Během celého roku probíhaly pracovní semináře, na kterých pilotní školy vyhodnocovaly dosavadní práci na jednotlivých částech ŠVP a vzájemně si předávaly zkušenosti. Školy navázaly na práci v r. 2004, kdy byly provedeny vstupní analýzy a v každém ŠVP byly vytvořeny kapitoly *Charakteristika školy* a *Charakteristika ŠVP*, a pracovaly na následujících částech ŠVP:

- ▶ učební plán – školy vytvářely učební plány pro nižší a vyšší stupně gymnázia a připravovaly koncepci učebních osnov;
- ▶ učební osnovy – na každé škole byli stanoveni garanti pro jednotlivé předměty vzniklé ze vzdělávacích oborů RVP G. Tito garanti absolvovali odborné semináře a školení k tvorbě učebních osnov a mohli si vyměňovat své zkušenosti.

Na počátku roku 2006 se budou školy věnovat problematice Hodnocení žáků a autoevaluace školy, ŠVP budou hotové v březnu 2006.

Na podporu projektu byly zřízeny uzavřené webové stránky pilotních škol, přes které si školy vyměňují zkušenosti a jsou jim předávány informace. Pozornost je také soustavně věnována publicitě projektu a EU prostřednictvím médií, letáků, prezentací a informací pro veřejnost, školy propagují projekt na svých webových stránkách a při vlastních aktivitách. Systémový projekt bude pokračovat do r. 2008.

3.2.3 Postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula ve středním odborném vzdělávání

Tvorba rámcových vzdělávacích programů

V roce 2005 pokračovaly práce na přípravě rámcových vzdělávacích programů středního odborného vzdělávání v obdobném pracovním schématu jako předchozího roku – vedle tvorby návrhů RVP pro další obory vzdělání se upravovaly návrhy zpracované dříve. Z hlediska přípravy reformy měla zásadní význam úprava návrhů vytvořených v předcházejícím období a vytvoření souboru RVP, z nichž byly vybrány RVP pro pilotní ověřování.

RVP vytvořené v roce 2004 byly upraveny na základě projednání v oborových skupinách, připomínek ze škol, popřípadě odborníků z vysokých škol a dalších sociálních partnerů. Do úpravy návrhů RVP se promítly významně podněty z diskusí se zástupci Asociace SPŠ ČR a Asociace OA ČR, kteří se spolu s vybranými odborníky z vysokých škol podíleli přímo na úpravách některých částí RVP (např. přírodovědného vzdělávání, vzdělávání pro zdraví, vybraných částí příslušného odborného vzdělávání). RVP bylo nezbytné upravit i s ohledem na vymezení středního vzdělávání a kurikulárních dokumentů v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a v prováděcích předpisech. Zároveň byla zahájena tvorba dalších 26 RVP. Pozornost byla věnována přípravě RVP pro pilotní ověřování v systémovém projektu *Pilot S*. Do projektu *Tvorba a ověřování pilotních ŠVP na vybraných SOŠ a SOU – Pilot S* byly zařazeny RVP pro 24 obory vzdělání: 10 oborů kategorie H, 13 kategorie M, jeden kategorie L.

Do konce roku 2005 bylo vytvořeno v různé míře zpracovanosti celkem 71 pracovních návrhů RVP: 45 RVP zpracovaných v dřívějším období a upravených na základě připomínkového řízení a 26 nových RVP, které budou v průběhu roku 2006 postoupeny do připomínkového řízení a poté dopracovány. Předpokládá se, že po vyhodnocení poznatků ze systémového projektu *Pilot S* budou všechny uvedené návrhy RVP upraveny a na podzim 2006 postoupeny MŠMT k dalšímu řízení. V souvislosti s přípravou systémového projektu *Pilot S* byla také připravena pracovní verze manuálu *Metodika tvorby školních vzdělávacích programů SOŠ a SOU*. Manuál byl zpracován na základě metodiky použité v projektu *POSUN* a doplněn tak, aby zohlednil novou podobu RVP a školskou legislativu. Po jeho ověření v rámci projektu *Pilot S* bude připraven k využití i pro další školy. Návrh této verze metodiky byl vydán pro potřeby škol v systémovém projektu *Pilot S* a je zpřístupněn na webových stránkách projektu – www.pilots.nuov.cz.

3.2.3.1 Příprava na postupné zavádění dvoustupňové tvorby kurikula ve středním odborném vzdělávání

Probíhající ověřování ŠVP vytvořených na základě první skupiny RVP zpracovaných v projektu POSUN

Ve školním roce 2004/2005 pokračovalo druhým rokem pokusné ověřování výuky podle sedmi vybraných školních vzdělávacích programů zpracovaných v rámci projektu *POSUN*. V ISŠ technické – Centru odborné přípravy v Mostu-Velebudicích je ověřována výuka podle ŠVP pro obory vzdělání 26-51-H/001 Elektrikář a 36-41-M/001 Pozemní stavitelství. V SOU služeb v Litvínově-Hamru je ověřována výuka podle ŠVP pro obory vzdělání 31-58-H/001 Krejčí, 33-56-H/002 Truhlář-výroba nábytku, 33-59-H/001 Čalouník a 82-51-H/006 Umělecký truhlář. Ve VOŠ, SPgŠ a OA v Mostě je ověřována výuka podle ŠVP pro obory vzdělání 75-31-J/001, 75-31-M/010 Pedagogika pro asistenty ve školství.

Tvorba a ověřování pilotních ŠVP na vybraných SOŠ a SOU – systémový projekt Pilot S

Systémový projekt *Pilot S* byl zahájen v květnu 2005 a bude probíhat do roku 2008. Konečným příjemcem/ uživatelem a hlavním řešitelem projektu je MŠMT – odbor 23, partnerem v projektu je Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV). Cílem je připravit školy na tvorbu vlastních ŠVP, vytvořit postupy a podpůrné prostředky pro tvorbu ŠVP včetně prvních, pilotních školních vzdělávacích programů a získat informace potřebné pro tvorbu jak školních, tak rámcových vzdělávacích programů a pro přípravu (další vzdělávání) pedagogů na plošné zavedení dvoustupňové tvorby kurikula. Do projektu *Pilot S* je zapojeno 30 SOŠ a SOU z celé ČR (kromě hl. m. Prahy). Projekt řeší klíčové aktivity: vzdělávání učitelů pilotních škol, rozvoj sociálního partnerství, vlastní hodnocení školy, tvorbu ŠVP a jejich ověřování.

Projekt byl zahájen vstupní konferencí, které se zúčastnily zapojené školy, zástupci MŠMT, krajů, ČŠI a NÚOV. V roce 2005 se realizovaly všechny aktivity kromě ověřování ŠVP. Pozornost byla věnována zvláště přípravě pedagogů na zavádění dvoustupňové tvorby kurikula a na vlastní zpracování ŠVP. Vzdělávacích seminářů se v rámci projektu zúčastnilo více než 700 osob. Do projektu jsou zapojeni také sociální partneři, kteří spolupracují se školou při analýze trhu práce a stanovení odborného profilu ŠVP. V současné době školy zpracovávají první verze 51 ŠVP. Výuka podle vytvořených ŠVP a jejich ověřování budou zahájeny ve školním roce 2006/2007. Na podporu řešení projektu byly připraveny RVP (24), metodika tvorby ŠVP, příručka pro řešitele projektu, studijní a další materiály. Dále byly uvedeny do provozu samostatné webové stránky projektu (www.pilots.nuov.cz). Pozornost je soustavně věnována publicitě projektu a EU prostřednictvím médií (i regionálních), letáků, prezentací a informací na různých konferencích a seminářích, webových stránkách škol, dnech otevřených dveří pořádaných školami aj.

Zapojení sociálních partnerů do tvorby RVP

Při tvorbě návrhů RVP pro jednotlivé obory vzdělání mají významnou roli sociální partneři. Posílení úlohy zaměstnavatelů při koncipování obsahu a cílů odborného vzdělávání a evaluaci jeho výsledků přináší rovněž školský zákon. Zapojení sociálních partnerů do tvorby RVP se uskutečňuje zejména prostřednictvím oborových skupin, které byly z pověření MŠMT ustaveny při NÚOV. Koncem roku 2004 byl počet oborových skupin ustálen na 25. Svým zaměřením prakticky pokrývají všechny možnosti profesního uplatnění absolventů středního a vyššího odborného vzdělávání. Celkem sdružují 270 spolupracovníků. Jsou složeny z expertů, kteří znají a sledují vývoj ve světě práce, a z odborníků, kteří mají zkušenosti s tvorbou vzdělávacích programů odborného vzdělávání. Toto složení zajišťuje funkčnost oborových skupin. Umožňuje shromažďovat aktuální informace o očekávaném vývoji profesí a jejich kvalifikačních nároků a vyvozovat z nich důsledky pro koncepci i konkrétní programy odborného vzdělávání. V souvislosti s tvorbou RVP se podílejí obo-

rové skupiny na řešení řady úkolů, v nichž zaujímají zcela nezastupitelnou roli. Aktuálně se jedná zejména o následující:

- sledování vývojových trendů ve skupinách příbuzných povolání, poskytování informací o trendech vývoje kvalifikací;
- rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání – příprava podkladů souvisejících s kvalifikační funkcí odborného vzdělávání, průběžné posuzování jednotlivých návrhů vzdělávacích programů, navrhování úprav.

Pro další vývoj práce oborových skupin navrhl NÚOV dvě významná opatření, která v závěru roku 2004 schválilo MŠMT a která byla následně projednána v Radě hospodářské a sociální dohody. V průběhu roku 2005 byla tato opatření postupně naplňována. Došlo tak k následujícím změnám statutu, struktury oborových skupin a k posílení mandátu těchto skupin:

- Vznikla **koncepční skupina**, jejímž úkolem je vyjadřovat stanoviska ke způsobům řešení úkolů oborových skupin v souvislosti s vývojem odborného vzdělávání v ČR (tvorí ji zástupci ministerstev, krajských orgánů a sociálních partnerů zastoupených v Radě hospodářské a sociální dohody).
- V úrovni pod oborovými skupinami mohou postupně vznikat skupiny pracovní. Tyto skupiny lze vytvářet podle aktuální potřeby pro řešení úkolů konkrétní oborové skupiny na regionální úrovni. Vznikají kolem zkušeného pracovníka oborové skupiny a tvoří je zástupci místních firem, podnikatelů, regionálních a místních úřadů, poradních sborů škol apod.
- Úprava struktury oborových skupin vede k posilování jejich autority jako svého druhu jedinečné instituce, která spojuje relevantní partnery světa práce a vzdělávání. Oborové skupiny by měly do budoucna do své činnosti systematicky zapojovat zástupce rozhodujících sociálních partnerů a vzdělávací sféry, kteří budou ve skupině pracovat na základě pověření (mandátu) příslušného sociálního partnera nebo školské organizace (asociace).

3.2.3.2 Podpora aktivit v oblasti šíření informací o kurikulární reformě ve středním odborném vzdělávání

Publikace na podporu reformy

V roce 2005 vydal NÚOV publikaci *Rámcové vzdělávací programy ve středním odborném vzdělávání s podtitulem Proces tvorby RVP a struktura RVP – průvodce s ukázkami*. Šlo již o 2., přepracované vydání. V publikaci je ve vzájemných souvislostech popsán postup realizace dílčích kroků kurikulární reformy a dosavadní vývoj pojetí RVP

Řešitelům projektu *Pilot S*, ale i dalším zájemcům je určena publikace *RVP ve středním odborném vzdělávání – Přehled programů k pilotnímu ověřování*, která charakterizuje RVP zařazené do projektu ve vztahu ke stávající soustavě oborů vzdělání a počtu žáků v těchto oborech.

Významným informačním zdrojem o kurikulární reformě a rámcových vzdělávacích programech pro obory vzdělání středního odborného vzdělávání jsou rovněž webové stránky www.nuov.cz.

3.3 Specifická podpora kurikulární reformy

Specifická podpora kurikulární reformy je směřována především do oblasti zkvalitňování výuky cizích jazyků a do oblasti zvyšování informační gramotnosti. Součástí této podpory je i systematické navyšování hodinové dotace pro výuku na 2. stupni ZŠ.

Zkvalitňování výuky cizích jazyků

Pro období 2005–2008 byl přijat *Národní plán výuky cizích jazyků*, který vymezuje několik strategických linií:

- zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů jazyků a jejich soustavné další vzdělávání;
- rozšíření a aplikace moderních výukových metod, zpracování kvalitních výukových materiálů v tiskové a multimediální formě;
- široké využití informačních a komunikačních technologií pro realizaci kombinovaných a distančních forem jazykového vzdělávání prostřednictvím e-learningu;
- umožnění učení se jazykům znevýhodněným skupinám obyvatel ČR;
- zajištění dostatečných finančních zdrojů.

Od roku 2003 MŠMT zahájilo programy zaměřené na jazykovou a metodickou přípravu učitelů vyučujících cizí jazyk bez příslušné způsobilosti k této výuce. Metodická podpora učitelům byla poskytnuta v rámci 1. ročníku celostátního kurzu *JAME* (Jazyk a metodika). Program pokračoval v roce 2004 a na zkušenosti z realizovaného projektu *JAME* navázal v roce 2005 národní projekt *BRÁNA JAZYKŮ* (Rozvoj specifických kompetencí pedagogických a odborných pracovníků ve školství za účelem zkvalitňování vzdělávání na základních, středních a vyšších odborných školách a zvýšení adaptability těchto pracovníků na trhu práce). Národní projekt *Brána jazyků* je projektem podpory zvýšení jazykové gramotnosti učitelů. Zaměřuje se nejen na zvyšování jazykové vybavenosti učitelů v návaznosti na úlohu školy v podmínkách Evropské unie a na podporu celoživotního vzdělávání, ale především přispívá novými přístupy ke zkvalitnění výuky cizích jazyků a k vytváření příznivého klimatu školy. Projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu (ESF).

V souladu s pravidly ESF však do tohoto projektu nemohli být zařazeni učitelé 1. stupně ZŠ, i když podporu jazykového vzdělávání naléhavě potřebují. Z těchto důvodů MŠMT ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání (NIDV) připravilo rozvojový program pro učitele 1. stupně, MŠ a ZUŠ pro období 2006–2008 *MEJA* (metodické a jazykové kurzy). Jedná se o jednu z aktivit *Národního plánu výuky cizích jazyků*.

Zvyšování dovedností žáků a učitelů v oblasti informační gramotnosti

Program Státní informační politiky ve vzdělávání (SIPVZ) byl zahájen v roce 2000. V roce 2005 byl spuštěn **portál SIPVZ** www.e-gram.cz, který informuje o aktivitách, kvalitě výukového softwaru a dalších možnostech

v této oblasti. Bylo přijato 322 pilotních projektů, které se zaměřily především na implementaci výukových aplikací přímo do výuky neinformativních předmětů, a bylo vybráno na 200 informačních center, která se stanou nositeli moderních informačních trendů ve svém regionu. Dále pokračovalo vzdělávání učitelů zaměřené na praktické využití ICT ve výuce. Postupně se zlepšovala vybavenost škol počítači a zvyšovala rychlost připojení k internetu na základních školách.

Navýšení hodin

Zkvalitnění vzdělávání na 2. stupni ZŠ je kromě jiného podmíněno nárůstem počtu vyučovacích hodin v učeb-

ních plánech základních škol a postupným zaváděním výuky podle vlastních ŠVP. V roce 2005 pokračoval projekt *Hodina* spolufinancovaný z ESF. Byl zahájen v září 2004 a spočíval v rozšíření učebních plánů základního vzdělávání o jednu vyučovací hodinu v sedmém ročníku. Hodina byla určena pro rozšíření nabídky volitelných předmětů, které napomáhají k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Od září 2005 došlo na základě metodického pokynu k dalšímu navýšení o jednu vyučovací hodinu v 6. ročníku v základních školách a v 8. ročníku v základních školách speciálních. Tyto hodiny byly zařazovány do učebního plánu jako disponibilní se stejným určením jako v projektu *Hodina*.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Pohled na průběh kurikulární reformy očima České školní inspekce

Školské zákony přijaté v roce 2004 s účinností od 1. ledna 2005 oficiálně zahájily kurikulární reformu ve všech stupních vzdělávání, druhích a typech škol a školských zařízení. V průběhu roku 2005 byly zákony postupně doplňovány prováděcími předpisy. Zavádění dvoustupňového kurikula pokročilo do realizační fáze v předškolním vzdělávání, v základním vzdělávání byl rámcový vzdělávací program ověřován v 16 pilotních školách. Ve středních školách byly rámcové vzdělávací programy v přípravné fázi, jejich vývoj se zaměřil na obory vzdělávání, ve kterých je zařazena většina žáků středních škol.

Pohled České školní inspekce (ČŠI) na průběh kurikulární reformy vychází z inspekčních činností ve 2. pololetí školního roku 2004/2005 a v 1. pololetí školního roku 2005/2006. Činnost inspekce byla koordinována s průběhem reformy ve školách a školských zařízeních podle stupňů vzdělávání, druhů a typů škol a školských zařízení. ČŠI průběh kurikulární reformy monitorovala a navštívila 1412 škol a školských zařízení. V těchto subjektech a v jejich součástech bylo vykonáno celkem 2290 inspekcí a 31 436 hospitací. Bylo provedeno 878 samostatných kontrol, šetřeno 282 stížností na školy a školská zařízení. Inspekční zjištění ze škol byla doplněna poznatky z analýz tematicky zaměřených šetření, z výročních zpráv škol a z dotazníkového šetření k přijímacímu řízení ve středních školách. Významným zdrojem poznatků o podmínkách škol je vznikající evidence školních úrazů. Inspekce se zaměřila na podmínky pro naplňování cílů kurikulární reformy, stav zavádění dvoustupňového kurikula, vznik a zavádění rámcových vzdělávacích programů a školních vzdělávacích programů podle stupňů vzdělávání, specifickou podporu prioritních oblastí kurikula (zkvalitnění výuky cizích jazyků, zvyšování dovedností v oblasti ICT, zkvalitnění vzdělávání na 2. stupni základních škol), přípravu pedagogických pracovníků a ředitelů škol a rozvoj vlastního hodnocení škol.

Pro monitorování průběhu kurikulární reformy byl využit soubor ukazatelů pokroku z *Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2005*. Postup kurikulární reformy významně podporují vývojové projekty ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a především výměna zkušeností mezi školami v aktivitách profesních organizací.

4.1 Zavádění dvoustupňového kurikula

4.1.1 Předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který byl přijat v roce 2002, je ve fázi realizace ve všech mateřských školách. V roce 2005 již byl téměř ve všech navštívených školách prakticky zaveden i školní vzdělávací program. Podmínky zavedení RVP PV a přípravy ŠVP mateřských škol velmi významně ovlivnily i související změny – od 1. ledna 2005 jsou právními subjekty a nově mají postavení školy, byla zavedena možnost přednostního přijímání dětí v posledním roce před zahájením povinné školní docházky.

ČŠI vykonala v mateřských školách 754 inspekcí a 7 167 hospitací. V personální oblasti hodnotila kvalifikovanost pedagogických pracovníků a systém jejich dalšího vzdělávání. V materiální oblasti se zaměřila na vybavenost mateřských škol z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví, možnosti využití prostředků ICT v práci učitelů, a na posouzení finančních podmínek vedením škol. Zjištění ČŠI ukazují, že v daném roce převládaly v navštívených MŠ pozitivní trendy, a potvrzují, že kurikulární reforma v předškolním vzdělávání úspěšně pokračovala. Podle ŠVP vytvořených v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání pracovalo již 97 % navštívených MŠ. Kvalita zpracování ŠVP souvisela s aktivní účastí ředitelů a učitelů MŠ na vzdělávání orientovaném na tuto problematiku a s hodnotou zkušeností získaných při jejich přípravě. Část MŠ vytvořila ŠVP rozvíjením svých programů z předchozích let.

Školní vzdělávací programy jsou zaměřeny na osobnost dítěte, zvláště na podporu jeho citového, rozumového, tělesného a sociálního rozvoje. Změny stylu pedagogické práce v MŠ se pozitivně projeví v celkově vyšší kvalitě vzdělávacích a výchovných činností. Přímé pozorování těchto činností ukázalo, že se dařilo provázet jednotlivé vzdělávací oblasti zvýšením podílu integrovaných bloků. Poměr v nabídce spontánních a řízených aktivit více odpovídal potřebám a možnostem dětí. Materiální podmínky k podpoře kurikulární reformy v mateřských školách jsou zásluhou průběžné péče zřizovatelů dobré, ke zkvalitnění vzdělávacích aktivit jsou využívány počítače.

Ředitelky MŠ se ve vlastním hodnocení pokoušejí definovat rizika přípravy a zavádění ŠVP. K hlavním řadí omezený přístup k informacím a nízkou metodickou podporu včetně jejich souvislostí s nevýrazným rozsahem vzdělávání pro ředitelky a učitelky MŠ. Chybí nabídka DVPP, krajská vzdělávací centra jen v minimálním rozsahu školila metodičky a ty zajišťovaly přípravu ostatních. Jako zatěžující ředitelky označují svůj stanovený vysoký podíl na přímé výchovné činnosti, který nebyl přizpůsoben potřebám a rozsahu koncepční práce a zavedení průběžného vlastního hodnocení. Zároveň se projevuje i omezující vliv personální nedostatečnosti a vysokých nároků na bezpečnost dětí při využití možností týmové práce. Do další skupiny rizik začleňují ekonomickou nedostatečnost a zvláště různý postoj zřizovatelů k otázkám doplňování materiálního vybavení, které by umožnilo uspokojovat potřeby dětí vycházející z požadavků RVP PV. Daný problém ještě komplikuje tendence navyšování počtu dětí ve třídách, úzce s ním souvisí i omezení možností integrace dětí se specifickými vzdělávacími potřebami.

Ředitelky MŠ vyhodnocují i pozitivní dopady reformních změn. Oceňují metodický přínos srozumitelného manuálu pro tvorbu ŠVP a podporu odborných časopisů. Velmi si váží vyšší pedagogické autonomie, která umožnila uvolnit denní režim a zpracovat program podle skutečných potřeb dětí a konkrétních lokálních podmínek. Vytvořené programy vzdělávání pro předškolní věk a uplatňování pedagogické diagnos-

tiky zvyšují šance dítěte v dalších stupních vzdělávání. Tento stav podporuje i zavedení přednostního přijetí pro všechny děti rok před nástupem do ZŠ. V zavedení vlastního hodnocení škol spatřují ředitelky možnost systematicky uplatňovat sebereflexi a posilovat motivaci učitelek ke vzdělávání.

4.1.2 Základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program základního vzdělání byl vydán v srpnu 2004 a rok 2005 znamenal zahájení fáze přípravy školních vzdělávacích programů. Pilotní ověřování v 16 základních školách vedlo k úpravám původního návrhu. Závazný bude od školního roku 2007/2008. Pro podporu zavedení RVP ZV v základních školách je realizován rozvojový projekt rozšíření výuky na 2. stupni základních škol (*HODINA*).

ČŠI vykonala v základních školách 663 inspekci a 13 806 hospitací. Zjistila, že většinou využívají dosud platné vzdělávací programy základních škol. Nově se ve školách začala využívat *Modifikace vzdělávacího programu Základní škola pro specifické potřeby dětí se sociálním nebo kulturním znevýhodněním*. Alternativní přístupy ve vzdělávání v navštívených školách zahrnovaly pouze principy *Daltonského plánu*. Přibližně každá šestá ze sledovaných škol obohatila své vzdělávací programy vlastními projekty nebo zapojením do regionálních, celorepublikových, ale i mezinárodních projektů. Se zahájením školního roku 2005/2006 pokračovala realizace podpůrného projektu *HODINA*. Progresivnější školy se ve druhém pololetí školního roku 2004/2005 začaly kurikulární reformou více zabývat. V jedné čtvrtině hodnocených škol ČŠI zaznamenala, že byly zahájeny přípravné práce ke tvorbě školního vzdělávacího programu, spočívající zejména ve vzdělávání jednotlivců, skupin nebo celých pedagogických sborů zaměřeném na RVP ZV. Jako lektori byli zvaní nejčastěji ředitelé pilotních škol. Především od nich školy očekávaly předání zkušeností získaných při zpracovávání ŠVP. V souvislosti s koncipováním přípravného období reformy oceňují v základních školách přínos projektu *NIDV Koordinátor*. Nástup do nového školního roku byl doprovázen nárůstem zmíněných aktivit a přechodem od vzdělávání ke tvorbě prvních verzí ŠVP. Přesto řada základních škol místo organizování přípravných prací spíše vyčkávala.

4.1.3 Střední vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a střední odborné vzdělávání jsou ve fázi vývoje a pilotního ověřování. ČŠI monitorovala stav reformy při 84 inspekcích ve čtyřletých a víceletých gymnáziích, 108 ve středních odborných školách a 63 ve středních odborných učilištích. V jejich průběhu vykonala celkem 6 500 hospitací. Zjistila, že střední školy nebyly dostatečně připraveny na přijetí zásadních změn systému vzdělávacích programů. Většina pedagogických sborů se sice s pojetím kurikulární reformy seznámila, vzdělávání učitelů se však jen ojediněle cíleně zaměřovalo na její objasňování.

Relativně nejvíce aktivit bylo uskutečněno v gymnaziálním vzdělávání. Značný význam pro další přípravu měla krajská diskuzní fóra k výsledkům ověřování pilotní verze RVP GV, kterých se zúčastnili zástupci 75 % všech gymnázií. Přesto ČŠI zjišťovala, že pro hodnocené období bylo příznačné víceméně pasivní očekávání dalšího vývoje. Příprava na tvorbu školních vzdělávacích programů ve středních odborných školách a středních odborných učilištích byla většinou považována za málo aktuální také proto, že rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání, a navíc i nová soustava oborů, teprve vznikaly. Ve středních školách však s přehledem zvládli nový způsob přijímacího řízení. Na základě výsledků dotazníkového šetření, jehož 2. etapu ČŠI uzavřela koncem roku 2005, lze usuzovat, že většina ředitelů přijala změny v přijímacím řízení kladně. Podle jejich vyjádření nový systém více vyhovuje potřebám školy, je spravedlivější a transparentnější. Školy také méně administrativně zatěžuje. Není limitován počet kol přijímacího řízení. Šetření také potvrdilo, že nenastal hromadný odliv zájmu uchazečů o studium v prestižních gymnáziích a odborných školách.

4.1.4 Vyšší odborné vzdělávání

Ve vyšších odborných školách (VOŠ) byla příprava na přijetí kurikulární reformy doprovázena průběžnou aktualizací vzdělávacích programů jednotlivých studijních oborů. ČŠI v průběhu 21 inspekci a 349 hospitací zjistila, že v souvislosti s přijetím nového školského zákona začaly školy navíc pracovat na inovovaných dokumentech splňujících podmínky pro stanovenou akreditaci vzdělávacích programů. Některé VOŠ již v tomto období předložily MŠMT zpracované dokumenty spolu s žádostí o jejich akreditaci.

4.1.5 Ostatní obory vzdělávání a školská zařízení

Ve zbývajících školách a školských zařízeních naší vzdělávací soustavy byly rámcové vzdělávací programy v počáteční fázi vývoje. Z těchto důvodů byla problematická nejen vlastní příprava k přechodu na ŠVP, ale i její koncipování řediteli a učiteli. Přesto ČŠI zaznamenala alespoň dílčí poznatky, které se kurikulární reformy a zejména předpokladů pro její realizaci týkají. Např. ve školách uskutečňujících základní vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se již déle nedaří systematicky zvyšovat odbornou kvalifikovanost učitelů. Přínosem pro žáky s těžším a kombinovaným mentálním postižením bylo zařazení a práce asistentů pedagogů ve třídách, v nichž jsou tito žáci vzděláváni. Problémy způsobené nedostatkem odborně kvalifikovaných učitelů se vyskytují i v základních uměleckých školách se sídlem v místech s horší dopravní obsluhností. Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči poukazovali ředitelé na podhodnocení personálních potřeb těchto zařízení ze strany zřizovatelů a zároveň i na neujasněnost postavení a kompetencí asistenta pedagoga.

4.2 Oblasti specifické podpory kurikulární reformy

4.2.1 Zkvalitnění výuky cizích jazyků

Ve výuce cizích jazyků se v roce 2005 ještě neprojevily příznivé výsledky realizace rozsáhlých podpůrných projektů MŠMT zaměřených na jazykovou a metodickou přípravu učitelů, kteří vyučují cizí jazyk bez příslušné způsobilosti k této výuce. V základních školách například přetrvával značně nepříznivý podíl nekvalifikovaných učitelů na vý-

uce anglického jazyka. ČŠI v 1 173 sledovaných hodinách zjistila, že odbornou kvalifikaci získalo jen 54,6 % vyučujících. Jejich absolutní počet se sice zvyšuje, zároveň však neustále sílí zájem žáků o angličtinu a zvyšuje se počet vyučovaných tříd a skupin. V německém jazyce byla kvalifikovanost učitelů vyšší, zájem o jeho výuku však klesal.

Výraznější zlepšení nenaznačilo ani porovnání hodnocení jevů úzce souvisejících s rozvojem kompetencí žáků, které ČŠI stanovila ve sledovaných vyučovacích hodinách v ZŠ v letech 2003/2004 a 2004/2005 (tabulka 1).

Tabulka 6

Hodnocení sledovaných jevů ve výuce anglického a německého jazyka v základních školách v letech 2003/2004 a 2004/2005*

Poznámky: * Jde o výpočty z dat získaných v ZŠ, v nichž byla v daných letech provedena inspekce.

** Hodnotící škála byla v rozsahu 1(+) až 5(-), průměr je vypočítán ze všech hodnocení příslušného sledovaného jevu.

Předmět	Školní rok	Počet hospitací	Interakce a komunikace při výuce	Motivace žáků
anglický jazyk	2003/2004	1 106	2,25**	2,34
	2004/2005	1 173	2,23	2,22
německý jazyk	2003/2004	780	2,49	2,50
	2004/2005	592	2,43	2,41

Ve **středních školách** byl podíl odborně kvalifikovaných učitelů na výuce vyšší než v ZŠ, a to zvláště u vyučujících německého jazyka v gymnáziích (ve sledovaných vyučovacích hodinách to bylo 93,4 %). Porovnání hodnocených jevů stejně jako v ZŠ nenaznačilo výraznější tendence zlepšování. Značně nepříznivý stav přetrvával ve středních odborných učilištích, kde se dlouhodobě nedaří zvyšovat ani míru odborné kvalifikovanosti učitelů cizích jazyků ani celkovou úroveň výuky.

4.2.2 Zvyšování základních dovedností žáků a učitelů v informační gramotnosti

Program *Státní informační politiky ve vzdělávání (SIPVZ)* zahájený v roce 2000 umožnil masivně podpořit vybavení škol prostředky ICT i jejich využití pro potřeby vzdělávání. ČŠI při běžné inspekční činnosti především sledovala, jak jsou tyto prostředky využívány ve výuce.

V **základních školách** ČŠI zjišťovala, že téměř všichni učitelé mají ve škole alespoň jeden funkční volně přístupný počítač, na kterém mohou pracovat a připravovat se na výuku. Více než 90 % učitelů se při dotazování vyjádřilo, že mohlo podle stanovených pravidel využívat počítačovou učebnu při výuce svých předmětů. Četnost využití prostředků ICT byla vždy vyšší při umístění stanic přímo v kmenových učebnách. Podrobnější údaje nabízí následující tabulka.

Z odpovědí žáků na otázky předloženého dotazníku vyplývá, že prostředky ICT byly mnohem častěji a v širším

spektu možností využívány v sedmých a devátých ročnících než v pátých. Možnost každodenní práce s počítači však uvedlo pouze 6 % žáků a téměř jedna třetina se s počítači setkávala pouze při výuce informatiky. Inspektoři ověřovali skutečnosti, které učitelé a žáci uvedli v dotaznících, přímým pozorováním výuky. Výsledek porovnání poznatků z obou zdrojů vycházel jednoznačně nepříznivě – aktuální stav byl neuspokojivý a značně se lišil od příznivějších názorů a hodnotících soudů prezentovaných oběma skupinami.

Ve sledovaných **středních školách** bylo zlepšování materiálně-technických podmínek vzdělávání přednostně orientováno na modernizaci počítačového vybavení. Audiovizuální technika byla ve školách většinou v potřebném množství, její využití však nebylo vždy efektivní. Záviselo na zájmu učitelů, vlivu a kontrolní činnosti vedení školy a nezdědalo i na zvládnutí nároků instalace přístrojů. Přibýlo škol, které zřídily multimediální učebny. Žáci měli většinou přístup k počítačům včetně internetu i mimo vyučování. Informační systém středních škol již bývá založen na účelném využití informačních a komunikačních technologií. Školy pro informování rodičů i širší veřejnosti stále častěji využívaly internetové stránky, dny otevřených dveří, prezentaci v médiích apod.

Ve **vyšších odborných školách** se daří vytvářet kompletní materiálně-technické a prostorové zázemí pro tvořivou a individuální práci studentů i pedagogů. Školy mají funkční informační systémy založené na efektivním využití prostředků ICT. Přesto bylo ojediněle zjištěno,

Tabulka 7

Četnost využití prostředků ICT v průběhu výuky uváděná dotázanými učiteli

Druhy činnosti	%	Druhy činnosti	%
opakování a procvičování učiva	51	zkoušení a hodnocení žáků	22
práce s výukovými programy	50	práce s multimediálními programy	16
práce s internetem	40	práce s různými editory	15
výklad nové látky	40	e-mailová komunikace	11
tvorba vlastních projektů a prezentací	22	hraní počítačových her	4

že ani při dobré organizaci činností nemohl každý student samostatně pracovat na počítači. S širším využíváním počítačové podpory výtvarné tvorby se v některých umělecky zaměřených VOŠ teprve začíná. K omezujícím faktorům patří vysoká finanční náročnost vhodného programového vybavení a požadavky na uměleckou a technickou odbornost učitele.

Ve školách poskytujících **základní vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami** se vybavení prostředky ICT rovněž zkvalitnilo. Pro počítače bylo k dispozici potřebné množství specializovaných výukových programů a stanice byly napojeny na internet.

Více než v jiných školských subjektech zastarávalo vybavení počítačových pracoven v domech dětí a mládeže (DDM), a to i proto, že nebyly zařazeny do projektu centrálního přidělování prostředků ICT. Podmínky DDM pro

využívání počítačů tak byly v mnohých případech horší než ve školách nebo v rodinách.

4.2.3 Zkvalitnění vzdělávání na 2. stupni základní školy

ČŠI na podzim roku 2005 rozsáhle monitorovala proces úprav vzdělávacích programů prováděných v rámci systémového projektu *HODINA*, které směřují k rozvoji klíčových kompetencí žáků. Zjistila, že v rozhodování o využití navýšené hodiny ředitelé většiny škol přihlíželi zejména k podnětům, zkušenostem, zájmům a kvalifikaci pedagogických pracovníků. Podněty pedagogů však měly jen výjimečně oporu v analýze výsledků vzdělávání. Konkrétní úpravy v hodinové dotaci vzdělávacích programů dokumentuje následující tabulka.

Tabulka 8

Způsob využití navýšených hodin v 7. ročnících základních škol

Sledované ukazatele	Školy		Žáci	
	počet	%	počet	%
Zařazení dalšího volitelného předmětu	98	83,0	6 105	93,2
Zvýšení hodinové dotace některého volitelného předmětu	11	9,5	365	5,6
Kombinace obou způsobů (v paralelních 7. ročnících)	5	4,2	—*	—*
Zvýšení hodinové dotace některého povinného předmětu	4	3,3	76	1,2

* Žáci jsou již započítáni v jednom z výše uvedených způsobů využití hodinové dotace.

ČŠI zjistila, že obsahové zaměření výuky v navýšených vyučovacích hodinách bylo přibližně u dvou třetin žáků 7. ročníků v souladu s realizací cílů a úkolů *Lisabonského procesu* a nejvíce směřovalo k podpoře jazykového, přírodovědného a technického vzdělávání a vzdělávání v oblasti informačních a komunikačních technologií. Cíleně bylo orientováno i na rozvoj klíčových kompetencí (viz obrázek 1).

4.3 Souhrnné poznatky o předpokladech kurikulární reformy

Pedagogičtí pracovníci ve školách a školských zařízeních se většinou ztotožnili se skutečností, že důležitým předpokladem efektivního provedení kurikulární reformy je jejich odborná kvalifikovanost, připravenost

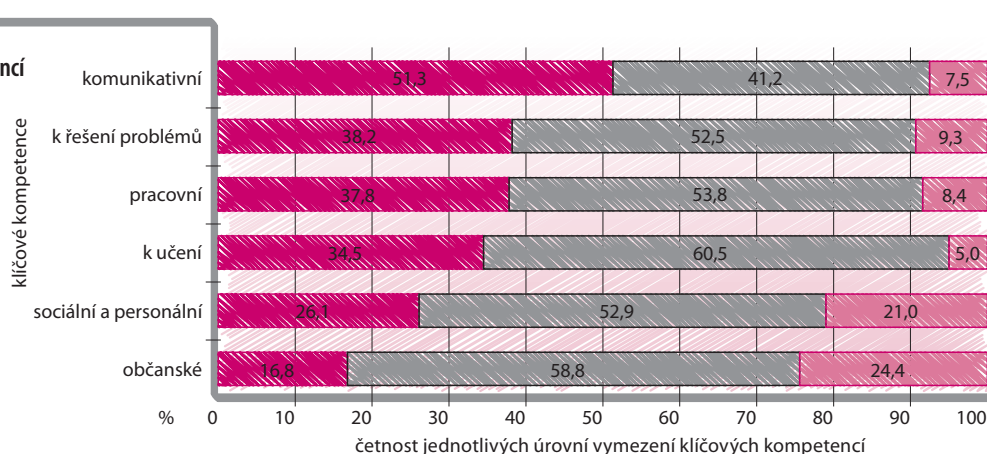
na reformu a zvláště angažovanost v průběhu všech etap postupných změn. Z těchto hledisek byly v daném roce potvrzeny převažující velmi dobré personální podmínky v mateřských školách. Naopak zjištěný podíl odborné kvalifikovanosti učitelů v základních a středních školách, jejichž výuku ČŠI sledovala, se značně lišil. Údaje v následující tabulce ukazují, o jaký kvalifikační potenciál učitelů se mohly školy v daném roce opírat. Z celkového přehledu je také zřejmé, že zjištěný stav v základních a středních školách značně ovlivňují regionální podmínky.

Ve vyšších odborných školách napomáhá rozvoji a prohlubování znalostí a dovedností studentů efektivní využívání aktuálních zkušeností učitelů, kteří současně působí na vysokých školách, ve výzkumu, v odborné nebo umělecké praxi.

Obrázek 1

Vymezení klíčových kompetencí v učebních plánech ZŠ a úroveň jejich realizace

- plánovaný, uplatňovaný a sledovaný přístup
- plánovaný a uplatňovaný přístup
- nejistitelný přístup

Tabulka 9

Odborná kvalifikovanost učitelů ve sledovaných vyučovacích hodinách v mateřských, základních a středních školách v jednotlivých krajích ČR v letech 2003/2004 a 2004/2005

Kraj	Podíl odborně kvalifikovaných vyučujících na výuce (údaje v %)									
	Mateřské školy		Základní školy		Střední školy					
	03/04	04/05	03/04	04/05	Gymnázium		SOŠ		SOU	
					03/04	04/05	03/04	04/05	03/04	04/05
Praha	85,6	83,2	81,4	74,5	84,3	84,3	75,7	71,2	45,4	68,6
Středočeský	91,2	90,3	73,9	71,9	88,4	89,1	69,3	79,2	61,6	66,0
Plzeňský	96,8	96,3	81,6	83,7	97,7	100,0	55,8	85,1	55,3	41,7
Karlovarský	97,3	96,1	56,3	55,6	75,0	72,2	57,3	67,5	41,4	44,8
Ústecký	93,9	92,4	75,6	73,7	89,9	89,7	75,5	60,9	50,2	74,9
Jihočeský	94,6	93,5	85,6	88,5	96,8	90,1	85,0	87,7	87,1	73,2
Liberecký	92,0	91,3	68,8	67,6	91,0	93,0	73,9	66,0	49,3	75,2
Královéhradecký	93,7	93,0	78,1	79,2	97,7	93,9	79,2	67,3	63,2	59,8
Pardubický	88,2	86,8	68,7	69,7	77,3	88,8	66,1	91,7	60,4	66,2
Vysočina	92,3	90,7	73,0	74,1	90,7	100,0	78,5	72,1	74,2	65,9
Jihomoravský	91,7	90,1	79,0	75,5	92,9	98,1	83,6	82,3	74,7	79,7
Olomoucký	96,6	95,4	82,8	85,9	92,5	100,0	87,8	82,2	63,9	72,8
Moravskoslezský	95,9	94,1	82,6	82,4	91,3	98,3	83,2	88,3	70,8	73,9
Zlínský	98,4	97,8	73,7	82,2	83,7	82,0	43,6	88,7	42,2	71,1

Aktivní vstup ředitelů a učitelů do přípravy kurikulární reformy ztěžovaly některé problémy. Školy neměly dobře zajištěn přístup k existujícím zdrojům informací o reformě. Prostřednictvím tematicky zaměřené inspekční činnosti zahájené ve 2. pololetí roku 2005 bylo zjištěno, že školní systémy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků jen ojediněle nabízely aktuálně potřebná témata zaměřená na objasňování kurikulární reformy. Masově byly navštěvovány spíše kurzy orientované na využívání informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání. Ředitelé převážně doplňovali své vzdělání studiem školského managementu v akreditovaných vzdělávacích pracovištích. Ve školách zatím nebyly dostatečně využívány možnosti vlastního hodnocení. Nedařilo se přenášet do školské praxe poznatky a závěry z mezinárodních šetření. Ty byly zpravidla využívány jen ve zúčastněných školách. Uvedené skutečnosti mimo jiného ztěžovaly provádění analýzy výchozích podmínek pro tvorbu školních vzdělávacích programů.

Pedagogičtí pracovníci si teprve začínají zvykat na týmovou práci a na spolupráci se sociálními partnery při přípravě na tvorbu ŠVP. Pozitivním zjištěním je rostoucí zájem zřizovatelů a vznikajících školských rad aktivně se podílet na koncepční práci škol. Monitoring postupu kurikulární reformy umožnil ale ČŠI mimo jiné zjistit, že ve školách dochází k pozitivním změnám v organizaci i ve vlastním průběhu vzdělávacího procesu. Např. více ředi-

telů škol se snažilo konzultovat probíhající změny s rodiči žáků, někdy prostřednictvím školských rad. Celkově došlo k příznivému ovlivnění rozvoje spolupráce škol s rodiči i přesto, že snaha některých škol neměla očekávanou odezvu.

Ve srovnání s předchozím školním rokem více ředitelů škol bralo v úvahu zájem žáků, který zpravidla směřoval k výuce informatiky. Zejména v inspektovaných 7. ročnících základních škol bylo věnováno více času na uplatňování praktických a činnostních prvků výuky a na aktivní poznávání i ověřování teoretických poznatků v praxi. Více času bylo vyčleněno i pro individuální práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a pro výchovné působení na žáky se sociálním znevýhodněním. Byly vytvářeny podmínky pro všestrannější rozvoj schopností a dovedností žáků v práci s prostředky ICT, efektivněji byly využívány materiálně-technické podmínky škol, zejména počítače, počítačové sítě a učebny. Ve školách, které se zaměřily na podporu přírodovědného vzdělávání, byly realizovány aktivity směřující k širšímu chápání sounáležitosti člověka a přírody s příznivým dopadem na životní prostředí. V některých školách již byly zaznamenány multiplikační efekty rozsáhlého procesu podpory kurikulární reformy a učitelé začínali uplatňovat získané poznatky vedoucí k dosahování klíčových kompetencí i při ostatních vzdělávacích činnostech.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Hodnocení výsledků vzdělávání

5.1 Maturita nanečisto 2005

Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání (dále CER-MAT) zahrnuje od roku 2001 do přípravy nové maturitní zkoušky dlouhodobý cyklus programů *Krok za krokem k nové maturitě*. Účast středních škol s maturitními ročníky je dobrovolná a bezplatná. Program *Maturita nanečisto 2005* je již pátým uskutečněným programem tohoto cyklu. Součástí programu byl i pilotní projekt *Maturita nanečisto 2005 v Libereckém kraji*, který byl zaměřen na ověření některých dalších aspektů organizace maturitní zkoušky. Zejména zadání vybraných zkoušek proběhlo v celém kraji ve stejný čas podle jednotných pokynů a za zvýšených bezpečnostních opatření.

V rámci programového cyklu *Krok za krokem k nové maturitě* je každoročně uskutečňován i program pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nazvaný *Maturita bez handicapu*. Program vychází z návrhu společné části maturitní zkoušky uzpůsobené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – tj. pro žáky s tělesným, zrakovým, sluchovým postižením a žáky se specifickými poruchami učení. Hlavním cílem tohoto programu je zpřístupnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (integrováním i vzděláváním na speciálních středních školách) soubory testových úloh a školám poskytnout informační, metodickou a technickou podporu.

5.1.1 Cíle Maturity nanečisto a účast

Cíle Maturity nanečisto 2005 a navazujícího programu *Maturita bez handicapu 2005* a projektu *Maturita nanečisto 2005 v Libereckém kraji* byly především:

- seznámit učitele, žáky a pedagogickou veřejnost s koncepcí nové maturitní zkoušky;
- dát školám příležitost seznámit se s typy a formáty úloh pro budoucí maturitní testy;
- ověřit vybrané aspekty organizace nové maturitní zkoušky;
- zjistit vybrané psychometrické charakteristiky testových úloh a souborů testových úloh;
- ověřit způsoby komunikace se školami a ostatními participujícími články (krajské úřady, hodnotitelé otevřených úloh);
- ověřit vhodnost grafické úpravy testových materiálů (projekt k testovému designu).

Účast škol

Každým rokem se počet zúčastněných škol zvyšuje. Do programu *Maturita nanečisto 2005* se přihlásilo 1173 škol, tj. téměř 75 % všech středních škol ČR s maturitními ročníky. Hromadně bylo zpracováno 173 587 záznamových archů z 955 škol (253 gymnázií, 507 středních odborných škol a 195 středních odborných učilišť).

Tabulka 10

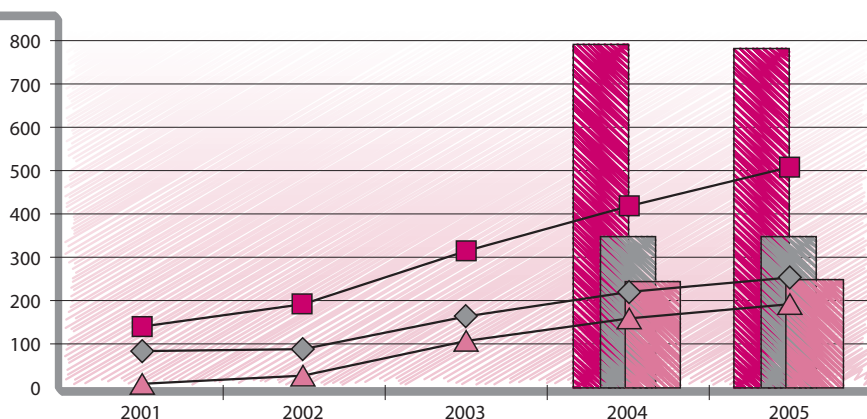
Účast škol v Maturitě nanečisto 2005

Správní celek	Počet škol s matur. ročníkem	Počet přihlášených škol	Účast v % (z celkového počtu)
Praha	190	128	67,4
Středočeský kraj	143	101	70,6
Jihočeský kraj	108	84	77,8
Plzeňský kraj	71	46	64,8
Karlovarský kraj	43	34	79,1
Ústecký kraj	129	82	63,6
Liberecký kraj	68	68	100,0
Královéhradecký kraj	92	66	71,7
Pardubický kraj	111	72	64,9
Vysočina	92	69	75,0
Jihomoravský kraj	164	125	76,2
Olomoucký kraj	96	80	83,3
Zlínský kraj	89	75	84,3
Moravskoslezský kraj	179	143	79,9
CELKEM	1 575	1 173	74,5

Obrázek 2

Vývoj počtu zúčastněných škol podle typu školy

- celkem SOŠ
- celkem G
- celkem SOU
- účast SOŠ
- účast G
- účast SOU

Tabulka 11

Nabídka souborů testových úloh

Testové sešity obsahující úlohy ověřující <u>základní znalosti a dovednosti, které jsou společné všem maturantům – společná část</u>	zkratky	Testové sešity obsahující úlohy ověřující <u>rozšířené znalosti a dovednosti, které jsou vlastní např. uchazečům o studium na vysoké škole – profilová část</u>	zkratky
český jazyk	CJ	český jazyk a literatura	CJL
polský jazyk	PJ	polský jazyk – rozšířená úroveň	PJR
matematika	MA	matematika – rozšířená úroveň	MAT
občanský základ	OZ	občanský a společenskovední základ	OSZ
anglický jazyk	AJ	anglický jazyk – rozšířená úroveň	AJR
německý jazyk	NJ	německý jazyk – rozšířená úroveň	NJR
francouzský jazyk	FJ	francouzský jazyk – rozšířená úroveň	FJR
ruský jazyk	RJ	ruský jazyk – rozšířená úroveň	RJR
španělský jazyk	SJ	španělský jazyk – rozšířená úroveň	SJR
italský jazyk	IJ	italský jazyk – rozšířená úroveň	IJR
		biologie	BIO
		fyzika	FYZ
		chemie	CHE
		dějepis	DEJ
		zeměpis	ZEM

Kromě souborů testových úloh uvedených v tabulce bylo pět předmětů – Anglický jazyk, Anglický jazyk – rozšířená úroveň, Občanský základ, Občanský a společenskovední základ a Biologie – nabídnuto školám v polské mutaci.

Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami byly soubory testových úloh upraveny ve spolupráci s pedagogy speciálních středních škol a Střediskem pro pomoc studentům se specifickými nároky při Masarykově univerzitě v Brně. Úpravy zahrnovaly: změnu formátu úlohy (zvětšené písmo, přepis do Braillova písma, elektronickou verzi pro práci na PC s hlasovým výstupem, grafické úpravy testového sešitu apod.), formulační úpravy nebo nahrazení některých úloh. Celkový počet verzí souborů testových úloh v programu *Maturita bez handicapu 2005* se tak vyšplhal na rekordních 109 (v roce 2004 to bylo pouze 61 verzí).

5.1.2 Průběh programu

Zajištění celého programu provázela celá řada dílčích činností: příprava databáze škol, oslovování škol, přihlašování škol do programu, příprava a výroba testových materiálů, kompletace zásilek pro školy a jejich rozeslání, příjem zásilek ze škol, organizace hodnocení otevřených úloh, elektronické zpracování dat ve spolupráci s externí firmou, logické a fyzické kontroly dat, čištění dat, zpracování výstupů a rozeslání výsledků školám. Některé činnosti (kompletace testových materiálů, příjem zásilek ze škol, hodnocení otevřených úloh, pořizování dat z vyplněných záznamových archů) byly zajišťovány oddělením organizace a logistiky společně s externími pracovníky podobně jako v předchozích programech. Další důležitou oblastí bylo prohloubení spolupráce se zřizovateli středních škol, s odbory školství krajských úřadů a s pedago-

gickými centry. V průběhu programu byly pořádány interní a externí semináře.

Program *Maturita nanečisto 2005* byl vyhlášen v září 2004, všechny střední školy s maturitním ročníkem byly osloveny dopisem. Školy měly možnost objednat si hromadné zpracování – obdržely zásilku s testovými materiály (jeden výtisk od každého objednaného předmětu, záznamové archy pro všechny přihlášené žáky). Těmto školám byly po zaslání vyplněných záznamových archů hromadně zpracovány výsledky a zaslány výsledkové sestavy. Školy, které se zúčastnily programu bez hromadného zpracování, obdržely CD nosič s testovými materiály a soubory testových úloh si vyhodnotily samy podle metodických listů. Přihlašování škol do programu se uskutečnilo obdobně jako v předchozích programech elektronickou cestou přes webový server CERMATu a probíhalo od 1. listopadu do 10. prosince 2004. Škola se přihlásila do programu pomocí IZO a hesla, připraveného CERMATem pro všechny střední školy.

V tomto ročníku bylo poprvé použito systému individuálního přihlašování žáků a byla vytvořena centrální přihlašovací databáze. Škola (ředitel, kontaktní osoba) vyplnila formulář za jednotlivé třídy, včetně jmenného seznamu žáků s jejich daty narození a případnými požadavky na uzpůsobené podmínky testování u žáků se SVP. U každého žáka byly objednány předměty, ze kterých chtěl být testován. Škola při přihlašování rovněž uvedla, zda dává CERMATu souhlas s poskytnutím výsledků školy odboru školství příslušného kraje.

Testové materiály v programu *Maturita nanečisto 2005* byly tvořeny následujícími položkami:

- testové sešity se soubory testových úloh;
- CD nosiče s testovými materiály;
- metodické listy;
- záznamové archy;

- manuály pro rozbor vybraných testových úloh;
- učitelské dotazníky;
- pokyny pro zadavatele;
- košíčky na záznamové archy – sady záznamových archů po předmětech dle objednávky školy vloženy do složky;
- výčetky testových materiálů s informacemi o počtu materiálů zasílaných do/ze školy;
- archy se samolepicími štítky s identifikačními kódy žáků;
- archy se speciálními samolepicími štítky pro žáky s údaji, které umožnily žákům zjištění jejich individuálních výsledků.

Testování probíhalo v období od 3. 2. do 28. 2. 2005. Přihlášené školy obdržely začátkem února 2005 zásilky s testovými materiály. Po skončení testování měly školy možnost vyhodnotit samy řešení žáků podle klíče správných odpovědí uvedeného v metodickém listu nebo zaslat záznamové archy k hromadnému zpracování. Hodnocení otevřených úloh provedli podobně jako v předchozích programech externí hodnotitelé z řad pedagogů. Hodnotitelé byli proškoleni a seznámeni také se způsobem organizace hodnocení otevřených úloh. Záznamové archy s ohodnocenými otevřenými úlohami byly dále zpracovávány. Záznamové archy souborů testových úloh, které řešilo velké množství žáků, byly předány k digitalizaci do externí firmy. Ze zbylých záznamových archů byla data pořizována ručně v CERMATu do předem připravených matic. Tato data se následně propojila s daty záznamových archů velkých předmětů.

Vytištěné výsledkové sestavy byly zaslány školám dne 2. 5. 2005 a zároveň měly školy výsledky k dispozici na internetových stránkách CERMATu po zadání IZO a hesla školy. V programu *Maturita nanečisto 2005* byly poprvé poskytnuty žákům též individuální výsledky. Společně s testovými materiály školy obdržely pro každého žáka samolepicí štítek s identifikačním kódem, heslem žáka a elektronickou adresou, na které se žáci mohli seznámit se svými výsledky. Tuto možnost žáci měli od 10. 5. 2005 a dle statistiky ji využilo cca 12 000 žáků.

5.1.3 Výstupy

Výstupy z programu měly dvojí charakter. Školy, žáci a odbory školství obdrželi výsledky žáků v jednotlivých souborech testových úloh v odpovídajících agregovaných úrovních. CERMATu poskytla analýza výsledků důležitou zpětnou vazbu pro tvorbu testů v následujících letech. MŠMT obdrželo závěrečnou zprávu z projektu. Souhrnné výsledky za školu obsahovaly počet zúčastněných žáků v jednotlivých souborech testových úloh a dále uváděly průměrnou úspěšnost žáků školy v řešených souborech úloh. Výsledky byly také členěny podle typu školy a skupiny oborů. Individuální výsledky za žáky zahrnovaly počet bodů dosažených v jednotlivých testových úlohách, celkovou úspěšnost a celkové skóre. V rámci navazování spolupráce s odbory školství krajských úřadů byly zástupcům krajů nabídnuty analýzy výsledků škol jejich

kraje. Odbory školství krajských úřadů obdržely CD nosič s výstupy z programu *Maturita nanečisto 2005*. Výstupy obsahovaly počty zúčastněných žáků v kraji, přehled zúčastněných škol podle typu školy, tabulky s průměrnou úspěšností podle typů škol, účast žáků a průměrné úspěšnosti v jednotlivých předmětech (vše v porovnání s celou ČR). Informace byly doplněny o souhrnné výsledky škol, které daly souhlas s poskytnutím výsledků odboru školství příslušného kraje.

Žákům byly prostřednictvím webového serveru CERMATu poskytnuty individuální výsledky. Po zadání ID kódu a hesla se žák mohl seznámit s výsledky, kterých dosáhl v jednotlivých předmětech. Výstupy uváděly pro porovnání i průměrné úspěšnosti všech žáků na úrovni školy a celé republiky.

MŠMT obdrželo závěrečnou zprávu z projektu. Tato zpráva je rovněž k dispozici ke stažení na internetových stránkách www.cermat.cz.

5.1.4 Zhodnocení programu

Školský zákon č. 561/2005 Sb., který definuje podobu nové maturitní zkoušky, byl schválen v září 2004 a nepromítl se tedy ještě do struktury a názvu nabízených zkoušek v programu *Maturita nanečisto 2005*. Zejména projekt *Maturita nanečisto 2005 v Libereckém kraji* upozornil na nutnost pilotního ověření projektu stejného organizačního rozsahu v celorepublikovém měřítku v následujícím roce 2006. Ukazuje se, že k bezproblémovému zvládnutí ostré maturitní zkoušky v roce 2008 je potřeba přípravy nejen na straně Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání, ale všech, kteří se na průběhu maturitní zkoušky budou podílet: ředitelů škol, školních maturitních komisařů, zadavatelů, odborů školství krajských úřadů. Za účelem přípravy všech organizačních a pedagogických pracovníků musí být realizováno systematické vzdělávání.

Podobně i program *Maturita bez handicapu* si postupem času získal dobré renomé, o čemž svědčí zvyšující se účast škol a žáků. Tato tendence opravňuje k závěru, že navržená koncepce úprav podmínek testování pro žáky se SVP je smysluplná. V roce 2005 byly rovněž zahájeny práce na ověřování písemného projevu žáka v mateřském a cizím jazyce a realizace maturitní zkoušky formou maturitní práce. Tyto úkoly jsou řešeny a financovány ze systémového projektu Kvalita I v úkolu zavádění nových forem konání maturitní zkoušky.

Prezentace programu

O programu *Maturita nanečisto 2005* CERMAT informoval odbornou veřejnost na seminářích s cílem podpořit zájem škol o účast v programu. Veřejnost byla o výsledcích programu informována prostřednictvím médií, internetových stránek CERMATu a bulletinu EDA, který CERMAT pravidelně vydává a rozesílá do škol.

Analýza výsledků programu

V roce 2005 byly v rámci programu *Maturita nanečisto* poskytnuty školám soubory testových úloh, nikoli testy. Tento zdánlivě nevýznamný detail je zásadní pro posuzo-

Obrázek 3

Průměrná úspěšnost

vání psychometrických charakteristik úloh i celého souboru. Požadavky na testy jsou mnohem přísnější – v konkrétním případě nové maturity bude muset být například u každého testu předem stanoveno hraniční skóre pro jeho úspěšné absolvování, bude muset být zajištěna obsahová i technická srovnatelnost příbuzných testů atd. Zevrubná analýza výsledků žáků je však velmi potřebná i pro soubory testových úloh, neboť v roce 2006 již budou zadávány testy místo dosavadních souborů testových úloh. Podrobná analýza byla součástí samostatné zprávy o programu *Maturita nanečisto 2005* pro MŠMT. Pro omezený rozsah jsou do této kapitoly vybrána jen některá zjištění.

Průměrná úspěšnost

V následujícím obrázku jsou testové soubory rozděleny do několika oblastí podle jejich zaměření, a to na mateřský jazyk, vyučované cizí jazyky, humanitní předměty

a přírodovědné předměty. V grafu na obrázku je orientačně vyznačeno doporučené pásmo rozmezí průměrné úspěšnosti pro testy v rozmezí 50–70 % – pro lepší přehlednost je vyznačena vodorovným pásem.

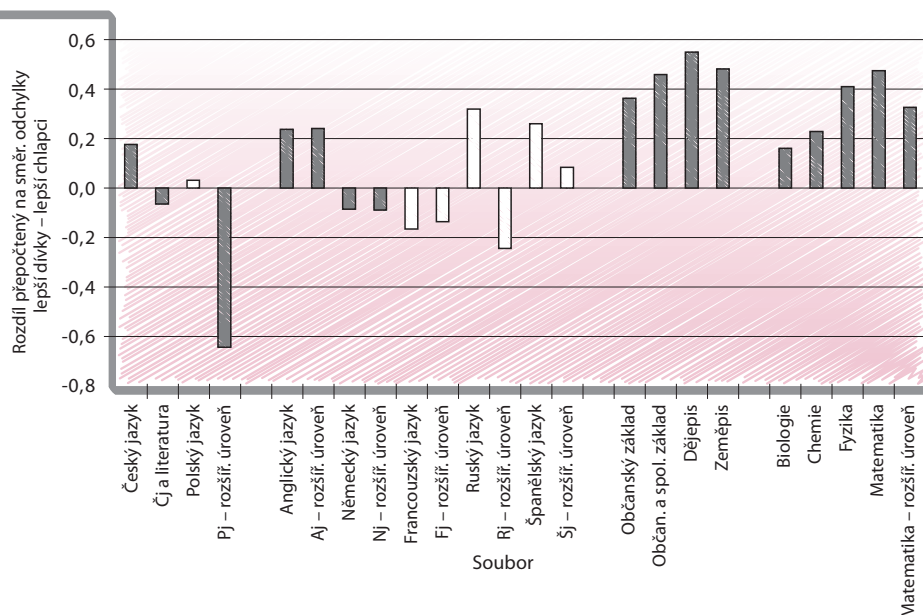
Uvedené optimální průměrné úspěšnosti se podařilo dosáhnout ve většině souborů testových úloh. Pro předměty, které vybočily z pásma doporučené úspěšnosti to znamená při konstrukci testů posílení obtížnějších nebo naopak jednodušších úloh v testech oproti realizovaným souborům testových úloh.

Rozdíly v úspěšnosti podle pohlaví, typu škol a výběru maturitních předmětů

Faktory, kterými se obvykle vysvětlují rozdíly ve výsledcích žáků, jsou **typ školy a pohlaví**. Úroveň znalostí a dovedností je na různých typech škol různá, obdobně se obecně předpokládá, že chlapci a dívky mají různé předpoklady pro jednotlivé předměty. Jelikož genderové slo-

Obrázek 4

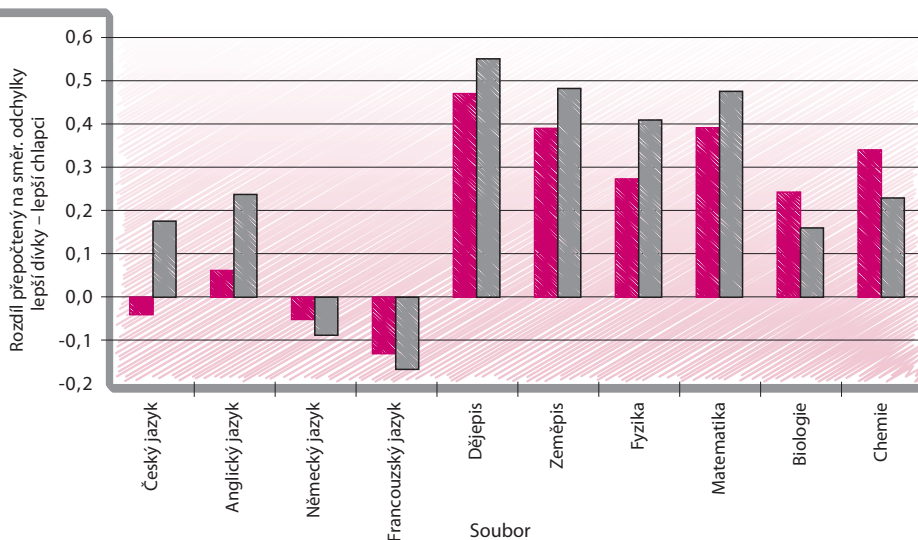
Rozdíly mezi chlapci a dívkami

Obrázek 5

Rozdíly mezi chlapci a dívkami
2004 a 2005

2004
2005

žení žáků je na různých typech škol či skupinách oborů odlišné, je třeba statistickými metodami odlišit, jakou část variability vysvětlují rozdílné skupiny oborů či typy škol a jakou rozdílná pohlaví žáků. Pro srovnatelnost souborů mezi sebou byly výsledky standardizovány – přepočteny na počet směrodatných odchylek od průměru (tzv. *z-skór*).

Je nutné připomenout, že účastníci programu Maturita nanečisto netvoří reprezentativní výběr, a tudíž je nutné brát všechna zjištění pouze jako indikace, nezobecňovat je na všechny školy ani na všechny maturanty v ČR. Graf zobrazuje **rozdíly úspěšností související s pohlavím žáka** pro různé soubory testových úloh.

V grafu obrázku jsou tmavě vyznačeny testové soubory, u nichž byl po odečtení vlivu skupiny oborů zaznamenán statisticky významný rozdíl mezi výsledky dívek a chlapců, u souborů testových úloh se světlými sloupčky se rozdíl neprojevil jako významný. Významnost rozdílů závisí mj. i na počtu účastníků, proto je např. významný rozdíl v souboru „Český jazyk“, kterého se účast-

nila většina žáků, zatímco rozdíl v souboru „Ruský jazyk“, kterého se účastnil jen malý počet žáků, významný není. Do grafu nebyly kvůli malému počtu účastníků zahrnuty soubory z italského jazyka. Zcela jednoznačně byli chlapci – po odečtení vlivu skupiny oborů – úspěšnější v humanitních i přírodovědných souborech. V jazykových souborech již tak značné a jednostranné rozdíly nejsou, v mnoha jazykových testových souborech byly dívky úspěšnější než chlapci.

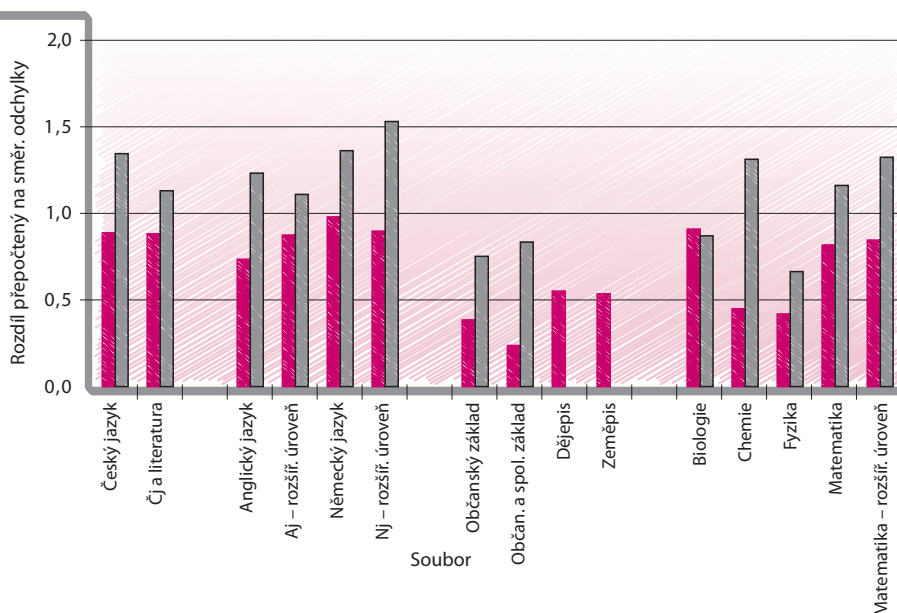
Je nutné podotknout, že genderové rozdíly výsledků mohou být kromě případných rozdílů v předpokladech způsobeny i větší atraktivitou testových úloh pro žáky určitého pohlaví, případně dalšími vlivy v kontextu testování.

Dalším faktorem, vysvětlujícím diferenciaci výsledků žáků, je typ školy, kterou navštěvují. Rozdíly byly sledovány mezi gymnázii a středními odbornými školami a mezi gymnázii a středními odbornými učiteli. Pro možnost porovnání jsou zjištěné rozdíly opět převedeny na směrodatné odchylky.

Obrázek 6

Rozdíly mezi typy škol

rozdíl G-SOŠ
rozdíl G-SOU

Podle očekávání se liší výsledky žáků různých typů škol, přičemž rozdíly mezi gymnázii a SOŠ jsou menší než mezi gymnázii a SOU. Relativně nejmenší rozdíly, i když statisticky významné, se vyskytly v souborech z občanského základu a fyziky. Největší rozdíly nastaly v českém jazyce, v cizích jazycích a v matematice.

Shrnutí analytických výsledků

Statistické analýzy na výsledcích dat z programu *Maturita nanečisto 2005* přinesly důležité informace pro tvůrce testů ve smyslu jejich konstrukce především z hlediska požadované a srovnatelné obtížnosti pro jednotlivé zkoušky. Rovněž konstrukce testu z hlediska genderové vyváženosti je jedním z důležitých faktorů kvality testu. Zda a jak se tyto výsledky promítnou do testů v roce následujícím, bude zřejmé po analýze výsledků z *Maturity nanečisto 2006*, kdy budou poprvé žáků zadány testy a již ne „pouze“ soubory testových úloh.

5.2 Závěrečná zkouška v oborech vzdělání s výučním listem

5.2.1 Nový model závěrečné zkoušky

Na základě vyhodnocení nedostatků stávající koncepce závěrečné zkoušky v učebních oborech rozhodlo MŠMT v září 2003 o realizaci projektu pilotního ověřování nového modelu závěrečných zkoušek. Realizací projektu byl pověřen NÚOV. Nová závěrečná zkouška je založená na jednotném (společném) zadání, které pro obor vzdělání vytváří expertní tým složený ze zástupců škol, zaměstnavatelů a NÚOV.

Ve školním roce 2003/2004 byl nový model závěrečné zkoušky ověřován ve třech oborech: automechanik, elektrikář–silnoproud, kuchař. Ověřování proběhlo na 34 školách a závěrečnou zkoušku podle jednotného zadání vykonalo 1 191 žáků. Myšlenka jednotného zadání závěrečné zkoušky dostala jednoznačnou podporu odborné veřejnosti. Zástupci škol i zaměstnavatelů potvrdili, že se projevily očekávané přínosy nového modelu zkoušky: zvýšení objektivitu hodnocení a výstupů, zlepšení transparentnosti výsledků a přiblížení zkoušek požadavkům praxe.

Systémový projekt ESF Kvalita I

V březnu 2005 byl schválen systémový projekt *Kvalita I*. – Vytvoření systému externího monitorování a hodnocení včetně zřízení Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání (včetně informační a poradenské činnosti). NÚOV se stal partnerem MŠMT zodpovědným za reformu závěrečné zkoušky v oborech vzdělání poskytujících střední vzdělání s výučním listem. Tím se otevřela mimořádná příležitost pro komplexní ověření navrhovaného modelu závěrečné zkoušky, zpracování koncepce nové závěrečné zkoušky a stanovení podmínek pro její realizaci.

Ve školním roce 2004/2005 bylo vytvořeno jednotné zadání pro osm oborů vzdělání: 23-68-H/001 Automechanik, 26-51-H/003 Elektrikář-silnoproud, 65-52-H/001 Kuchař a nově obory 23-51-H/001 Zámečník, 29-54-H/002 Cukrář-výroba, 36-67-H/001

Zedník, 65-51-H/002 Kuchař-číšník pro pohostinství a 82-51-H/006 Umělecký truhlář.

Závěrečné zkoušky byly ověřovány na 80 pilotních školách (ve 112 oborech), kde se jich zúčastnilo cca 2 500 žáků.

5.2.2 Monitoring závěrečných zkoušek

Pro zjištění průběhu závěrečné zkoušky podle jednotného zadání uskutečnili odborní garanti NÚOV monitorovací návštěvy škol. V průběhu návštěvy zjišťovali informace o organizačním zabezpečení zkoušek, jejich časovém průběhu, úrovni připravenosti absolventů atd. Písemná zkouška byla po organizační stránce dobře zajištěna. Časový průběh zkoušky byl v souladu s platnými předpisy. Vzájemná komunikace mezi učiteli a žáky byla na odpovídající úrovni (poskytnutí potřebných informací o způsobu konání zkoušky, její délce, případně formální úpravě, o pomůckách, které lze používat apod.).

Praktická zkouška se po organizační stránce vyznačovala pečlivou, promyšlenou přípravou; pracoviště byla bez zjevných závad, žáci disponovali potřebnými materiály, nástroji, stroji, zařízením, pomůckami apod., případně pracovním oděvem a obuví a osobními ochrannými pracovními prostředky v souladu s realizovanými pracemi a předpisy BOZP. Časový průběh zkoušky byl v souladu s platnými předpisy a se zadáním. Při hodnocení žáků nebyly zaznamenány zásadní rozpory mezi jednotlivými členy komise včetně odborníka z praxe. Úroveň připravenosti žáků byla ve většině případů hodnocena jako průměrná, často bylo uváděno, že žáci projevovali zaujetí a zájem. Vesměs byl konstatován vstřícný přístup učitelů, pečlivé sledování a usměrňování žáků, kladení doplňujících a návodných otázek, klidná atmosféra zkoušky. V deseti zprávách z monitoringu byla uváděna odborná práce: tam, kde byla vypracovávána poprvé, se vyskytla kvalitativní nevyváženost jednotlivých prací, pokud již škola měla v této oblasti předchozí zkušenosti, byly práce hodnoceny jako velice dobře zpracované.

Ústní zkouška se vyznačovala plynulým průběhem, bez organizačních problémů. Byla připravena potřebná dokumentace včetně pomůcek. Časový průběh zkoušky byl v souladu s platnými předpisy, stanovený čas byl využit v plném rozsahu. Při hodnocení žáků se neprojevily zásadní rozpory mezi jednotlivými členy komise včetně odborníka z praxe, v řadě případů byla konstatována rozhodující role učitele odborných předmětů a vedoucího učitele odborného výcviku, v jednom případě odborníka z praxe.

Úroveň připravenosti žáků byla většinou případů hodnocena jako značně rozdílná, a to jak z hlediska vědomostí, tak i schopnosti samostatného projevu. Podotázka ze světa práce byla použita u všech žáků a všichni na ni reagovali (s výjimkou 2 žáků), většinou jí byly věnovány 2–3 minuty, maximálně 5 minut. Úroveň odpovědí odpovídala výkonu jednotlivých žáků v ostatních částech ústní zkoušky, v některých školách se projevoval praktický přístup při řešení otázek ze světa práce, jinde se jednalo o spíše o reprodukci naučených textů.

Zjišťování názorů škol

Názory škol a odborníků z praxe na průběh tvorby jednotného zadání a na realizaci závěrečné zkoušky podle společného zadání byly zjišťovány dotazníkovým šetřením. Zjišťovaly se rovněž názory, náměty a doporučení na možnosti optimalizace prací v uvedených oblastech v následujících letech. Dotazníky byly zpracovány a vyhodnoceny v srpnu 2005. Na všech pilotních školách byl zjištěn kladný vztah k základním myšlenkám jednotného zadání závěrečné zkoušky a ocenění jeho přínosu pro školu a pro žáky.

Obecně byly nejvíce oceňovány: vyšší objektivita hodnocení a výstupů; větší transparentnost výsledků vzdělávání v ČR; sjednocení hodnocení mezi žáky ve škole a mezi školami v oboru; zvyšování úrovně vzájemné komunikace a výměny zkušeností mezi školami; zvyšování úrovně komunikace a výměny zkušeností mezi školami a NÚOV; posílení kontaktů škol se zaměstnavateli a perspektiva rozvíjení širší spolupráce; zkvalitnění obsahu jednotlivých zkoušek; komplexnější ověřování vědomostí a dovedností žáků; zpětný vliv jednotného zadání závěrečné zkoušky na kvalitu výuky ve školách; vliv požadavků stanovených v rámci jednotného zadání závěrečné zkoušky na vybavení škol; zvýšení spolupráce a odpovědného přístupu pedagogického sboru při přípravě závěrečné zkoušky; posílení prestiže závěrečné zkoušky jak ve školách, tak i směrem k zaměstnavatelské sféře a rodičům; zvýšení prestiže školy a možnosti její prezentace; možnost ověřit si schopnosti školy dosáhnout na úroveň společných požadavků v oboru a její porovnání s ostatními; zvýšení motivace a odpovědnosti žáků při přípravě na závěrečnou zkoušku; možnost širšího projevu samostatnosti a tvůrčích schopností žáků.

Významné bylo rovněž zjištění, že v převážné většině škol byly pozitivně posuzovány nové prvky závěrečné zkoušky realizované podle společného zadání: zařazení podotázek ze světa práce (v této souvislosti byla pouze diskutabilní časová náročnost ústní zkoušky); zařazení dobrovolné odborné práce v rámci závěrečné zkoušky (zejména u gastronomických oborů); pozitivní hodnocení účasti odborníka z praxe ve zkušební komisi (nejednalo se sice o nový prvek jednotného zadání závěrečné zkoušky, neboť členství odborníka z praxe ve zkušební komisi vyplývalo z ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., šetření však mimo jiné ověřilo i výrazně kladné reakce škol na toto opatření). Za významné pozitivum lze také pokládat potvrzení souladu obsahu zkoušek s obsahem přípravy na jednotlivých školách. I přesto, že obsah jednotného zadání závěrečné zkoušky byl vytvářen především na základě platných učebních dokumentů pro jednotlivé obory vzdělání, svědčí to o kvalitní práci řešitelských týmů.

Zjišťování názorů odborníků z praxe

Hodnocení průběhu závěrečné zkoušky prováděli rovněž odborníci z praxe, kteří byli členy zkušebních komisí. Jednotné zadání závěrečných zkoušek hodnotili vesměs velmi kladně – uváděli, že jednotné zadání umožňuje objektivní porovnání znalostí a dovedností žáků daného

oboru a odpovídá současným trendům ve vzdělávání. Zkouška vytváří předpoklady pro objektivní posouzení kvality absolventů a škol. Pro zaměstnavatele, kteří se podílejí na tvorbě jednotného zadání, mají výsledky zkoušek větší vypovídací hodnotu, poskytují informaci o tom, co by absolventi měli umět bez ohledu na školu, kterou absolvovali. Odborníci z praxe se vyslovovali pro to, aby se závěrečné zkoušky realizovaly podle jednotného zadání i v následujícím roce. Ke zkvalitnění jednotného zadání uvedli množství konkrétních doporučení. Tato doporučení byla předána řešitelským týmům pro tvorbu jednotného zadání v roce 2005/2006 k vyhodnocení a využití.

Odborníci z praxe rovněž uvedli množství námětů na to, jak zlepšit připravenost absolventů pro praxi. Nejčastějším doporučením bylo zkvalitnit spolupráci škol s firmami regionu, zvýšit rozsah praktického vyučování a ve větší míře je provádět v reálných podnikových provozech. Upozornili také na překážky a problémy, které se vyskytují ve spolupráci školy a podniků. Kriticky uvedli, že firmy leckdy projevují malou ochotu ke spolupráci se školou, často z důvodu nedostatku času na práci s žáky. Malé provozovny obtížně vytvářejí požadované podmínky pro práci žáků a navíc se vyskytují případy, kdy znalosti a návyky řadových zaměstnanců nejsou na odpovídající úrovni.

5.3 Návrh inovované podoby závěrečné zkoušky

V souladu se záměrem projektu byly zformulovány základní teze inovované podoby závěrečné zkoušky, která by měla být realizována s využitím hodnoticích standardů. Podstatou je, že žák by měl prokázat zvládnutí všech kompetencí obsažených v hodnoticím standardu v průběhu studia. U závěrečné zkoušky by se neověřovalo to, co už bylo jednou v průběhu studia ověřeno. Žák by byl připuštěn k závěrečné zkoušce, jestliže prospěl ve všech předmětech a jestliže splnil dílčí kompetence podle všech kritérií požadovaných hodnoticím standardem. Těžištěm by byla praktická zkouška, kde by si žák vybral nebo vylosoval komplexní úkol nebo zadání ověřující cílové (komplexní) kompetence absolventa daného oboru vymezené rovněž v hodnoticím standardu (při řešení takových úkolů bude žák samozřejmě využívat též dílčích kompetencí, které získal nejen v průběhu studia, ale i v širším kontextu). V rámci písemné zkoušky by byla realizována příprava na praktickou zkoušku a v rámci ústní zkoušky pak obhajoba, rozbor problémů a souvislostí. Celkové hodnocení by se pak odvíjelo od toho, jaká váha by byla přisouzena průběžnému hodnocení a jednotlivým částem závěrečné zkoušky.

Vyhodnocení dotazníkového šetření k návrhu na inovovanou podobu závěrečné zkoušky prokázalo, že většina škol (63%) souhlasila, aby se součástí závěrečné zkoušky stalo vedle výsledků jednotlivých zkoušek písemné, praktické a ústní i portfolio kompetencí, jejichž osvojení bylo ověřeno již v průběhu studia. Školy uvádějí, že by to bylo sice náročné, ale lépe by to zhodnotilo

znalosti a schopnosti absolventa a zaměstnavateli by lépe osvědčilo schopnosti žadatele o práci. Školy upozornily na to, že by to znamenalo komplexní přeměnu celého studia včetně jeho ukončování. Bylo by nutné vyjasnit, jakou formou bude portfolio kompetencí zohledněno na závěrečném vysvědčení a jaký bude vzájemný vztah jednotlivých hodnocení. Nesouhlasných stanovisek bylo 22% s tím, že nejlepší je hodnocení, kdy všechny části zkoušky mají stejnou váhu. Školy také uváděly názor, že k ověření

portfolia kompetencí slouží vysvědčení za jednotlivá pololetí studia.

Příprava školního roku 2005/2006

V září 2005 započaly práce na tvorbě jednotných zadání závěrečných zkoušek pro školní rok 2005/2006. Svou činnost zahájily řešitelské týmy pro tvorbu 19 jednotných zadání. Do pilotního ověřování se přihlásilo 135 škol (214 školoborů).

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Školní a mimoškolní faktory ve výsledcích žáků

6.1 Výsledky výzkumu OECD PISA 2003 z hlediska regionálního srovnání a dalších aspektů

Státem organizovaná plošná testování se až dosud vztahovala na závěrečné ročníky středních škol (*Sonda Maturant*, program *Krok za krokem k nové maturitě*). Pro hodnocení výsledků žáků na konci povinné školní docházky proto chybí relevantní data z domácích zdrojů. Ta však lze nahradit díky účasti ČR v mezinárodních šetřeních. Mezi nejvýznamnější mezinárodní šetření v současnosti patří série šetření PISA, zahrnující desítky zemí z celého světa. Zevrubná příprava, dostatečná velikost výběrového souboru, profesionální teoretický základ i organizace testování umožňují převzít výsledky i pro účely vnitrostátní evaluace, resp. pro účely regionálního srovnání škol. V rámci systémového projektu *Kvalita* byly výsledky v testech PISA 2003 analyzovány z hlediska nejrůznějších faktorů (např. zázemí žáka, jeho vztah ke škole či jeho aspirace). Byly odhaleny a popsány různé souvislosti mající na výsledek žáka prvořadý vliv. Výsledná samostatně publikovaná zpráva se hloubkou a složitostí provedených analýz řadí mezi nejzevrubnější analytické materiály, které byly v posledních letech v České republice o výsledcích vzdělávání publikovány.

6.1.1 Popis šetření PISA

PISA (*Programme for International Student Assessment*) je mezinárodní výzkum, jehož cílem je porovnat výsledky patnáctiletých žáků v různých oblastech vzdělávání. V roce 2000 se uskutečnil výzkum v oblastech čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti, v roce 2003 přibyla oblast řešení problémů. Šetření PISA se provádí testovou formou s rozsáhlými doprovodnými žákovskými a školními dotazníky. V testu byly jak úlohy s výběrem odpovědi, tak úlohy s tvorbou odpovědi. Na jeho vypracování měli žáci 120 minut. V přiloženém dotazníku poskytovali informace o sobě a o prostředí, ve kterém žijí, o svých názorech a postojích v souvislosti se školou a výukou apod. Celková účast v roce 2003 dosáhla více než čtvrt milionu žáků z 41 zemí světa.

Česká republika využila jednu z mezinárodně nabízených možností rozšíření výzkumu a kromě výběru vzorku patnáctiletých žáků, který nebyl omezen ani ročníkem školní docházky ani typem školy (někteří z těchto žáků již v době konání šetření byli žáky středních škol). Pro mezinárodní srovnání rozšířila vzorek i o žáky v posledním ročníku povinné školní docházky (9. třídy ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií). Pro účely analýzy byl původní vzorek žáků upraven tak, aby byla zajištěna reprezentativnost vzorku z hlediska typu školy a za jednotlivé kraje.

6.1.2 Interpretace výsledků

Hlavním cílem analýz bylo nalézt a vysvětlit rozdíly mezi jednotlivými kraji ČR. Nebylo tedy zkoumáno postavení ČR ani jejích jednotlivých regionů v rámci mezinárodního srovnání. Primárním cílem nebyl ani popis vzorku účastníků z hlediska odlišností jejich socioekonomického a kulturního zázemí, jejich vztahu ke škole, jejich aspirací na dosažené vzdělání či zaměstnání apod. Tyto faktory se v analýze objevily jen za účelem vysvětlení odlišností v testových výsledcích žáků. Kvůli jejich vzájemnému vztahu bylo však v úvodní části zprávy nezbytné popis vzorku účastníků provést. Výsledky šetření PISA 2003 byly již dříve prezentovány ve dvou publikacích vydaných ÚIV: *Učení pro život* a *Učení pro zítřek*.

Aspirace žáka

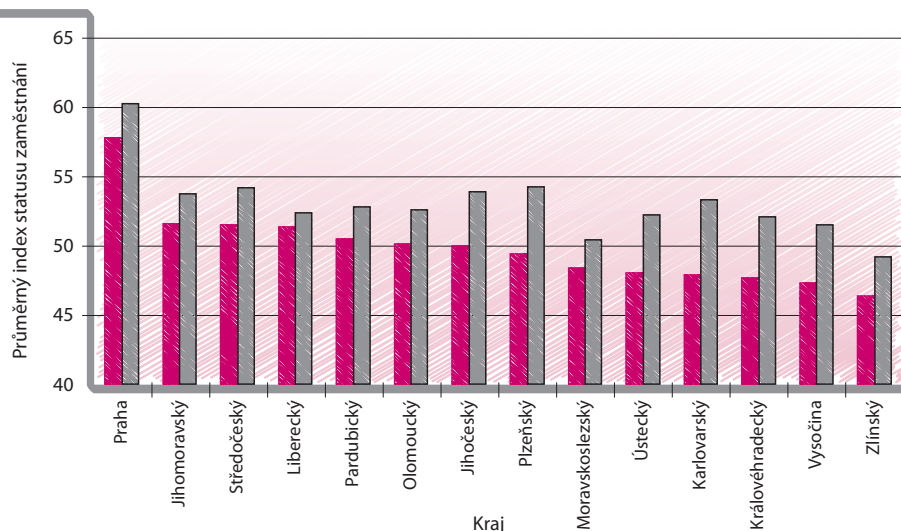
V žákovském dotazníku uváděli účastníci šetření PISA, jakého stupně vzdělání by chtěli dosáhnout a jaké zaměstnání by chtěli v životě vykonávat. Tyto aspirace mohou mít přímý nebo nepřímý vliv¹ na výsledek žáka v testech, a proto si zasluhují rovněž analytickou pozornost.

¹ Přímý vliv se může projevat například tak, že žák s vyššími aspiracemi usiluje i o dosažení co nejlepších výsledků ve vzdělávání. Nepřímý vliv se může projevat tak, že žák pro lepší naplnění aspirací zvolí docházku do školy zvláštního typu (víceleté gymnázium, ZŠ se speciálním zaměřením).

Obrázek 7

Status zaměstnání podle kraje – rodiče a aspirace žáka

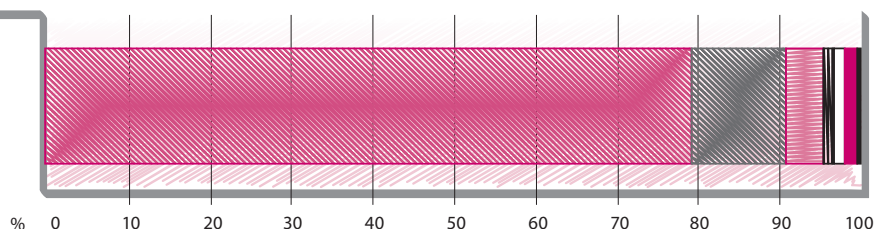
rodiče
žáci

Obrázek 8**Co ovlivňuje aspiraci žáka na status zaměstnání**

- jiné faktory (79,2 %)
- status zaměstnání rodičů (11,6 %)
- vybavenost domácnosti (4,6 %)
- vzdělání matky (1,3 %)
- vzdělání otce (1,3 %)
- pohlaví žáka (1,5 %)
- velikost sídla školy (0,4 %)

Aspirace na status zaměstnání

K zaměstnání, které žák podle dotazníku pro svůj život očekává, bylo přiřazeno standardizované skóre ISEI (v rozmezí 16 až 90, tzv. status zaměstnání) podle mezinárodní klasifikace povolání. Obdobně bylo přiřazeno skóre povoláním rodičů žáka.

Ve všech krajích jsou aspirace žáka na budoucí zaměstnání v průměru větší, než jaký je průměrný nejvyšší status zaměstnání v jeho rodině. To odpovídá obvyklým ambicím žáků v posledním roce povinné školní docházky. Přitom v některých krajích se aspirace žáků liší od statusu jejich rodičů jen mírně; nejmenší rozdíly jsou v Libereckém, Moravskoslezském a Jihomoravském kraji; v jiných krajích jsou rozdíly značné, nejvíce v Královéhradeckém, Plzeňském a Karlovarském kraji. Absolutně nejvyšší aspirace se objevují u žáků v Praze, kde je i nejvyšší průměrný status zaměstnání rodičů. Nejnižší aspirace nacházíme ve Zlínském kraji, a i zde je to v souladu s průměrným statutem zaměstnání rodičů.

Při pohledu na graf (obrázek č. 7) je vhodné si položit otázku, proč je aspirace žáků na budoucí zaměstnání v různých krajích různá. Lze logicky předpokládat, že na aspiraci žáků má vliv například vzdělání rodičů, status jejich zaměstnání, vybavenost domácnosti, pohlaví a další faktory. Proto bylo dále zkoumáno současné působení několika faktorů. Do těchto faktorů nebyl zařazen faktor typu školy, neboť zde není jasná příčinná souvislost: docházka na víceleté gymnázium místo na ZŠ může být příčinou žakových aspirací, ale také důsledkem celkového domácího klimatu či očekávání rodičů. Vliv jednotlivých

faktorů byl analyzován společně pomocí matematického modelu. Ten zajistil, že vzájemná souvislost faktorů² byla eliminována a zjištěné vlivy jsou pro jednotlivé faktory na sobě nezávislé.

Největší část variability se v modelu podařilo vysvětlit pomocí statusu zaměstnání rodičů a indexu vybavenosti domácnosti; další analyzované faktory již vysvětlily jen velmi malou část variability, přesto byl jejich vliv statisticky významný. Naopak faktor kraje se po očištění od ostatních zahrnutých faktorů ukázal jako statisticky nevýznamný. To lze interpretovat tak, že ve všech krajích jsou aspirace žáka na status zaměstnání vysvětlitelné stejným způsobem pomocí výše uvedených faktorů.

Vzdělání rodičů se na aspiraci žáka projevuje, avšak ne zcela rovnoměrně. Významně vyšší aspirace přináší žákům aspoň maturitní vzdělání jejich matky a vysokoškolské vzdělání jejich otce. Tato kombinace zvyšuje aspirace žáka oproti celkovému průměru o 6 jednotek (vzhledem k tomu, že skóre aspirace se pohybuje mezi 16 a 90, jde o zřetelný posun).

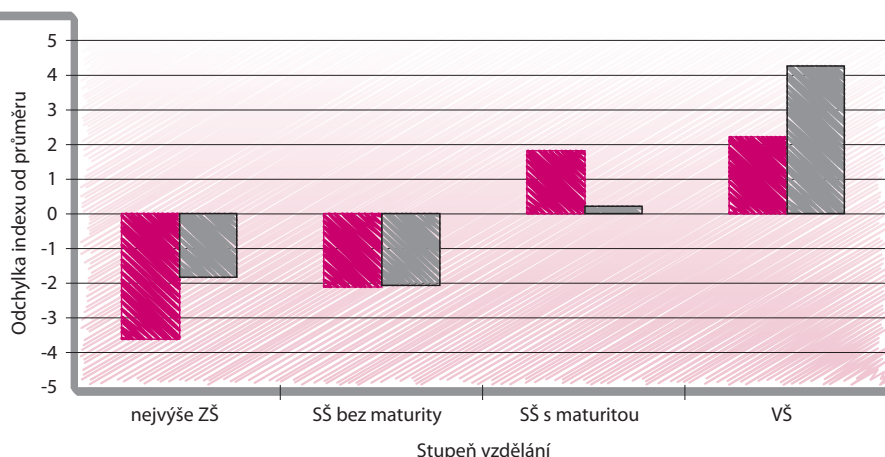
Aspirace na vzdělání

Žáci uváděli stupeň vzdělání, kterého by chtěli dosáhnout. Nabídka možností byla členěna do několika kategorií podle mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED. V tomto

² Například vzdělání rodičů souvisí se statusem jejich zaměstnání i s velikostí obce. Mohlo by se tedy stát, že zdánlivě významný vliv nějakého faktoru bude ve skutečnosti pouze zprostředkovaný jeho souvislostí s jiným faktorem.

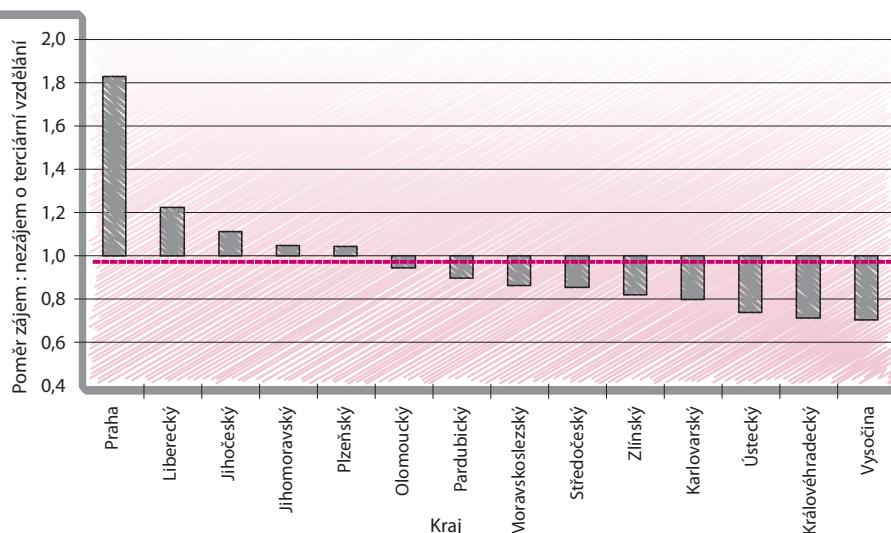
Obrázek 9**Aspirace žáka na status zaměstnání, čistý vliv vzdělání rodičů**

- vzdělání matky
- vzdělání otce

Obrázek 10

Poměr zájem : nezáměr
o terciární vzdělání mezi žáky,
podle kraje

textu jsou použity odpovídající stupně české vzdělávací soustavy. Z dotazníkové nabídky různých stupňů vzdělání byl k další analýze vybrán zájem žáků o terciární vzdělání. To bylo v dotazníku reprezentováno možnostmi „vyšší odborná škola nebo konzervatoř“ a „vysoká škola nebo bakalářské studium na vysoké škole“. Analyzován byl nejprve poměr³ mezi počtem zájemců o terciární vzdělání a počtem ostatních žáků (tj. těch, kteří neaspirují na terciární vzdělání). Poměry v krajích uvádí obrázek č. 9.

V obrázku č. 10 je přerušovanou čarou vyjádřen poměr za celou Českou republiku. Ten nabývá hodnoty 0,96, což znamená, že v celé ČR je **poměr mezi zájemci o terciární vzdělání a ostatními žáky přibližně vyrovnaný** (přesně 96:100, tedy na 96 zájemců o terciární vzdělání připadá 100 žáků, kteří na ně neaspirují). Nejčastější aspirace na terciární vzdělání se objevují u žáků v Praze, kde poměr zájem : nezáměr dosáhl 1,83 (tedy 183:100). Značně nadprůměrný zájem je i v Liberci (1,22). Nejnižší aspirace na terciární vzdělání se vedle Ústeckého kraje a Vysočiny objevují poněkud překvapivě i v Královéhradeckém kraji.

³ Samozřejmě bylo možné analyzovat prostý podíl zájemců o terciární vzdělání v celé populaci a vyjádřit jej v procentech, ale použití poměru dvou skupin žáků je v tomto případě výhodnější pro analýzu jednotlivých faktorů.

U zmíněných krajů poměr klesá až ke třem čtvrtinám, což znamená, že na 3 žáky s aspirací na terciární vzdělání připadají čtyři žáci neaspirující.

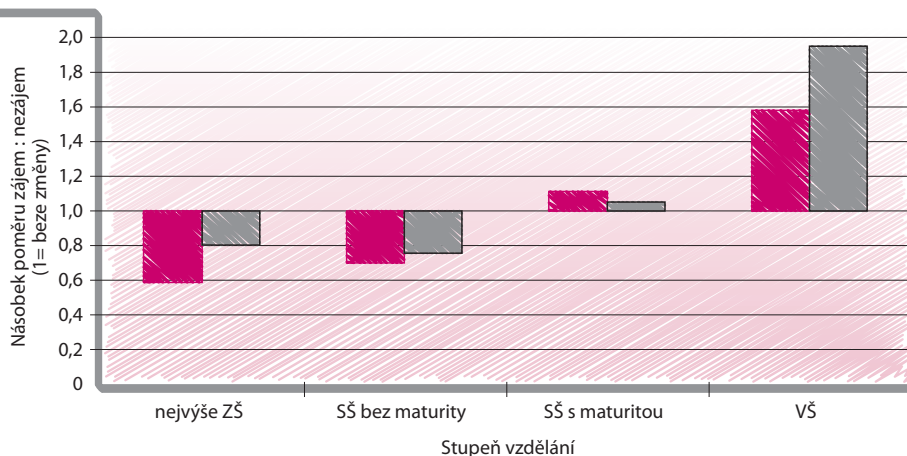
Pořadí krajů podle aspirací na terciární vzdělání je dost odlišné oproti pořadí podle aspirací na status zaměstnání. Plzeňský, Jihočeský a Středočeský kraj, které se v pořadí podle aspirovaného statusu zaměstnání objevily hned za Prahou, byly předstiženy Libereckým krajem, obdobně se zlepšilo pořadí Zlínského kraje. Liberecký a Zlínský kraj jsou tedy regiony, v nichž relativně nejméně souvisí aspirace žáka na status zaměstnání s aspiracemi na terciární vzdělání. Lze nicméně předpokládat, že aspirace na terciární vzdělání je ovlivňována řadou jiných, přirozenějších faktorů než faktorem kraje. Podobně jako u analýzy aspirovaného statusu zaměstnání byly do modelu zařazeny faktory vzdělání rodičů, statusu jejich zaměstnání, indexu vybavenosti domácnosti, pohlaví žáka, velikosti sídla školy a konkrétního kraje. Z analýzy vyplynulo, že závislost na posledních dvou faktorech je již zanedbatelná, a tedy faktory velikosti sídla školy a konkrétního kraje lze vypustit – informace v nich obsažená je již vyčerpána ostatními faktory.

Se vzděláním žáka nejpřirozeněji souvisí vzdělání jeho rodičů. V prvním kroku tak bylo zkoumáno, jak vzdělání matky a otce ovlivňuje poměr zájemců a těch,

Obrázek 11

Aspirace žáka na terciární vzdělání,
čistý vliv vzdělání rodičů
na změnu poměru zájem : nezáměr

■ vzdělání matky
■ vzdělání otce

kdo zájem o terciární vzdělání nemají. Z obrázku č. 10 vyplývá, že rostoucí vzdělání obou rodičů mění poměr ve prospěch žáků s aspirací na terciární vzdělání. Zatímco pouhé dosažení maturity u obou rodičů příliš poměr zájem : nezájem od průměru neodchýlí, vysokoškolské vzdělání obou rodičů zvýší poměr přibližně trojnásobně ($1,95 \times 1,58 = 3,08$). Vezmeme-li tedy v úvahu, že celkový poměr za ČR je přibližně 1:1, pro žáky s oběma rodiči vysokoškolsky vzdělanými se bez započtení ostatních vlivů změny přibližně na 3:1 (na 3 zájemce o terciární vzdělání připadne 1 neaspirující). To je opravdu značná změna a vypovídá o tom, že vysokoškolské vzdělání rodičů má na aspirace žáka v oblasti vzdělání velmi významný vliv.

6.2 Výsledky žáků v testu matematické gramotnosti

6.2.1 Celkové výsledky

V rámci šetření PISA v roce 2003 byl největší důraz kladen na test matematické gramotnosti. Tento test zaznamenal mezi všemi čtyřmi testy nejvyšší účast, a to 6 328 žáků. Řada otázek v žákovském dotazníku se zaměřila zejména na výuku matematiky, domácí přípravu a vztah žáka k matematice. I samotný test matematické gramotnosti byl zkoumán podrobněji než ostatní, například jsou v něm pro každého žáka k dispozici i údaje o jeho výsledku v každé ze čtyř částí testu (*Kvantita*, *Prostor a tvar*, *Změna a vztahy*, *Neurčitost*). Jednotlivé části byly zaměřeny na následující tematické oblasti:

- *Kvantita* zahrnovala číselné jevy a kvantitativní vztahy;
- *Prostor a tvar* – část zaměřená na prostorové a geometrické jevy a vlastnosti objektů;
- *Změna a vztahy* – zabývala se matematickým vyjádřením změn, vztahy mezi proměnnými, funkcemi a rovnicemi;
- *Neurčitost* byla zaměřena na pravděpodobnostní jevy a statistiku.

Průměrné výsledky za žáky v ČR uvádí tabulka č. 12. Žáci v posledním ročníku povinné školní docházky dosahovali nejlepších výsledků v částech *Kvantita* a *Neurčitost*, nadprůměrní oproti průměru zemí OECD byli i v části *Prostor a tvar*. V části *Změna a vztahy* dosáhli v podstatě stejného výsledku jako průměr zemí OECD. Graf na obrázku č. 12 kromě vyznačení průměrného výsledku znázorňuje také velikost jedné směrodatné odchylky od průměru na každou stranu. V tomto rozpětí se nachází výsledek přibližně dvou třetin žáků.

Největší rozpětí, tudíž i rozptýl výsledků žáků, bylo zaznamenáno v části *Kvantita*. Naopak část *Neurčitost* při prakticky stejném průměrném výsledku má rozpětí nejmenší. To tedy znamená, že: části *Kvantita* i *Neurčitost* byly přibližně stejně obtížné, avšak v části *Kvantita* byly častěji zaznamenány vysoce nadprůměrné i vysoce podprůměrné výsledky než v části *Neurčitost*.

6.2.2 Výsledek žáka v krajích versus jiné vlivy

Středem pozornosti analýzy byly výsledky žáků v testu matematické gramotnosti nahlížené z hlediska působení různých faktorů.

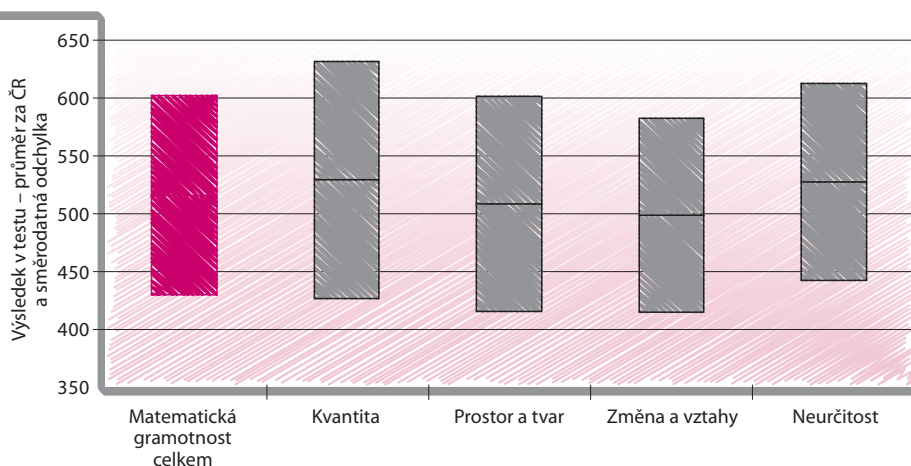
Tabulka 12

Průměrné výsledky v testu matematické gramotnosti a jeho částech za Českou republiku

Část	Průměr
Matematická gramotnost celkem	516,1
Kvantita	529,3
Prostor a tvar	509,0
Změna a vztahy	498,9
Neurčitost	527,6

Obrázek 12

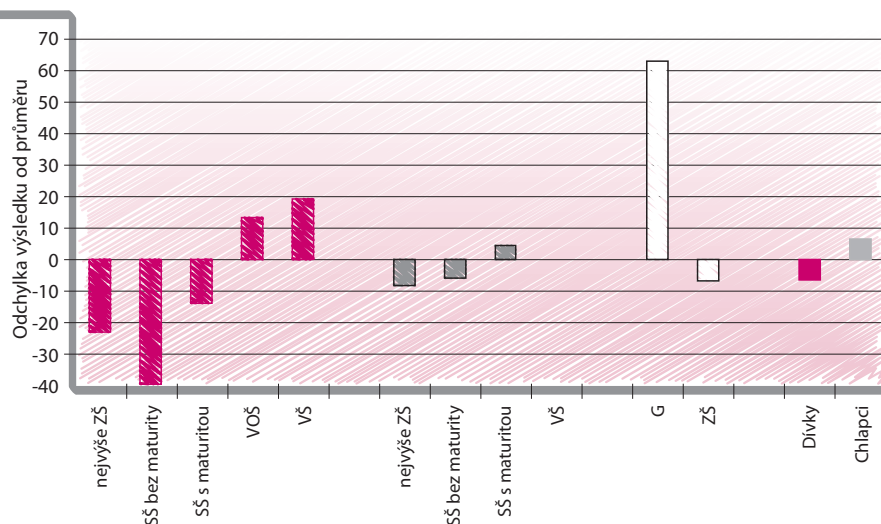
Výsledky v testu matematické gramotnosti a jeho částech, průměr a směrodatná odchylka

Obrázek 13

Výsledek v testu matematické gramotnosti, čistý vliv aspirovaného vzdělání, vzdělání matky, typu školy a pohlaví

Faktory: aspirované vzdělání žáka, vzdělání matky, typ školy, pohlaví

Pro analýzu vlivu na výsledky testu matematické gramotnosti bylo nejprve vybráno celkem 14 faktorů:

- vztah žáka k matematice;
- pohlaví, velikost obce, kraj;
- dosažené vzdělání každého z rodičů žáka, aspirace žáka na vzdělání;
- status zaměstnání každého z rodičů žáka, aspirace žáka na status zaměstnání;
- vybavenost domácnosti (IT, ekonomické a kulturní zázemí);
- typ školy navštěvované žákem, školní klima;
- index četnosti a schopnosti práce s počítačem;

Jako samostatně nevýznamné se ukázaly faktory vybavenosti domácnosti⁴ a vzdělání otce. Status zaměstnání každého z rodičů byl nahrazen vyšším z obou. Pro omezený rozsah je vliv jednotlivých faktorů znázorněn pouze vybraným grafem na obrázku č. 13. Další zjištění jsou pak uvedena v navazujícím textu.

Aspirace žáka na dosažené vzdělání se ve výsledku testu matematické gramotnosti projevuje velmi silně. S rostoucí aspirací se zvyšuje i očekávaný výsledek v testu (aspirace „nejvýše ZŠ“ byla pozorována jen u 45 žáků, a proto má údaj u ní jen informativní charakter).

Rozdíl mezi aspirací na vysokoškolské vzdělání a na středoškolské vzdělání bez maturity⁵ je 60 bodů v testu. U většiny ostatních faktorů jsou rozdíly mezi jednotlivými úrovněmi výrazně menší. Přitom 60 bodů je přibližně 0,7 směrodatné odchylky, jedná se tedy o poměrně velký rozdíl. Rozdíl mezi gymnázií a ZŠ je obdobný jako rozdíl podle aspirovaného vzdělání, dosahuje 70 bodů. Oproti tomu rozdíl mezi chlapci a dívkami je pouhých 15 bodů. To znamená, že očekávaný výsledek dívky na víceletém gymnáziu značně převyšuje očekávaný výsledek chlapce na ZŠ. Test tedy sice není genderově zcela vyvážený, ale vliv pohlaví zřetelně

není rozhodující. Vzdělání matky vstupuje do výsledku testu matematické gramotnosti v ještě menší míře, analýza zdůraznila především význam dosažení vzdělání s maturitou.

Dále bylo zjištěno, že u velikosti obce je statisticky významný pouze rozdíl mezi největšími městy a nejmenšími obcemi, činí přibližně 25 bodů. O tolik převyšují žáci z největších měst své vrstevníky z nejmenších obcí při stejných hodnotách ostatních faktorů; znamená to, že rozdíly mezi těmito skupinami žáků nelze vysvětlit pouze rozdílným socioekonomickým a kulturním zázemím ani rozdílnými aspiracemi žáků.

Mezi kraji po očištění od ostatních faktorů nadále zůstávají významně nejhoršími Moravskoslezský a Ústecký kraj, významně nejlepších výsledků po očištění od ostatních faktorů dosáhly kraje Vysočina, Liberecký a Královéhradecký. Například „zbytkový“ vliv v Praze je zanedbatelný, což znamená, že výsledky žáků v Praze (díky nimž byla mezi kraji nejlepší) jsou již plně vysvětleny ostatními faktory. Naopak Vysočina dosáhla mezi kraji sice až pátého průměru, avšak tento výsledek je mnohem lepší, než jaký by bylo možno očekávat podle ostatních faktorů. Se závěry o vlivu jednotlivých krajů je však nutné zacházet obezřetně, neboť jsou založeny na výběru konkrétních škol. S jistotou je lze učinit o vybraných školách; možnost zobecnění na celý kraj závisí na tom, jak reprezentativní byl výběr škol v jednotlivých krajích, na což ovšem předkladatel zprávy neměl žádný vliv a z výsledků PISA to zjistit nelze.

Analýza se ještě zabývala vlivem faktorů, které nabývají číselných hodnot. Jde například o index vztahu k matematice nebo aspirace na status zaměstnání. Shrňme-li pak celou analýzu vlivu faktorů na test matematické gramotnosti, vyplývá ze zjištěných výsledků, že typickým nejúspěšnějším řešitelem testu matematické gramotnosti je chlapec z víceletého gymnázia ve městě nad 50 tisíc obyvatel aspirující na terciární vzdělání. Naopak typickým nejméně úspěšným řešitelem je dívka ze ZŠ v obci do 5000 obyvatel s aspirací nejvýše na vzdělání s maturitou.

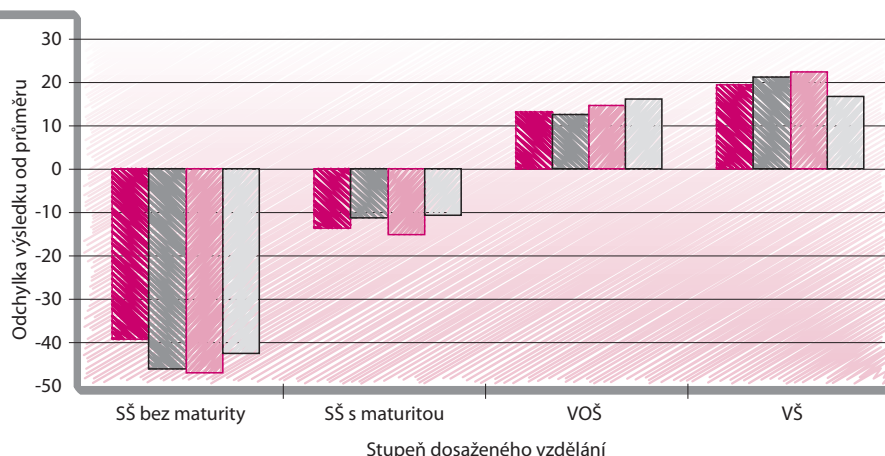
⁴ Pravděpodobně proto, že tento faktor je již dobře zprostředkován jinými faktory, například statusem zaměstnání rodičů nebo jejich vzděláním.

⁵ Typicky jde o dvouleté nebo tříleté učební obory.

Obrázek 14

Čistý vliv aspirovaného vzdělání
na výsledky v testech

- matematická gramotnost
- čtenářská gramotnost
- přírodovědná gramotnost
- řešení problémů

6.3 Jak vybrané faktory ovlivňují různé testy

Obdobným postupem jako pro matematickou gramotnost byly analyzovány výsledky žáků v ostatních třech testech, zejména z hlediska působení různých vlivů. Vzhledem ke standardizaci výsledků žáků a ke stejné metodice výpočtu vlivů faktorů lze porovnat tyto vlivy na jednotlivé testy. Je třeba podotknout, že se opět jedná o čisté vlivy, tedy o působení nezávislé na všech ostatních faktorech (neboli po eliminaci vlivů všech ostatních faktorů).

Aspirace na dosažené vzdělání je jedním z nejsilnějších vlivů na výsledky všech testů. Hranicí nadprůměrného a podprůměrného výsledku je aspirace žáka na ter-

ciární vzdělání: čím je vyšší, tím lepší je jeho očekávaný výsledek v každém testu. Výjimkou je test řešení problémů, kde je očekávaný výsledek pro VOŠ i VŠ vzdělání přibližně stejný. Úroveň očekávaných výsledků je pro každý stupeň aspirovaného vzdělání přibližně stejná pro všechny testy.

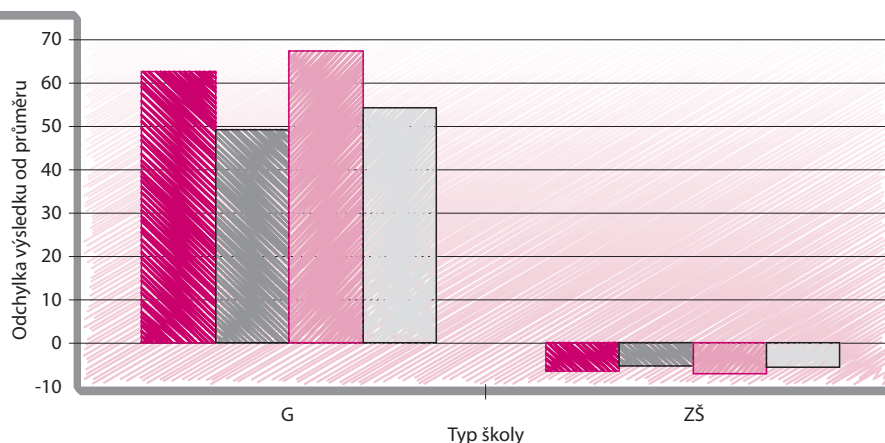
Ve všech testech dosahovali žáci gymnázií výrazně lepšího výsledku než žáci ZŠ. Nejmenší rozdíl je u testu čtenářské gramotnosti, na který měl typ školy relativně nejmenší vliv.

Dívky dosáhly lepšího výsledku než chlapci jen v testu čtenářské gramotnosti, zde byl ale rozdíl v jejich pro-

Obrázek 15

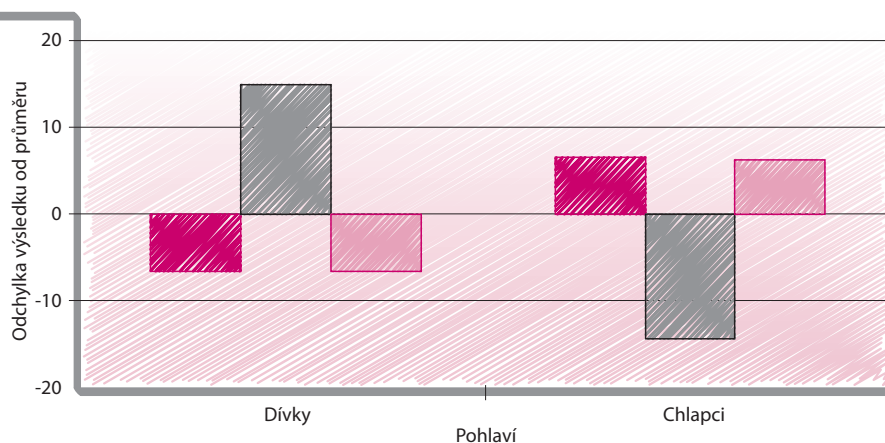
Čistý vliv typu školy
na výsledky v testech

- matematická gramotnost
- čtenářská gramotnost
- přírodovědná gramotnost
- řešení problémů

Obrázek 16

Čistý vliv pohlaví
na výsledky v testech

- matematická gramotnost
- čtenářská gramotnost
- přírodovědná gramotnost

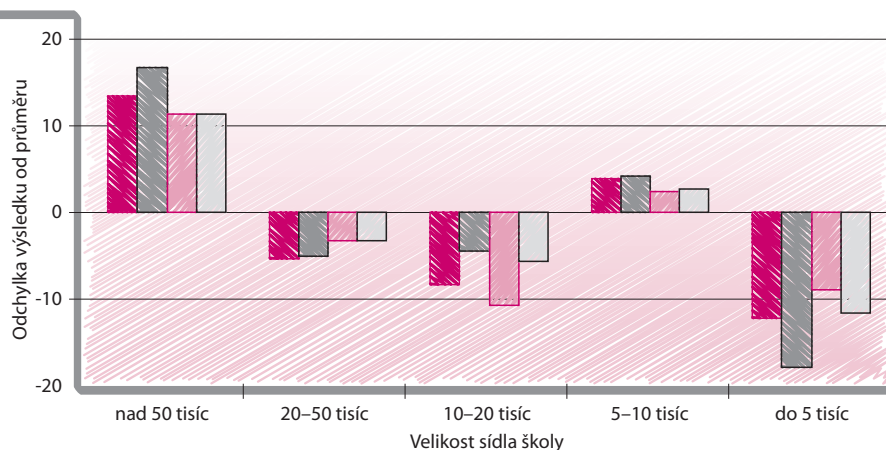

Obrázek 17

Čistý vliv velikosti sídla školy
na výsledky v testech

- matematická gramotnost
- čtenářská gramotnost
- přírodovědná gramotnost
- řešení problémů

spěch mnohem výraznější než u matematické i přírodovědné gramotnosti. U testu řešení problémů nebyl rozdíl mezi dívkami a chlapci statisticky významný, proto tento test není v grafu obrázku č. 16 uveden.

Významně lepšího výsledku ve všech testech dosáhli žáci škol v největších městech (nad 50 tisíc obyvatel). Naopak významně horší ve všech testech jsou výsledky žáků škol v nejmenších obcích (do 5 tisíc obyvatel). Výsledky žáků z ostatních škol se již z hlediska velikosti sídla školy mezi sebou neliší.

Ze 14 krajů byly vybrány čtyři s kladnými a čtyři se zápornými čistými vlivy faktoru kraje. Je ovšem nutné poznamenat, že v mnoha případech ani odchylka 10 bodů od průměru nebyla považována za statisticky významnou, takže například kraj Praha v žádném ze čtyř testů nevyšel jako významně horší. Nicméně pro srovnání a přehled byl do grafu obrázku č. 18. zařazen. Dále je potřeba

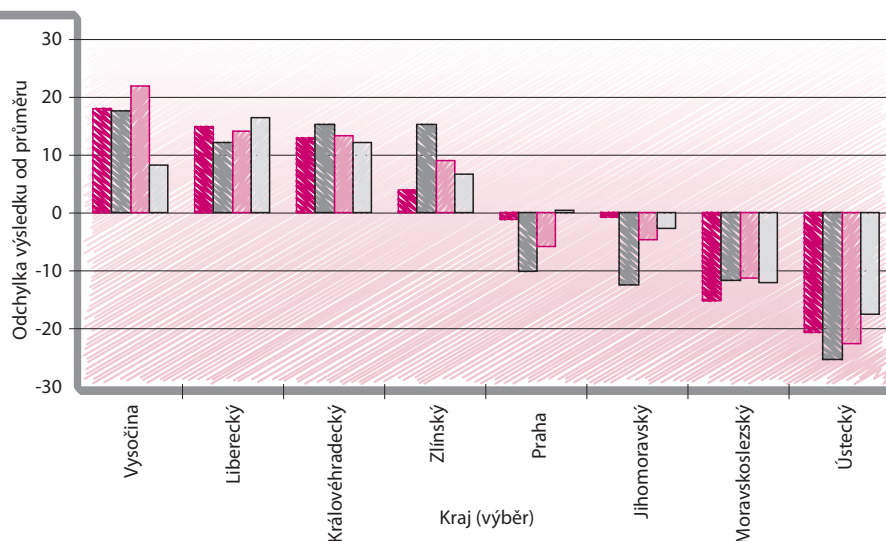
vzít v úvahu, že odchylka u čistého vlivu kraje mohla být způsobená specifikem výběru vzorku v daném kraji. Závěry z uvedeného grafu nelze automaticky vztáhnout na všechny školy v příslušných krajích.

Ve třech ze čtyř testů byli žáci kraje Vysočina významně lepší než ostatní žáci, a to i po odečtení vlivu ostatních faktorů. Silně nadprůměrných a přitom vyrovnaných výsledků dosahovali žáci Libereckého a Královéhradeckého kraje. Žáci ze Zlínského kraje se zařadili do špičky pouze v testu čtenářské gramotnosti. Jednoznačně nejhorší výsledek i po očištění od vlivu ostatních faktorů zaznamenali žáci Ústeckého kraje, a to ve všech čtyřech testech. Těsně před nimi, i když už ne vždy v pásmu statisticky významné odchylky, se umístili žáci Moravskoslezského kraje. Zbývající dva uvedené kraje – Praha a Jihomoravský – zaznamenaly v testu čtenářské gramotnosti oproti ostatním testům relativní propad.

Obrázek 18

Čistý vliv kraje na výsledky v testech,
vybrané kraje

- matematická gramotnost
- čtenářská gramotnost
- přírodovědná gramotnost
- řešení problémů

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Další vzdělávání

V průběhu roku 2005 se v rámci dalšího vzdělávání podařilo sladit jak tvorbu systémových prvků dalšího vzdělávání (zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání), tak přímou podporu realizace dalšího vzdělávání zejména formou finanční podpory v rámci projektů ESF.

7.1 Rozvoj dalšího vzdělávání, ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání

Dlouhodobý záměr 2005 v kapitole *Rozvoj dalšího vzdělávání* vymezuje postup prací MŠMT na další období. V rámci plnění jednotlivých úkolů se podařilo předložit Parlamentu ČR návrh zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, zahájit systémový projekt tvorby *Národní soustavy kvalifikací*, zahájit projekt *Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení* v sítích škol poskytujících vzdělávací služby dospělým i finančně podpořit formou grantů z ESF další vzdělávání realizované ve školách a školských zařízeních. Tím byly zahájeny veškeré kroky, které jsou zmiňované v Dlouhodobém záměru a mají významný dopad na tvorbu systému dalšího vzdělávání a na podporu realizace dalšího vzdělávání.

7.1.1 Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání

Na základě věcného záměru zákona o dalším vzdělávání byl zpracován návrh zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který byl po schválení vládou předložen Parlamentu ČR. *Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání* vymezuje univerzální systém zhodnocení dosaženého vzdělání mimo vzdělávací soustavu a umožňuje zájemcům o uznání tohoto vzdělání transparentní a objektivní způsob ověření jejich dovedností a vědomostí. Umožňuje tak rychlé uznání nabytých odborných způsobilostí bez ohledu na způsob jejich nabytí, aniž by docházelo ke snížení kvalitativních požadavků na výstupy. Tato možnost zatím podle dosavadních právních předpisů neexistovala, přesto že se jedná o klíčový prvek dalšího vzdělávání.

Cílem je vytvořit prostředí motivující k účasti na dalším vzdělávání zejména pro osoby s nízkou kvalifikací či s potřebou kvalifikaci rychle a efektivně změnit, zvýšit či rozšířit. Zákon proto zakotvuje *Národní soustavu kvalifikací* – tj. pojítko mezi systémem počátečního a dalšího vzdělávání. Národní soustava kvalifikací respektuje požadavky trhu práce na odborné způsobilosti pro jednotlivé pracovní činnosti a zároveň tyto požadavky formuluje i s ohledem na požadované výstupy počátečního vzdělávání. Zákon umožňuje získat tzv. dílčí kvalifikace, jejichž souhrn může vytvořit kvalifikaci úplnou. Zejména dílčí kvalifikace budou předmětem *Národní soustavy kvalifikací*, která zároveň obsahuje nezbytné standardy pro hodnocení výsledků dalšího vzdělávání. Zákon byl Parlamentem ČR schválen, 21. 4. 2006 podepsán prezidentem republiky a nabývá účinnosti dnem 1. srpna 2007.

7.1.2 Národní soustava kvalifikací

V první polovině roku 2005 byla zahájena realizace systémového projektu *Rozvoj Národní soustavy kvalifikací podporující propojení počátečního a dalšího vzdělávání* (dále jen *Národní soustava kvalifikací*). Existence Národní soustavy kvalifikací je nezbytným předpokladem pro praktické fungování zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Na jeho realizaci se poměrnou částí podílí NÚOV, jehož aktivity jsou koordinovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Realizace projektu je plánována na 2,5 roku.

Národní soustavou kvalifikací se rozumí veřejně přístupný registr všech úplných a dílčích kvalifikací potvrzovaných, rozlišovaných a uznávaných na území České republiky. Národní soustava kvalifikací je koncipována tak, aby přispěla k propojování počátečního a dalšího vzdělávání zejména tím, že respektuje jak Rámcové vzdělávací programy z hlediska kvality výstupů, tak požadavky světa práce na kvalifikační předpoklady pro jednotlivá povolání. Rozvoj Národní soustavy kvalifikací bude mít bezprostřední dopad jak na všechny účastníky celoživotního učení, tak na zaměstnavatelskou sféru, pro kterou by měla soustava znamenat lepší orientaci v požadavcích na kvalifikační předpoklady pro jednotlivá povolání. Transparentnost kvalifikačních předpokladů zároveň umožní lepší orientaci v udělených osvědčeních o dílčí kvalifikaci.

Součástí Národní soustavy kvalifikací jsou úplné a dílčí kvalifikace. Pro každou dílčí kvalifikaci je vymezen *kvalifikační a hodnotící standard*. Kvalifikační standard je popis odborné způsobilosti fyzické osoby pro řádný výkon určité pracovní činnosti nebo souboru pracovních činností v určitém povolání, popřípadě ve dvou nebo více povoláních. *Hodnotící standard dílčí kvalifikace* je soubor kritérií, organizačních a metodických postupů a materiálních a technických předpokladů stanovených pro ověřování dosažení odborné způsobilosti vykonávat řádně určitou pracovní činnost nebo soubor pracovních činností v určitém povolání, popřípadě ve dvou nebo více povoláních. Do konce roku 2005 byl zpracován *Návrh pojetí struktury Národní soustavy kvalifikací*, metodika tvorby jednotlivých standardů a vypracováno 25 kvalifikačních standardů pro úplné kvalifikace a pro 110 kvalifikačních standardů pro dílčí kvalifikace.

Celostátní seminář v Kroměříži

MŠMT je každoročně jedním ze spoluorganizátorů celostátního semináře v Kroměříži. V roce 2005 proběhl ve dnech 12.–13. května na téma *Odborné vzdělávání – klíč k budoucnosti*. Za oblast dalšího vzdělávání byl veřejnosti prezentován především obsah návrhu zákona o ověřování a uznávání dalšího vzdělávání, jeho východiska a předpokládané dopady. Dále byly podrobně prezentovány obsahy systémových projektů, které se významně podílejí na vytváření vhodného prostředí pro realizaci dalšího vzdělávání – zejména projekt NSK – *Národní soustava kvalifikací* a projekt UNIV – *uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení*.

7.1.3 Rekvalifikace

MŠMT uděluje vzdělávacím zařízením akreditaci, která je oprávněna vydávat doklad o rekvalifikaci s celostátní platností. V roce 2005 bylo podáno celkem 1 584 žádostí (vzdělávacích programů) o akreditaci, schváleno bylo 1 495 žádostí.

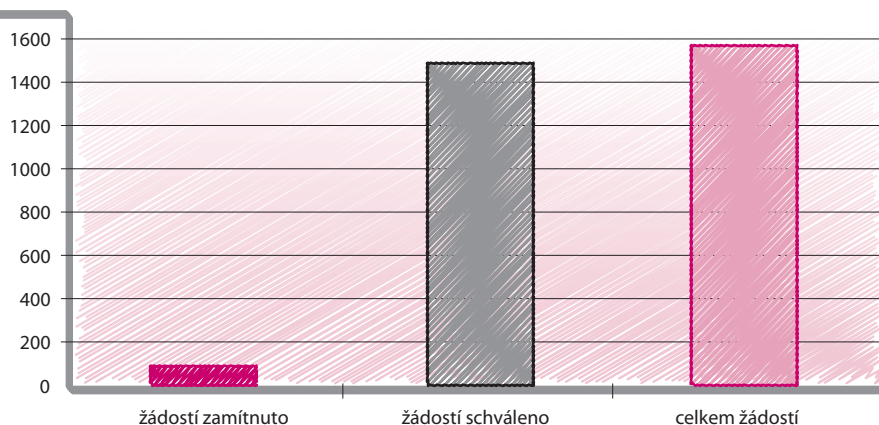
Dle výkladu MPSV nemusí školy zapsané ve školském rejstříku žádat o akreditaci pro pracovní činnosti obsažené ve svých vzdělávacích programech. Školy tedy mo-

hou realizovat rekvalifikace bez nutnosti další akreditace MŠMT.

V roce 2005 byla do plného provozu uvedena databáze udělených akreditací, kterou využívá jak odborná veřejnost, tak i zájemci o jednotlivé rekvalifikační kurzy. Tato databáze je dostupná na webových stránkách MŠMT (www.msmt.cz – Další vzdělávání – Rekvalifikace – Databáze udělených akreditací).

Obrázek 19

Akreditace rekvalifikačních programů

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

8.1 Východiska a trendy

Význam dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále DVPP) byl v roce 2001 akcentován v *Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha)*. Zde je zdůrazněna role učitelů při všech změnách ve vzdělávání. Jedním z aspektů jejich vzdělávání je pak vedle přípravného vzdělávání na pedagogických fakultách a dalších fakultách připravujících budoucí učitele i jejich další vzdělávání.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v roce 2005 bylo v České republice ovlivňováno těmito konceptními a analytickými materiály:

- *Lisabonský proces* – Vzdělávání a odborná příprava v Evropě do roku 2010;
- *Memorandum EU o celoživotním učení (2000)*;
- *Memorandum o celoživotním učení – Závěrečná zpráva o konzultačním procesu v ČR (2001)*;
- *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) (2001)*;
- *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR 2002*;
- *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2005*;
- Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v jednotlivých krajích ČR

Právní normy v oblasti DVPP v roce 2005

Další vzdělávání pedagogických pracovníků bylo v roce 2005 ovlivněno legislativními změnami, kdy nově se problematikou DVPP zabývá zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Zákon definuje základní předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka včetně požadavku odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost a dále upravuje problematiku DVPP a kariérní systém. V § 24 odst. 1) zákona se stanoví, že: „Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci“. Další vzdělávání se dle zákona může uskutečňovat ve vzdělávacích institucích na základě akreditace MŠMT. Zmocnění stanovit prováděcím právním předpisem druhy a podmínky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a způsob jeho ukončení dává MŠMT dle § 24 odst. 6) zákona. Takovým právním předpisem se stala vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Vedle problematiky DVPP řeší i problematiku kariérního systému v souladu se zněním § 29 odst. 5) zákona č. 563/2004 Sb.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v rámci kariérního systému

Do této kategorie DVPP patří studium ke splnění kvalifikačních předpokladů a studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů. Absolvování je požadováno jako předpoklad pro výkon pedagogické, metodické a metodologické činnosti, řídicí nebo specializované činnosti.

Takové studium mohou realizovat tři typy institucí: vysoké školy; zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků; akreditovaná osoba nebo instituce. Absolvování tohoto studia má vliv na kariérní systém a na zařazení pracovníka do příslušného kariérního stupně.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků mimo rámec kariérního systému

Jde o studium k prohlubování odborné kvalifikace a o průběžné další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na všechny další oblasti vzdělávání od obecné pedagogiky po oborovou didaktiku. Tento druh DVPP mohou realizovat všechny akreditované vzdělávací instituce i osoby. Ačkoli takovéto vzdělávání nemá v současné době na kariérní postup přímý vliv, jde o studium nezbytné a potřebné, neboť do této kategorie patří i vzdělávání v oblasti priorit státní vzdělávací politiky.

Dalším významným dokumentem, který ovlivnil v závěru roku 2005 oblast dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, jsou *Standardy pro udělování akreditací DVPP* č. j. MŠMT 26 451/2005 – 25, 30 908/2005 – 25.

8.2 Institucionální rámec DVPP

Rok 2005 byl využit k přebudování a rozvrstvení institucionální složky nově vznikajícího systému DVPP v rámci rezortu školství. V roce 2005 dochází k významné transformaci stávajících poskytovatelů DVPP. Po zrušení sítě Pedagogických center zřizovaných MŠMT vznikla jedna státní organizace s celostátní působností, kterou je *Národní institut pro další vzdělávání* (dále NIDV), zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Jeho základními cíli jsou: komplexní celorepublikové zajištění úkolů v oblasti DVPP, vyplývající z usnesení vlády a nové školské legislativy, a dále zabezpečení úkolů týkajících se Evropského sociálního fondu.

Konkrétně jde o následující oblasti:

- Tvorba a následná implementace koncepcí, rozvojových programů a projektů DVPP v rámci priorit státní vzdělávací politiky v oblasti DVPP, a to s ohledem na kariérní systém a v kontextu s *Lisabonským procesem* a dalšími iniciativami Evropské unie. V oblasti DVPP zajišťovat především provádění priorit státní vzdělávací politiky definovaných prostřednictvím MŠMT či samotnou vládou ČR (a zabezpečovaných na bázi přímého pověření MŠMT či na základě získání akreditačního osvědčení MŠMT).
- Tvorba a realizace národních projektů v rámci opatření 3.1 *Operačního programu rozvoje lidských zdrojů*. V rámci těchto projektů bylo realizováno DVPP v oblasti školského managementu, jazykového vzdělávání a tvorby školních vzdělávacích programů.
- Příprava tvorby analýz v DVPP a celkové koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v ČR. Participace na tvorbě evaluačních nástrojů realizovaných akreditovaných programů.
- Zprostředkování informací o nových směrech a postupech v DVPP v rámci ČR.

Oblast DVPP se tradičně vyznačuje vysokou pluralitou zpracovávaných témat, vzdělávacích forem i používaných metod. K této rozmanitosti patří přirozeně také rozsáhlá škála institucí, která se na poskytování služeb DVPP podílejí: Podstatným dílem své činnosti se do něj v této době začaly zapojovat organizace na krajské úrovni; vysoké školy, jejich fakulty, katedry či jiné organizační složky; střední školy a další školská zařízení. Na DVPP se podílely i instituce jiných resortů, další kategorii tvořily neziskové organizace a stranou nezůstaly ani organizace komerčního typu. To, jakým způsobem byly v jednotlivých krajích zabezpečovány regionální úkoly DVPP, záviselo na samosprávných orgánech krajů a případ od případu se liší. Ve většině krajů byla činností pověřena nějaká jiná již existující organizace (např. středisko služeb školám, aj.), případně došlo ke sloučení s podobnou vzdělávací institucí. Někde byly krajské vzdělávací instituce pro DVPP nově zřízeny, někde nevznikly vůbec. Z toho pohledu nelze v této etapě hovořit o vybudovaném víceúrovňovém a provázaném systému poskytovatelů DVPP. Situace v roce 2005 je výchozím mezníkem pro tvorbu systému v oblasti institucionálního rámce DVPP, ve kterém by mohl mít NIDV významnou koordináční úlohu.

V roce 2005 bylo DVPP realizováno čtyřmi způsoby, které jsou níže popsány:

- na základě akreditace MŠMT;
- pomocí rozvojových programů MŠMT;
- prostřednictvím podpory Evropského sociálního fondu;
- samostudiem.

8.3 Akreditace vzdělávacích programů DVPP

Stručná charakteristika současného modelu DVPP na bázi akreditací se dá zjednodušeně vyjádřit několika zásadami:

- Nositelem akreditačního osvědčení pro účely praktického provádění DVPP se v principu může stát kterákoli akreditovaná vzdělávací instituce nebo fyzická osoba, která připraví vzdělávací program a podle předepsané osnovy ho zpracuje ve formě projektu a postoupí k akreditaci.
- Proces akreditačního řízení je plně v kompetenci MŠMT s cílem zajistit kvalitu předkládaných projektů.
- Vzdělávací instituce předkládají školám své programy (i neakreditované – vzdělávací programy, které akreditaci MŠMT neobdržely nebo nebyly do procesu akreditačního řízení předány) formou nabídky. Školy a školská zařízení představují potenciální klienty, mohou svobodně volit mezi programy různých akredito-

vaných vzdělávacích institucí. Rozhoduje přitom kvalita nabízeného programu, ale pochopitelně i cena programu, popřípadě další, především časové a místní podmínky.

- Finanční prostředky, kterými škola pro tyto účely disponuje, jí jsou přidělovány v rámci rozpočtu normativní metodou.
- Realizace akreditovaných vzdělávacích programů neměla v roce 2005 vytvořen téměř žádný evaluační nástroj.

Rok 2005 přinesl do procesu akreditace mnoho změn. Akreditace se začlenila do správního řízení a jasná pravidla udělování určil zákon o pedagogických pracovnících. Nově mohou o akreditaci žádat i fyzické osoby. Oproti roku 2004, kdy počet vzdělávacích programů projednaných akreditační komisí MŠMT byl 5 947, se v roce 2005 tento počet zvýšil.

8.4 Rozvojové programy MŠMT pro DVPP

Pro podporu dostupnosti a rozšíření nabídky DVPP v jednotlivých krajích České republiky vyhlásilo MŠMT dva rozvojové programy:

Rozvojový program Podpora DVPP zabezpečovaného vzdělávacími zařízeními zřizovanými v kraji

Cílem tohoto rozvojového programu byla podpora krajů v jejich úsilí zabezpečit v regionu metodickou pomoc školám a školským zařízením v souvislosti se zaváděním kurikulární reformy školství, řízení škol a zabezpečení těch forem DVPP, které kraj pokládá za prioritní.

Žadateli mohly být kraje, které zřizují zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, která mají ve své hlavní činnosti poskytování DVPP a jsou zapsána v rejstříku škol a školských zařízení. V některých krajích toto zařízení není zřízeno, proto nebyla dotace přidělena všem krajům.

Rozvojový program Zpřístupnění dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků základních škol s ročníky pouze 1. stupně

Tento program vyrovnával disproporci mezi školami, které se díky daným pravidlům ESF mohly či nemohly přihlásit do projektů ESF. Podstatou programu bylo poskytnutí účelově vázaných prostředků (dotace) na podporu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vedoucího k implementaci školské reformy do praxe. Cílem tohoto rozvojového programu bylo:

- umožnit pedagogickým pracovníkům škol, v nichž je obtížná zastupitelnost vyučujících, účast na akreditovaných akcích DVPP k podpoře kurikulární reformy, tj. vzdělávání v dovednostech, které dále prohloubí či

Tabulka 13

Přehled o zaslaných žádostech o akreditaci pro akreditační komisi za rok 2005

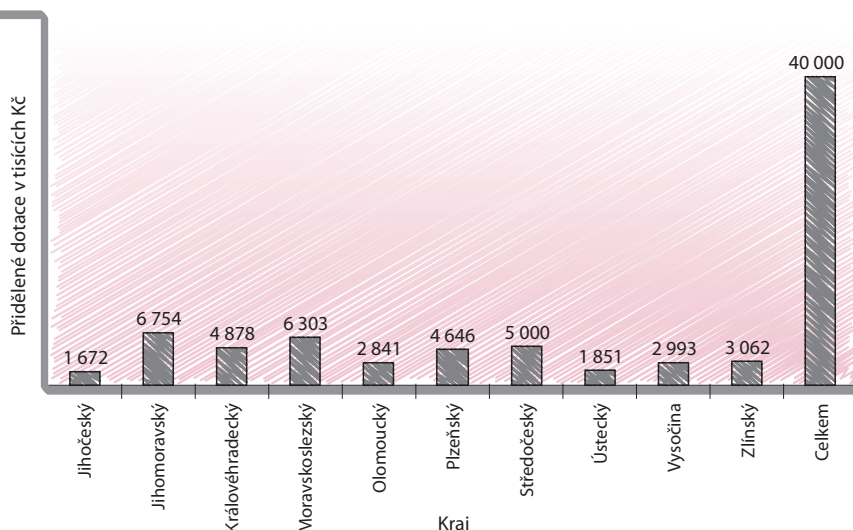
Zdroj: MŠMT

Počet žádostí právnických osob	582
Počet vzdělávacích programů projednaných akreditační komisí MŠMT:	5803
Počet žádostí fyzických osob:	39
Počet vzdělávacích programů projednaných akreditační komisí MŠMT:	282

Obrázek 20

Přidělené dotace v rozvojovém programu
Podpora DVPP zabezpečovaného vzděl.
zařízeními zřizovanými v kraji

Zdroj: MŠMT

rozšíří profesní kompetence pedagogických pracovníků v souvislosti s tvorbou školního vzdělávacího programu a povedou k pozitivní změně klimatu na školách;

- postupně vytvářet podmínky pro realizaci kurikulární reformy v souladu s *Národním programem rozvoje vzdělávání*.

Žadatelé mohli být kraje, které v podaném projektu vytipují základní školy s ročníky pouze I. stupně, tj. včetně škol, které nemají samostatné třídy pro všechny ročníky, zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení.

8.5 Projekty ESF, které podporují DVPP

Další vzdělávání pedagogických pracovníků a kurikulární reforma byly kvalitativně i kvantitativně výrazně obohaceny realizací tří národních projektů ESF, v celkové výši 174,37 mil. Kč – *Koordinátor; Úspěšný ředitel; Brána jazyků* – a osmi systémových projektů, v celkové výši 499,46 mil. Kč – *Pilot G; Pilot S; Kvalita I; Kvalifikace; UNIV; VIP Kariéra; Kvalita II; Metodika*. V rámci grantového schématu bylo schváleno 92 grantových projektů

v celkové výši 369,3 mil. Kč. Tyto projekty, realizované na základě výzev MŠMT, významně přispěly k rozšíření nabídky a dostupnosti DVPP. Zejména národní a systémové projekty realizované přímo řízenými organizacemi MŠMT (NIDV, NŮOV, VÚP a ÚIV) ukázaly cestu, kterou lze zefektivňovat obsah a vytvářet strukturu v DVPP s možností rozvoje a udržitelnosti v budoucnu.

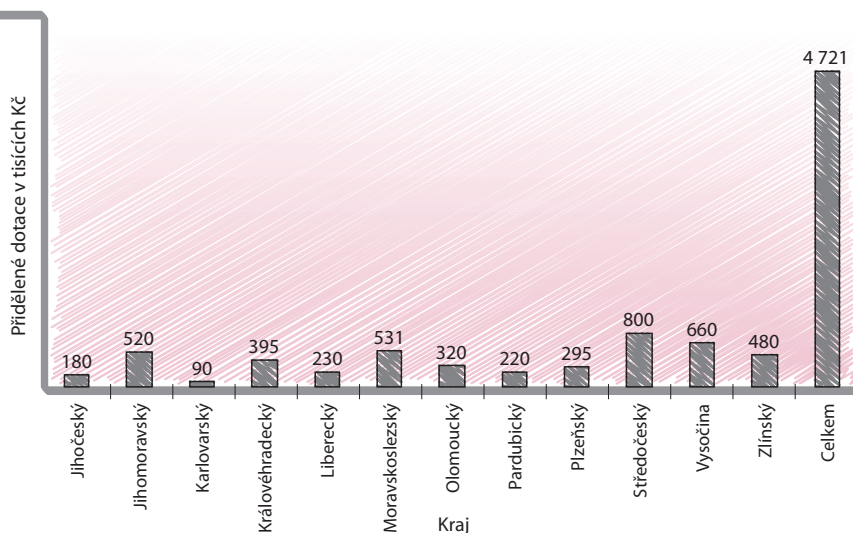
Přehled uvádí kvantitativní údaje od dostupných poskytovatelů v ČR. Jde o výčet realizovaných programů, rozsah a počet účastníků, kteří je absolvovali. Programy byly přiřazeny k jednotlivým prioritám státní vzdělávací politiky. Z přehledu plyne, že nejvíce programů se uskutečnilo v rámci podpory kurikulární reformy (informace o RVP a tvorbě ŠVP, oborové didaktiky). Nejvyšší počet hodinové dotace se věnoval cizím jazykům a ICT. Malá pozornost se věnovala evaluaci a autoevaluaci školy a informacím o nově pojímané maturitní zkoušce.

Z grafu je patrné, že nejvíce pedagogických pracovníků se zúčastnilo programů zaměřených na rámcové a školní vzdělávací programy a na oborové didaktiky. To svědčí o oblasti zájmu a vzdělávacích potřebách učitelů. Nejméně se jich zúčastnilo programů o evaluaci.

Obrázek 21

Přidělené dotace v rozvojovém programu
Zpřístupnění DVPP ZŠ s ročníky
pouze 1. stupně

Zdroj: MŠMT

Tabulka 14

Realizované další vzdělávání pedagogických pracovníků v roce 2005

	počet uskutečněných vzdělávacích programů	počet účastníků	počet odučených hodin
Management	415	13 284	50 097
Cizí jazyky	607	9 274	92 140
ICT	734	8 270	72 188
RVP a ŠVP	776	18 715	36 689
Evaluace a maturity	46	980	628
Zákony a financování	189	9 344	1 211
Pedagogika a psychologie	573	11 661	49 636
Oborové didaktiky	1 025	19 112	61 390
Ostatní	949	13 489	36 177
Celkem	5 314	104 129	400 156

Zdroj: Dotazníkové šetření NIDV (obsahuje údaje od 21 poskytovatelů DVPP)

Samostudium

Novou formou DVPP bylo zákonem o pedagogických pracovnících určeno samostudium. Z Rychlého šetření ÚIV (1/2005) vyplývá, že s organizačním zajištěním této specifické formy mají největší potíže základní školy pouze s 1. stupněm. Většina škol poskytuje samostudium převážně v době prázdnin.

8.6 Úkoly pro další období

V roce 2005 bylo možno vymezit několik okruhů problémů v oblasti DVPP, které bude nutné v dalším období řešit. Jde o naplňování těchto hlavních strategických cílů:

- Realizaci vzdělávacích programů DVPP podporovat kurikulární reformu a modernizaci cílů a obsahu vzdělávání.
- Připravit podklady pro tvorbu státní vzdělávací politiky v oblasti DVPP.
- Vytvořit vzdělávací portál.
- Zaměřit se na vytvoření účinného systému monitoringu a analýz oblasti DVPP.

Nejvýznamněji byl v roce 2005 naplňován cíl realizace programů DVPP podporovat kurikulární reformu a modernizace cílů a obsahu vzdělávání. V ostatních třech dlouhodobých cílech byly realizovány pouze přípravné kroky.

Systém je otevřený, ale málo stabilní – vzdělávacích institucí ucházejících se o akreditaci MŠMT v oblasti DVPP je značné množství. Podle přehledů odboru 25 MŠMT (viz webové stránky MŠMT) bylo v roce 2005

akreditační komisí zpracováno 621 žádostí s 6 085 vzdělávacími programy. Mezi vzdělávacími institucemi panuje volná soutěž. Vzdělávací programy mají rozmanité tematické zaměření, různou formu, odlišný rozsah a hodinovou dotaci, jinou důležitost.

Nosné programy s **dlouhodobým zaměřením a významnými cíli pro celostátní vzdělávací politiku** nabízí jen malá část z akreditovaných organizací. Je nutné vytvořit takové nástroje, které by působily motivačně jednak pro poskytovatele DVPP, jednak pro klienty, tj. pedagogické pracovníky. Cílem je realizovat takové programy, které přinesou kvalitativní změny.

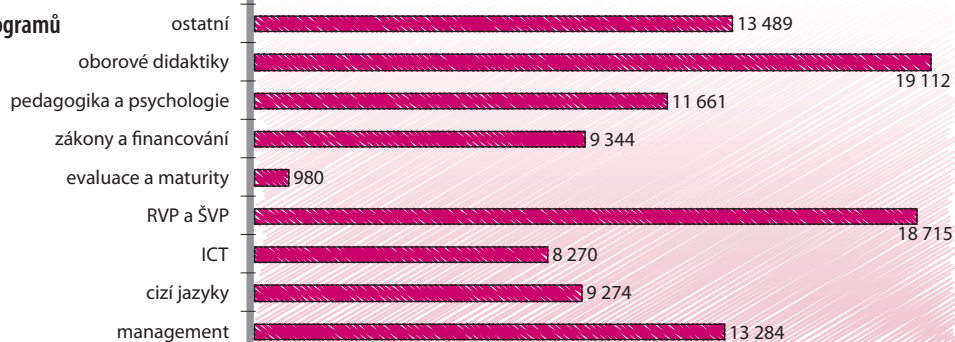
Financování DVPP je postaveno na normativním principu, kdy školy dostávají v rámci svého rozpočtu i prostředky na financování dalšího vzdělávání svých učitelů. V posledních letech se ustálila praxe agregovat při rozpisu rozpočtu škole tyto prostředky do jedné částky s jinými položkami. Není tak přesně určeno, kolik mají na DVPP využít. Celkově je částka malá, zejména v případě škol s nízkým počtem žáků, proto je ředitel často nucen v mezích pravidel k jejich použití ve prospěch jiných činností, než k účelu DVPP.

Mezi **jiné zdroje financování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků** patří např. rozvojové programy. Jejich výhodou je specifické určení pro jasně definovanou cílovou skupinu. Tím doplňují projekty podporované ESF. Rozvojových programů se mohou zúčastnit pouze školy a školská zařízení.

Lze konstatovat, že přijetí nové legislativy vyřešilo jen část problémů, které v se v oblasti DVPP vyskytují:

Obrázek 22

Počet účastníků vzdělávacích programů v roce 2005

Zdroj: Dotazníkové šetření NIDV (obsahuje údaje od 21 poskytovatelů DVPP)

K nim patří nepřítomnost integrujících prvků v systému, málo finančních prostředků a minimální možnost evaluace DVPP. V dalším období by měly být postupně řešeny objektivní ukazatele DVPP s cílem tvorby funkčního, efektivního a evaluace schopného systému DVPP vycházejícího z principu vládní strategie dalšího vzdělá-

vání pedagogických pracovníků. Rok 2005 položil základ pro zpracování komplexní analýzy a návrhu koncepce jako kvalitního rámce pro definování budoucího funkčního víceúrovňového systému DVPP v České republice pro podporu kurikulární reformy, pro její rozvoj a udržitelnost.

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Rozvoj poradenství v oblasti vzdělávání a přípravy na povolání

9.1 Pedagogicko-psychologické poradenství

Pedagogicko-psychologické poradenství zahrnuje systém služeb, které poskytují školy a školská poradenská zařízení dětem a žákům ve věku zpravidla od tří let do ukončení vzdělávání na střední, resp. vyšší odborné škole, jejich zákonným zástupcům, učitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům. Hlavním trendem pedagogicko-psychologického poradenství byl v roce 2005 důraz na posílení a zkvalitnění poradenských služeb ve školách.

V únoru 2005 vešla v platnost vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která zavádí možnost zajišťovat poradenské služby v základních, středních a vyšších odborných školách i školním psychologem a/nebo školním speciálním pedagogem. Vyhláška zakotvuje činnost školních metodiků prevence, která byla dosud vymezena jen v organizačních a metodických předpisech. Klade důraz na ochranu práv uživatelů poradenských služeb, zejména na informovaný souhlas jako podmínku poskytnutí služby, a na ochranu jejich osobních údajů. V přílohách vymezuje standardní činnosti pedagogicko-psychologických poraden (dále PPP), standardní činnosti speciálně pedagogických center (dále SPC) a standardní poradenské činnosti školy, čímž zakotvuje mechanismy pro zajištění srovnatelné úrovně poradenských služeb ve všech krajích ČR.

V červenci 2005 byla vydána ve Věstníku MŠMT *Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole*, která je zaměřena na zkvalitnění sociálního klimatu ve školách, integraci vzdělávací, informační a poradenské složky kariérového poradenství, posílení činností na poli primární prevence sociálně patologických jevů a podmínek pro včasnou intervenci a zkvalitnění vzdělávací a poradenské práce školy s dětmi, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a podporu týmové práce při poskytování školních poradenských služeb. Zavedení psychologických a speciálně pedagogických služeb do škol podpořil systémový projekt ESF *VIP-Kariéra*, jehož realizace byla zahájena v srpnu 2005. Partnery MŠMT jsou při realizaci projektu Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR (dále IPPP ČR) a NÚOV. IPPP ČR se zabývá vytvářením a službami školních poradenských pracovišť a prezenčním vzděláváním pedagogických a poradenských pracovníků, kteří působí na školách zapojených do projektu. NÚOV vybuduje integrovaný *Informační Systém o uplatnění Absolventů škol (ISA)* a nabídne pedagogům vzdělávání v oblasti kariérového poradenství formou e-learningu.

Systém komplexní podpory vzdělávání a kariérového rozhodování žáků

Jedním z cílů, ke kterým projekt směřuje, je také zkvalitnění připravenosti absolventů škol na budoucí povolání s ohledem na potřeby trhu práce a zvýšení pravděpodobnosti jejich uplatnitelnosti. Významný podíl na dosahování tohoto cíle má rozšiřování služeb kariérového a pedagogicko-psychologického poradenství pro žáky ZŠ a SŠ, jejich rodiče a učitele. S ohledem na tento obecný

cíl byl od 1. 9. 2005 na 99 základních a středních školách (včetně škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) vytvořen *Systém komplexní podpory vzdělávání a kariérového rozhodování žáků*. Kariérové a pedagogicko-psychologické poradenství v zapojených školách poskytují školní poradenská pracoviště, která jsou tvořena školním psychologem a/nebo školním speciálním pedagogem, výchovným poradcem, školním metodikem prevence a jejich konzultačním týmem složeným z vybraných pedagogů školy (zejm. třídní učitelé, učitelé výchov, učitelé-metodici a asistenti pedagogů). Zvýšená pozornost je věnována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, žákům ohroženým školní neúspěšností, předčasným odchodem ze vzdělávání a následně i ztíženou uplatnitelností na trhu práce, případně sociální exkluzí. Zapojeným školám je poskytována rozsáhlá metodická pomoc. Zavedena byla i stálá konzultační služba k problematice školních poradenských služeb, ucelený systém vzdělávání školních psychologů a školních speciálních pedagogů ze zapojených škol a vzdělávací podpora činnosti výchovných poradců, školních metodiků prevence i ostatních pedagogických pracovníků těchto škol.

Projekt přispěje ke zvýšení celkového standardu služeb pedagogicko-psychologického a kariérového poradenství v zapojených školách a k vytvoření trvalých podmínek pro udržení tohoto standardu tím, že pomůže vytvořit a ověřit strategie školních poradenských služeb, modely školních poradenských pracovišť a systém jejich koordinace se službami školských a dalších specializovaných poradenských zařízení. Výsledky projektu pomohou i dalším školám při budování školních poradenských pracovišť a poskytování služeb pedagogicko-psychologického a kariérového poradenství.

Trendy v oblasti poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Trendy v oblasti poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami ovlivnila vedle zmíněné vyhlášky č. 72/2005 Sb. i vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, která vešla v platnost také v únoru 2005. Vyhláška byla zpracována v kontextu trendů ve vzdělávání v ostatních zemích Evropské unie, bylo využito materiálů Evropské agentury pro rozvoj speciálního vzdělávání, ve které je Česká republika od roku 2004 řádným členem, a dalších zdrojů. Součástí vyhlášky jsou i *Standardy vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*, které určují potřebnou míru speciálních vzdělávacích potřeb (počet pedagogů ve třídě vzhledem k počtu žáků a jejich míry zdravotního postižení v relaci s věkem žáků).

Významným trendem v poradenství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je podpora poradenské práce pro děti a žáky s poruchami autistického spektra. V souladu se standardy poskytování poradenských služeb SPC a s vytvořenou koncepcí péče v této oblasti byla v r. 2005 dobudována síť služeb pro klienty s autismem ve všech krajích ČR. Tyto služby koordinuje IPPP ČR, důraz je kladen na jejich dostupnost a kvalitu. Speciálním peda-

gogům a psychologům, kteří tyto služby poskytují, je poskytováno systematické vzdělávání a metodická podpora. Nový školský zákon jasně vymezil roli školských poradenských zařízení při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb, a to zejména v souvislosti s rozhodováním o integraci dětí a žáků s těmito potřebami. S tím souvisí nárůst diagnostických činností školských poradenských zařízení, který zvýraznil potřebu zpřesnit posuzování speciálních vzdělávacích potřeb a posílil tak trend ke zkvalitnění psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky. Významná pozornost proto byla v r. 2005 věnována přípravě nových nástrojů psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

V IPPP ČR byla připravena a vydána baterie diagnostických testů gramotnostních dovedností pro žáky 2.–5. ročníků, dále test VOKS (výměnný obrázkový komunikační systém), který je určen pro práci speciálních pedagogů s klienty s autismem a výraznými problémy ve verbální komunikaci. Ve spolupráci IPPP ČR a Measurement Consulting z USA byla dokončena standardizace inteligenčního testu WJ-IE. Dokončena byla také standardizace inteligenčního testu IST-2000, na jehož přípravě spolupracoval IPPP ČR a Testcentrum Praha s. r. o. (Testcentrum tento nástroj také v loňském roce vydalo). Pod gesci IPPP ČR úspěšně pokračovala standardizace nonverbálního inteligenčního testu SON-R.

Novým školským zákonem byl v širší míře nastartován trend pedagogicko-psychologické podpory mimořádně nadaných žáků podle kterého je třeba mimořádně nadaným žákům a studentům věnovat zvýšenou pozornost. Jak v oblasti pedagogické (tedy podpory ze strany vzdělávacích institucí), tak pedagogicko-psychologické (tedy za pomoci školských poradenských zařízení). Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, blíže specifikuje nejen pedagogické přístupy a možnosti úprav vzdělávání pro nadané žáky, ale také upřesňuje a nově nastavuje roli školských poradenských zařízení v procesu identifikace mimořádně nadaných žáků a následné individualizace jejich vzdělávací dráhy. PPP se staly odbornou autoritou při posuzování kritéria mimořádného nadání, které může být u žáka posléze předmětem zařazení do systému integračních opatření v rámci školy, stejně jako je tomu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro pomoc poradenským zařízením v oblasti pedagogicko-psychologických intervencí a postupů nejen při diagnostice mimořádného nadání, ale i v dalších aspektech pedagogicko-psychologické práce s těmito žáky, a pro koordinaci aktivit škol, které v rámci individuálních či skupinových integrací nabízejí specializované vzdělávací příležitosti skupině mimořádně nadaných žáků, byla při IPPP ČR zřízena skupina tzv. „krajských koordinátorů péče o nadané žáky ve školských poradenských zařízeních“. Její členové jsou vybraní odborníci z PPP (0,5 úvazku v každém kraji), kteří procházejí rozsáhlým systémem vzdělávání v různých aspektech problematiky péče o nadané, participují na standardizaci nástrojů pro

diagnostiku mimořádného nadání, na výzkumných aktivitách v této oblasti apod. Kromě své koordinační role také působí na poli dalšího vzdělávání – své nově získané informace v problematice péče o nadané žáky šíří mezi svými kolegy v poradenství a školí také učitele mateřských, základních a středních škol.

9.1.1 Pedagogicko-psychologické poradny

Síť pedagogicko-psychologických poraden tvořilo k 31. 12. 2005 celkem 70 právních subjektů zřizovaných kraji, 2 soukromé poradny a 1 poradna církevní. V roce 2005 došlo ke sloučení 12 PPP ve Středočeském kraji do jednoho právního subjektu, v Olomouckém kraji byl vytvořen jeden právní subjekt z původních 6 PPP. Podobné opatření bylo připraveno i v krajích Jihočeském a Plzeňském. Připraven byl také projekt sloučení některých poraden působících na území hlavního města Prahy. Dostupnost PPP je v celé ČR poměrně dobrá, ve většině krajů je snaha přibližovat služby poraden klientům také zřizováním odloučených pracovišť (v r. 2005 působilo v ČR 69 odloučených pracovišť PPP). V průběhu roku 2005 došlo k nárůstu požadavků na služby PPP, zejména v souvislosti s novými úkoly stanovenými pro poradenská zařízení novým školským zákonem. I nadále však zůstává problémem počet odborných pracovníků v jednotlivých poradnách, zejm. psychologů a speciálních pedagogů, který v některých PPP nedostačuje nárůstu požadavků na služby těchto zařízení. V r. 2005 měly PPP v přepočtu na plné úvazky celkem 908,3 zaměstnance, z toho bylo 440,2 psychologů, 281,9 speciálních a 19,7 ostatních pedagogů, 118,2 sociálního pracovníka a 48,3 pracovníka jiných profesí. Počet psychologů a speciálních pedagogů oproti předchozímu roku mírně vzrostl, současně však došlo k určitým změnám v rozložení fondu jejich pracovní doby, které souvisejí s tím, že v souladu se zákonem o pedagogických pracovnících byli tito odborníci od 1. 1. 2005 nově zařazeni do kategorie pracovníků pedagogických.

Z analýzy celkového počtu výkonů PPP ve vztahu k počtu klientů, kteří byli v r. 2005 nově přijati do péče PPP, je vedle již zmíněného nárůstu diagnostických činností patrný i další nárůst počtu klientů se závažnějšími problémy, kterým je poskytována dlouhodobější péče. Pokračoval také trend metodické práce poraden s učiteli, nastartovaný v roce 2004, významně se rozšířil počet poradnami připravených metodických a osvětových materiálů pro pedagogy a rodiče, vzrostl i počet propagačních a informačních akcí, které poradny uspořádaly. V roce 2005 bylo přijato do péče poraden celkem 209 537 nových klientů, což je nárůst o více než 15 % oproti předchozím dvěma rokům, ve kterých byl celkový počet nově přijatých klientů poměrně stabilní. K určitým změnám došlo i ve struktuře klientů, patrný je zejména nárůst poměrného zastoupení žáků se zdravotním postižením a dalšími speciálními vzdělávacími potřebami (o více než 7 % oproti roku 2004) a předškolních dětí (o téměř 5 % oproti roku 2004). Poradny uskutečnily v roce 2005 celkem 363 509 komplexních, psychologických nebo speciálně

pedagogických vyšetření a odborných konzultací (terapeutická, reedukační apod. péče). Nejčastějším důvodem žádosti o poskytnutí služby předškolním dětem bylo zjištění školní zralosti, u žáků základních škol pak výukové problémy, u žáků středních škol byly víceméně rovnoměrně zastoupeny žádosti o poskytnutí služby z důvodu výchovných problémů, z důvodu výukových problémů a z důvodu profesní orientace. V PPP bylo zpracováno celkem 107 711 odborných posudků, které sloužily jako podklad pro vzdělávací opatření realizovaná školami, z nich 28 819 obsahovalo doporučení k integraci. PPP uskutečnily celkem 193 terapeutických pobytových akcí pro skupiny žáků s různými druhy obtíží v psychickém vývoji a ve vzdělávání. Učitelům poskytli pracovníci PPP v roce 2005 celkem 60 787 odborných a metodických služeb, přednášek a seminářů.

9.1.2 Speciálně pedagogická centra

Speciálně pedagogická centra jsou zřizována jako organizační součásti škol vzdělávajících žáky s různými druhy zdravotního postižení. Vzhledem k tomu, že se v systému vzdělávání a poradenských služeb zvyšuje počet žáků s těžkým a kombinovaným postižením, jsou rozšiřovány služby SPC pro děti a žáky s kombinovaným postižením a postupně je zajišťována i metodická podpora poradenských pracovníků pro práci s těmito klienty. Dochází i k rozšiřování kompetencí některých speciálně pedagogických center – z původně přesně vymezeného zaměření SPC na jeden druh zdravotního postižení klientů rozšiřují SPC služby i na další druhy zdravotního postižení. SPC již tedy není možno striktně členit podle druhu zdravotního postižení klientů, kterým poskytují služby. Tento trend souvisí s potřebou pokrýt služby o klienty se všemi druhy zdravotního postižení v rámci kraje. K 31. 12. 2005 tvořilo síť SPC 92 zařízení s 25 odloučenými pracovišti. SPC měla v přepočtu na plné úvazky celkem 404,3 zaměstnance, z toho bylo 261,5 speciálních pedagogů, 74,1 psychologů, 55,3 sociálních pracovníků a 12,4 pracovníků jiných profesí. V r. 2005 poskytla SPC služby celkem 35 758 klientům se zdravotním postižením, se kterými uskutečnila celkem 194 274 setkání, jejichž obsahem byla komplexní, speciálně pedagogická nebo psychologická vyšetření, nápravné, kompenzační aj. speciálně pedagogické činnosti a odborné konzultace. Stejně jako v předchozích letech tvořily i v r. 2005 největší počet, více než 41 % klientů SPC, děti v předškolním věku a jejich rodiče. Téměř 55 % z celkového počtu klientů SPC byli děti a žáci individuálně integrovaní do mateřských, základních a středních škol, více než 37 % děti a žáci ze speciálních tříd a škol, ostatními klienty byli jedinci školsky nezařazení (dětí do tří let, děti v předškolním věku nenavštěvující mateřskou školu, děti vzdělávané podle § 42 školského zákona a klienti starší 18 let, kteří byli v minulosti osvobozeni od povinné školní docházky). SPC zpracovala v roce 2005 celkem 25 090 odborných posudků sloužících jako podklady pro vzdělávací opatření a 9374 individuálních vzdělávacích plánů pro žáky se zdravotním postižením. Uskutečnila 109 po-

bytových akcí pro skupiny dětí a žáků se zdravotním postižením, poskytla 37 541 odborných a metodických konzultací pedagogickým pracovníkům.

9.1.3 Střediska výchovné péče

Střediska výchovné péče, která doplňují poradenské služby v regionálním školství o péči preventivně výchovnou, jsou součástí systému institucionální výchovy – jsou zřizována podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, který byl v r. 2005 novelizován zákonem č. 383/2005 Sb. V listopadu 2005 vešla v platnost vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče v SVP. Cílem činnosti SVP je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů v chování dětí a žáků nebo narušení jejich zdravého vývoje a zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již rozvinutých poruch chování a negativních jevů v jejich sociálním vývoji. V roce 2005 tvořilo síť celkem 40 zařízení – 39 SVP zřizovaných jako organizační součást školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a jedno soukromé SVP. Připravuje se prostředí pro možnost zřizování středisek i na jiných úrovních, než ministerské.

9.2 Budování integrovaného informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce – ISA

Od roku 2003 probíhají práce na budování *Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)* v rámci projektu financovaného MŠMT. Započaly práce na shromažďování, zpracovávání a analýzách dat, které souvisely především se situací absolventů středních škol při přechodu na trh práce. Jednalo se zejména o informace zachycující faktory, které ovlivňují situaci absolventů mimo školský systém, tj. ekonomický a demografický vývoj, nároky a potřeby trhu práce, resp. zaměstnavatelů, a dále o informace týkající se školského systému, tj. informace o vývoji vzdělávacího systému, názorech absolventů na jejich připravenost do světa práce, problémech absolventů při přechodu do praxe, očekávání absolventů spojených se školským systémem včetně jejich naplnění atd. Zpracování a analýzy uvedených informací směřovaly k vytváření komplexního pohledu na možnosti zlepšování činnosti školského systému, což souviselo i s potřebou stanovování vývojových trendů v této oblasti. Velmi podstatnou funkcí systému ISA bylo pravidelné předávání dat a výsledků analýz důležitým skupinám uživatelů. Byli to zejména řídicí pracovníci různých úrovní (ministerstva – zejména MŠMT a MPSV; úřady práce; orgány krajů, zejména jejich školské odbory), kteří využívají uvedených informací při ovlivňování koncepce vzdělávací soustavy (např. při úpravách sítě škol a jejich institucionální struktury, oborového zaměření, cílových kapacit apod.).

Uvedené informace byly určeny i pro školy, neboť umožňují orientaci v tom, jaké vzdělávací programy nabízet, aby byly pro uchazeče o studium nejen dostatečně atraktivní v době samotného studia, ale zároveň aby poskytovaly přiměřenou kvalifikaci pro uplatnitelnost na trhu práce. Pro školy jsou i důležitým informačním zdrojem v souvislosti s očekávaným využíváním RVP a vytvářením školních vzdělávacích programů. Soubory uvedených informací poskytovaly rovněž základní orientaci pro výchovné poradce při kariérovém poradenství a pro širokou veřejnost, především pro zájemce o studium středních, vyšších a vysokých škol, absolventy škol pro orientaci na trhu práce, pro poradenské systémy, zaměstnavatele, personalisty, apod.

V letech 2003 až 2004 byly vypracovány v každém roce 4 analytické studie a vydány jako publikace prostřednictvím interního tisku NÚOV, dále byla zpracována souhrnná publikace vydaná tiskem. Tyto materiály byly následně rozeslány zainteresovaným uživatelům, využity v rámci tiskových zpráv a konferencí MŠMT a NÚOV i v další informační práci. Pro školy a širokou veřejnost byly k dispozici i na internetových stránkách NÚOV.

VIP Kariéra

V roce 2005 došlo v budování systému ISA k zásadním změnám, které jsou spojeny s možností využít pro vybudování systému ISA spolufinancování Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. Již v předchozím roce byla zahájena příprava tříletého systémového projektu *Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání*, zkráceně „Vzdělávání – Informace – Poradenství – VIP Kariéra“. Projekt byl podán a schválen v roce 2005 v rámci *Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů*, v prioritě *Rozvoj celoživotního učení*, v rámci opatření *Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů*.

Obecným cílem, ke kterému projekt *VIP Kariéra* směřuje, je dosažení vyšší zaměstnatelnosti absolventů škol na trhu práce na základě jejich odpovědné a racionální kariérové volby, jejich lepší kvalifikovanosti a flexibility a souladu struktury a připravenosti absolventů s vývojovými potřebami trhu práce. Významný podíl na dosahování tohoto cíle má rozšiřování služeb kariérového a pedagogicko-psychologického poradenství pro žáky ZŠ a SŠ, jejich rodiče a učitele a zvyšování kvality vzdělávací a poradenské péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. S ohledem na tento obecný cíl je připraven komplexní systém poradenské a informační podpory vzdělávání a kariérového rozhodování uvedených skupin žáků. Tato podpora se bude vztahovat na projektování a případné korekce vzdělávací a profesní dráhy, na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na prevenci školní neúspěšnosti a předčasných odchodů žáků ze vzdělávání. Pozitivně ovlivní orientaci a uplatnění budoucích absolventů škol ve světě práce. Pro úspěšné fungování systému je nezbytná metodická a vzdělávací podpora pedagogických pracovníků.

Projekt *Vzdělávání – Informace – Poradenství – VIP Kariéra* (VIP Kariéra) má tři základní části, které se soustřeďují na:

- Realizaci informační a informačně metodické podpory kariérového poradenství a vzdělávání (*Informační Systém o uplatnění Absolventů škol na trhu práce – ISA*).
- Rozvoj služeb pedagogicko-psychologického a kariérového poradenství na úrovni školy (vybudování a činnost školních poradenských pracovišť – ŠPP).
- Zkvalitnění integrovaného diagnosticko-informačního a poradenského systému pro volbu školy a povolání a služeb pedagogicko-psychologického poradenství prostřednictvím přípravy a realizace e-learningových a prezenčních forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (výchovných-kariérových poradců, dalších poradenských pracovníků a učitelů *Výchovy k volbě povolání* a *Úvodu do světa práce*) – DVPP.

Integrovaný Informační Systém o uplatnění Absolventů škol představuje velmi podstatnou část projektu. Umožní shromažďovat a analyzovat informace vztahující se k ekonomickému a demografickému vývoji, potřebám trhu práce a vývoji vzdělávacího systému. Součástí ISA bude rovněž informační subsystém určený žákům ohroženým předčasným odchodem ze střední školy. Dalším prvkem bude multimediální průvodce usnadňující orientaci ve vzdělávacím systému a ve světě práce, navigující žáky k využívání informačních zdrojů o vzdělávacích a profesních možnostech. Výstupy z ISA budou využívány i k metodické podpoře výuky *Výchovy k volbě povolání* a *Úvodu do světa práce*.

Podstatným přínosem systému ISA jako součásti projektu *VIP Kariéra*, daným výrazně lepšími finančními možnostmi, je jeho interaktivní internetové provedení. Systém ISA díky webovému prohlížeči umožňuje všem uživatelům i zájemcům přístup kdykoli a odkudkoli. Dochází ke koncentraci všech relevantních informací na jednom místě všeobecně přístupném na internetu, bude využívána moderní audiovizuální technika jako součást komplexního produktu pro volbu vzdělávací a profesní dráhy, bude vytvořen nástroj informační podpory prevence předčasných odchodů ze vzdělávání a budou využívány moderní informační technologie ve vzdělávání kariérových poradců a učitelů (e-learning). Dojde tedy k propojení vzdělávací a informační podpory pedagogických pracovníků.

Školám budou poskytovány komplexní poradensky orientované informace o trhu práce a trhu vzdělávání včetně zohlednění ekonomického a demografického vývoje společnosti, bude zajištěna i jejich trvalá aktualizovatelnost. Žákům základních škol bude poskytována orientace ve světě práce a budou vybaveni znalostmi pro kariérové rozhodování. Žáci s nízkými studijními předpoklady budou orientováni k profesní volbě, která sníží riziko předčasného odchodu ze vzdělávání. Pedagogům základních a středních škol bude poskytnuto know how pro kariérové poradenství a vzdělávání.

Obsahová stránka informačního systému ISA

Obsahová stránka vytvářeného informačního systému ISA vychází ze shromažďování, zpracování a analýzy dat v několika obsahových okruzích. Jde zejména o:

- shromažďování, zpracování a analýzy dat o vzdělávacích programech a vzdělávací nabídce škol, kde budou připraveny:
  - popisy vzdělávacích programů oborů středního a vyššího odborného vzdělávání;
  - seznam všech středních a vyšších škol, jejich adresy, kontaktní údaje;
  - přehled učebních a studijních oborů otevíraných na jednotlivých školách v příštím školním roce;
  - údaje o počtu přihlášených a přijímaných, termínu dne otevřených dveří, dále o skladbě, formě a termínech přijímacího řízení, o školním, možnosti ubytování a podmínkách studia handicapovaných uchazečů u jednotlivých škol;
  - Součástí jsou i možnosti studia při zaměstnání.
- Shromažďování, zpracování a analýzy dat o potřebách trhu práce – vztah nabídky a poptávky na trhu práce, kde budou zpracovány:
  - potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů pro vstup na trh práce;
  - potřeby zaměstnavatelů a možnosti uplatnění absolventů na trhu práce;
  - vývoj vzdělanostní a kvalifikační struktury pracovních sil a její srovnání s vývojem struktury a vzdělávací nabídkou škol;
  - kvalifikační potřeby trhu práce pro ISA.
- Shromažďování, zpracování a analýzy dat o přechodu absolventů ze škol na trh práce a do terciárního vzdělávání, kde budou zpracovány:
  - nezaměstnanost absolventů škol – analýzy z hlediska uplatnitelnosti absolventů;
  - šetření názorů pracovníků úřadů práce k uplatnitelnosti absolventů;
  - přechod absolventů do praxe (šetření zaměřené na připravenost ze školy a na profesní očekávání);
  - přechod absolventů SŠ do terciárního vzdělávání a jejich situace v něm, stav nabídky a poptávky na trhu práce.
- Vytvoření informačního subsystému k prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání, kde budou připraveny:
  - databáze podkladů pro řešení příčin předčasných odchodů ze vzdělávání;
  - analýza příčin a důvodů předčasných odchodů žáků ze vzdělávání;
  - vzdělávací nabídka k řešení potřeb žáků ohrožených předčasným odchodem ze vzdělávání se zapojením vyučujících a výchovného poradce.
- Vytvoření multimediálního průvodce, který bude prvkem usnadňujícím orientaci ve vzdělávacím systému a ve světě práce a navigujícím žáky k využívání informačních zdrojů o vzdělávacích a profesních možnostech, kde budou připraveny:
  - zpracování cílového profilu žáka z hlediska kariérového rozhodování;

- 40–50 scén z reálných pracovních prostředí z různých typů pracovišť, povolání a činností, tak aby prezentovaly svět práce v co nejkomplexnější podobě;
- 15–20 dialogů, které budou diváka upozorňovat na typické znaky a požadavky činností, povolání a pracovišť, které ve scénkách viděl, s určitým zobecněním pro větší skupiny příbuzných povolání;
- zpracování obsahu a vzájemné návaznosti audiovizuálních scén;
- vytvoření a ověření multimediálního průvodce.

Konstrukční stránka připravovaného informačního systému ISA vychází z potřeby prezentovat uvedené obsahové okruhy různým cílovým skupinám. Jde zejména o tyto uživatele:

Školy: potřebují informační a metodické prostředky pro kariérové rozhodování a pro výuku témat Volba povolání (ZŠ) a Úvodu do světa práce (SŠ) a metodickou a vzdělávací podporu poradenských pracovníků škol. Střední školy rovněž ocení další informace využitelné při vytváření vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů, informace o uplatnitelnosti absolventů na trhu práce a jejich nezaměstnanosti i o požadavcích a potřebách zaměstnavatelů.

Žáci ZŠ, SŠ, VOŠ, škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami: potřebují poradenskou a informační podporu volby či korekce vzdělávací a profesní dráhy (vč. prevence předčasných odchodů ze vzdělávání).

Absolventi škol: potřebují informace pro bezproblémový vstup a participaci na trhu práce, dále i informace o vývoji na trhu práce pro směřování vlastního profesního růstu.

MŠMT, MPSV, kraje, obce: potřebují informace o vývoji koncepce a obsahu odborného vzdělávání a o vývojových trendech trhu práce (uplatnění/nezaměstnanost absolventů škol, perspektivy odvětví, potřeby zaměstnavatelů), aby mohly utvářet politiku rozvoje lidských zdrojů a ovlivňovat koncepci vzdělávání, zejména pak síť škol vč. nabídky školních vzdělávacích programů.

Organizace sociálních partnerů a zaměstnavatelé: potřebují informace o předpokládaných počtech absolventů, o vývoji koncepce a obsahu odborného vzdělávání a o charakteristikách vzdělávacího obsahu oborů, zejména pro možnost komunikace a spolupráce se školskou sférou.

Úřady práce: potřebují informace o vývoji počtu absolventů oborů a skupin oborů, o vývoji koncepce a obsahu odborného vzdělávání a o tendencích vývoje na trhu práce (perspektivy odvětví, potřeby zaměstnavatelů, uplatnění absolventů), aby získaly širší informační zázemí pro vlastní činnost v této oblasti i pro spolupráci s poradenskými systémy ve školách.

Projekt ISA byl v roce 2005 úspěšně zahájen a proběhla nejen příprava podmiňující úspěšnou realizaci, ale byly úspěšně uskutečněny i první aktivity směřující k vytvoření obsahové náplně systému.

Přestože práce na realizaci projektu byly zahájeny až v září, podařilo se v roce 2005 připravit jako výstupy projektu publikace: *Přechod absolventů vyšších odborných škol*

do praxe a jejich uplatnění. – I. etapa (Šetření názorů budoucích absolventů VOŠ), Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2005, Odvětvová a profesní struktura pracovníků ve zpracovatelském průmyslu a ostatních odvětvích v ČR v kontextu se sférou vzdělávání. Na základě zpracovaných analytických zpráv byla připravena do tisku dvoubarevná souhrnná publikace *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2005*. Rovněž byly zahájeny další práce s předpokládanými výstupy v roce 2006, a to zejména na přípravě výstupů z: *Šetření potřeb zaměstnavatelů z pohledu analýzy inzertní nabídky zaměstnání a názorů pracovníků personálních agentur; Analýz vzdělávacích programů z hlediska zaměstnanosti absolventů; Kam na školu – Vyšší odborné školy v České republice 2006/2007*.

Analýzy obtížné situace absolventů škol na trhu práce ukazují, že jedním ze základních východisek pro zlepšení jejich situace je zajištění komplexní informační a poradenské podpory při volbě dalšího studia a povolání. Uplatnitelnost na trhu práce však ovlivňují i další faktory, které nejsou přímo ovlivněny žáky škol a jejich rodiči.

Jde především o řešení koncepčních otázek vzdělávání a vzdělávací soustavy, a to nejen na úrovni centra nebo regionu, ale i v rámci jednotlivých škol. Žáci ani výchovní poradci či jiné poradenské instituce nemají dosud k dispozici komplexní informace o uplatnitelnosti absolventů různých oborů na trhu práce. Středním školám i úřadům ovlivňujícím vzdělávací nabídku chybí podklady pro objektivní posouzení její vhodnosti. Lze očekávat, že realizace projektu *VIP Kariéra*, zejména jeho části ISA, tuto situaci výrazně zlepší. Výstupy ISA budou prostřednictvím internetu dostupné nejen všem příslušníkům cílových skupin, ale i všem dalším zájemcům. Kromě toho budou výstupy vydávány i v tištěné podobě a budou zasílány pracovníkům, kteří je potřebují pro koncepční práce, tj. pracovníkům MŠMT, MPSV, krajů, organizací sociálních partnerů, zejména zástupcům zaměstnavatelů a zaměstnanců a úřadům práce apod. Každoroční shrnující komplexní publikace budou zasílány všem základním, středním a vyšším školám, a to pro přímé využití výchovným poradcům, zároveň poslouží pro upoutání pozornosti na interaktivní informační systém projektu.

10

Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Odborné vzdělávání v evropské perspektivě

Členství České republiky v EU pro nás představuje výrazný kvalitativní zlom, kdy postupný proces evropské integrace přináší rozšíření možností našich občanů pracovat v členských zemích a zvýšení šancí mladých lidí studovat v zahraničí. Hospodářský a sociální vývoj je v každé zemi z velké části určován úrovní kvalifikace pracovníků. Schopnost vzdělávacích systémů uspokojovat potřeby kvalifikace závisí na působení řady faktorů. Jedním z klíčových předpokladů dobře fungujícího systému odborného vzdělávání je vybudování propojeného systému počátečního a dalšího vzdělávání včetně neformálního a informálního učení v celém kontextu celoživotního učení. Cílem vzdělávání přitom přirozeně není jenom být nástrojem pro lepší uplatnění na pracovním trhu, jeho poslání je mnohem širší – přispívat k osobnostnímu rozvoji občanů, k lepší kvalitě života a k aktivnímu občanství v demokratické společnosti, posilovat sociální soudržnost, prosazovat základní společně vyznávané hodnoty, jakými jsou vzájemná tolerance a dodržování lidských práv. Naplnění těchto předsevzetí, která jsou obsahovým základem rozhodujících dokumentů EU v posledních letech, vyžaduje vytvoření vyváženého systému vzájemných vazeb mezi cíli, obsahem vzdělávání a jeho realizací, správou, řízením, financováním, mezi různými poskytovateli vzdělávacích služeb a dalšími účastníky procesu vzdělávání a učení.

Dlouholetá tradice českého odborného vzdělávání je dobrým předpokladem pro to, aby se Česká republika plně podílela na rozvoji odborného vzdělávání v evropské perspektivě, v kontextu celoživotního učení.

10.1 Aktivita vyplývající z členství České republiky v Evropské unii

Podpora Evropské unie problematice odborného vzdělávání v rámci celoživotního učení se realizuje zejména prostřednictvím *Evropského sociálního fondu (ESF)*. Projekty řešené v rámci ESF jsou popsány v předchozích kapitolách této Výroční zprávy. Česká republika jako členská země EU se vedle toho podílí na celé řadě dalších aktivit a úkolů různých orgánů, výborů, komisí a pracovních skupin zabývajících se problematikou odborného vzdělávání a trhu práce. Jde zejména o spolupráci na úkolech vyplývajících z *Lisabonského procesu* a dalších rozhodnutí a doporučení orgánů EU.

Důležitou roli má rozvíjející se spolupráce s *Cedefop*. Tato instituce koordinuje aktivity v oblasti odborného vzdělávání mezi všemi členskými zeměmi EU. Významně se podílí na řízení činnosti evropských informačních sítí. *Cedefop* koordinuje i aktivity související s potřebou vzájemného uznávání odborných kvalifikací vzhledem ke vzrůstající mobilitě pracovních sil a studentů na evropském trhu práce a trhu vzdělávání.

Europass

Jedním z významných nástrojů, který má usnadnit volný pohyb osob na evropském trhu práce a vzdělávání, je unifikovaný soubor dokumentů s názvem *Europass*, který uvádějí do života jednotlivá *Národní centra Europass*.

Tento soubor je postupně uváděn do užívání na základě Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 15. prosince 2004.

Rozhodnutí EP a Rady EU začleňuje do *Europassu* pět následujících dokumentů:

- *Europass – životopis*,
- *Europass – jazykový pas* (jazykové znalosti),
- *Europass – mobilita* (zkušenosti z mezinárodních stáží),
- *Dodatek k diplomu* (k vysokoškolským diplomům),
- *Dodatek k osvědčení* (k dokladům o dosaženém středoškolském vzdělání)⁶.

První dva dokumenty (*Europass – životopis* a *Europass – jazykový pas*), které si vyplňují držitelé sami, jsou již od dubna 2005 k dispozici v češtině a ve třech dalších světových jazycích na webových stránkách NCE ČR⁷ spolu s pokyny pro jejich vyplnění. V ostatních evropských jazycích jsou k dispozici včetně on-line verzí na evropském portálu *Europassu*.⁸

Formulář pro dokument *Europass – mobilita* je od června 2005 poskytován Národním centrem *Europass* ČR vysílajícím organizacím, které realizují projekty mobility, a to jak v rámci evropských komunitárních programů (např. *Comenius*, *Erasmus*, *Socrates*, *Leonardo da Vinci*, *Mládež*), tak i mimo tento rámec. V průběhu roku 2005 bylo poskytnuto 545 kódovaných formulářů *Europass – mobilita* jednotlivým vysílajícím organizacím pro potřeby vydání tohoto dokumentu, který podává informace o zaměření zahraniční stáže nebo výměnného pobytu a nově získaných kompetencích jeho držitele.

Dodatek k diplomu je doklad, který je vydáván k vysokoškolskému diplomu a má usnadnit pochopení obsahu dosaženého vzdělání zahraničním partnerům (zaměstnavatelům nebo vzdělávacím institucím). Tento dokument mají vydávat v souladu se zákonem o vysokých školách všechny VŠ. Absolventům z roku 1998–2004 v češtině a angličtině na požádání, a od roku 2005 automaticky současně s diplomem. Obdobný dokument se v současnosti připravuje i pro absolventy vyšších odborných škol a měl by být uveden do užívání v průběhu roku 2006.

Pro koordinaci činností souvisejících s uplatňováním *Europassu* jako prostředku zprůhlednění a zvýšení srozumitelnosti kvalifikací a kompetencí začala ve všech zemích EU postupně pracovat *Národní centra Europassu (NCE)*. V ČR pověřilo MŠMT tímto úkolem NÚOV, který činnost tohoto centra oficiálně zahájil na konferenci za účasti představitelů státních institucí, světa vzdělávání a práce v březnu 2005.

Hlavním úkolem NCE ČR v roce 2005 bylo seznámit veřejnost s možnostmi, které *Europass* nabízí a zajistit přístup k celému jeho portfoliu dokumentů. Součástí informační kampaně bylo mj. vytvoření národních

⁶ Pojem „osvědčení“ se v oficiální české verzi Rozhodnutí používá jako zastřešující pojem pro doklady osvědčující dosažení středoškolského stupně vzdělání.

⁷ www.europass.cz

⁸ <http://europass.cedefop.eu.int>

webových stránek Europassu www.europass.cz, kde byly zpřístupněny veškeré informace související s vydáváním a užíváním dokumentů Europassu, včetně odkazů na ostatní evropské iniciativy, zejména na aktivity týkající se evropského trhu práce i vzdělávání a možnosti mobility občanů v rámci EU.

V září roku 2005 bylo v NÚOV otevřeno *Informační centrum* pro veřejnost, kde mohou zájemci o Europass získat všechny potřebné informace a některé z jeho dokumentů (*Europass-životopis* a *Europass-jazykový pas*) si mohou přímo na místě vyplnit. Byl vytvořen zcela nový mechanismus pro vypracování *Europass – dodatků k osvědčení* (k vysvědčení o závěrečné zkoušce, k výučnímu listu nebo maturitnímu vysvědčení). Tyto dokumenty v celém systému oborů středního vzdělávání vydává NÚOV jako jedna z klíčových institucí ČR zabývajících se odborným vzděláváním. Instituce vysílající své studenty či zaměstnance na zahraniční studijní stáž začaly prostřednictvím NCE ČR vydávat dokumenty potvrzující její absolvování (*Europass-mobilita*).

Dalším úkolem NCE ČR bylo navázání spolupráce s organizacemi zprostředkujícími a podporujícími mobilitu – Národními agenturami *Socrates*, *Leonardo da Vinci* a *Mládež*. Zvláštní pozornost byla věnována také seznámení všech pracovníků *Evropských služeb zaměstnanosti Eures (MPSV)* s Europassem. Právě oni jsou významnými spolupracovníky při šíření informací o možnostech Europassu.

V oblasti vysokoškolských kvalifikací jde zejména o spolupráci s Centrem pro studium vysokého školství, v jehož rámci pracuje český NARIC. V souvislosti s vydáváním *Dodatku k diplomu*, který vysoké školy vydávají svým absolventům, byla zahájena i jednání s Asociací vyšších odborných škol o možnostech vydávání *Euro-pass-Dodatku k diplomu* i pro absolventy vyšších odborných škol.

ReferNet

Česká republika je od roku 2004 členem *Evropské referenční a expertní sítě odborného vzdělávání (ReferNet)* informační sítě Cedefop. Slouží k výměně, shromažďování a šíření informací z oblasti odborného vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů ve všech členských státech Evropské unie. Svým členům síť ReferNet umožňuje vzájemnou výměnu informací, navazování nových partnerství a rozšiřování kontaktů s mezinárodními organizacemi. Jednotlivé státy Evropské unie jsou v síti ReferNet zastupovány prostřednictvím tzv. *Národních konsorcií*, která se skládají z institucí s aktivním vztahem k oblasti odborného vzdělávání, dalšího odborného vzdělávání a rekvalifikací, rozvoje lidských zdrojů a výzkumu v dané zemi.

Hlavní aktivity ReferNetu v roce 2005:

- dokumentační a diseminační – sběr informací o odborném vzdělávání, aktualizování online databází o publikacích a informační služby, šíření povědomí o práci Cedefop a jeho aktivitách;
- sběr a analýza informací – poskytování informací o systémech odborného vzdělávání, analýzy souvisejících témat;

- výzkumné aktivity – výměna informací o realizovaných a probíhajících výzkumech v oblasti odborného vzdělávání.

Nejdůležitějšími výstupy práce konsorcia byly v roce 2005 aktualizovaná přehledová zpráva *Odborné vzdělávání v České republice* a podrobná zpráva *Další odborné vzdělávání v České republice*. Cílem těchto zpráv je poskytovat čtenářům přehled o jednotlivých národních systémech odborného vzdělávání a praktické odborné přípravy v členských zemích EU. Tematické přehledy jsou jedním ze základních produktů informační databáze Cedefop a zpracovávají je všechny členské země zapojené do sítě ReferNet.

V rámci podpory výzkumných aktivit zpracovalo konsorcium *Národní zprávu o výzkumu za rok 2005*. Jde o každoročně aktualizovanou zprávu o výzkumu v oblasti odborného vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů. Dále se podílelo na tvorbě a údržbě online databáze evropského výzkumu *ERO Base*, která obsahuje seznam projektů, dokumentů a adresář výzkumných pracovníků, a to jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Každý expert má možnost zde zaznamenat svá data a výzkumné projekty či vyhledat obdobné výzkumné práce nebo partnery pro plánované projekty.

Významným informačním zdrojem o současném vývoji v oblasti odborného vzdělávání jsou i další databáze Cedefopu: *VET-Bib* (bibliografická databáze odborného vzdělávání a přípravy), *VET-eLib* (elektronická knihovna odborného vzdělávání a přípravy), *VET-iR* (databáze internetových zdrojů z oblasti odborného vzdělávání) a *VET-Instit* (databáze institucí působících v oblasti odborného vzdělávání), na jejichž správě a aktualizaci se české konsorcium rovněž aktivně podílí. Podrobněji na: www.refernet.cz

TTnet

Podtitulem tohoto projektu je: *Partnerství pro vzdělávání učitelů a lektorů působících v odborném vzdělávání*. Posláním *TTnetu* ČR je podpora profesionality těch vzdělavatelů, kteří připravují učitele odborných předmětů, praxe a výcviku, instruktory a lektory pro pedagogickou práci s dospělými. *TTnet* je volné, nehierarchizované společenství profesionálů. V tomto rámci mohou vznikat projektová či jiná partnerství. Zájemci se mohou stát členy tzv. virtuální komunity a mít tak přístup k mnoha cenným a zajímavým informacím. Partnerství bylo oficiálně ustaveno 21. ledna 2005 v Praze a stalo se součástí rodiny obdobně zaměřených sítí, které pracují ve většině evropských zemí. Evropská síť *TTnet* vznikla v roce 1998 a je koordinována Cedefopem. V roce 2005 se *TTnet* ČR, jehož koordinátorem je NÚOV, věnoval třem klíčovým tématům:

- Systém vzdělávání učitelů, instruktorů a lektorů působících v odborném vzdělávání;
- Profesní standardy učitelské a lektorské profese v oblasti odborného vzdělávání;
- Podpora rozvoje a vývoje oborových a předmětových didaktik/metodik.

Bližší informace je možné najít na: www.ttnet.nuov.cz

ENQA-VET

Česká republika je od podzimu 2005 společně s dalšími 21 zeměmi Evropy členem *Evropské sítě pro zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě (ENQA-VET)*. Síť slouží k výměně, shromažďování a šíření informací v oblasti zajišťování kvality odborného vzdělávání v 22 státech Evropy. Svým členům umožňuje síť ENQA-VET vzájemnou výměnu informací, navazování nových partnerství a rozšiřování kontaktů na mezinárodní úrovni. Síť ENQA-VET je tvořena 2 zástupci z každého členského státu. Členové mohou reprezentovat ministerstva, která jsou zodpovědná za zajištění kvality v oblasti odborného vzdělávání a přípravy a/nebo inspekci, schvalovací, evaluační a akreditační orgány a/nebo jimi pověřené instituce. MŠMT zatím pověřilo zastupováním ČR v síti ENQA-VET pracovníky NÚOV a ČŠI.

Činnost sítě volně vychází z prohlášení evropských ministrů odpovědných za vzdělávání v členských zemích unie, které bylo přijato na zasedání v Kodani ve dnech 29. a 30. listopadu 2002, a usnesení Rady EU z prosince 2002 („Podpora spolupráce v zajišťování kvality se zvláštním zaměřením na výměnu modelů, metod a společných kritérií a principů kvality v odborném vzdělávání a přípravě“). Síť navazuje na výsledky odborné pracovní skupiny (TWG) „Zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě“, tj. převzala *Evropskou příručku pro sebehodnocení poskytovatelů odborného vzdělávání a přípravy a Společný rámec zajišťování kvality (CQAF)*.

Předmětem činnosti ENQA-VET v nejbližším období bude:

- zahájení činností tří tématických skupin: Nástroje pro zajišťování a rozvoj kvality poskytovatelů OVP; Uzpůsobení referenčního souboru indikátorů kvality; Vazby mezi zajišťováním kvality v odborném vzdělávání a přípravě a vysokoškolském vzděláváním – Evropským rámcem kvalifikací (EFQ) – Evropským systémem přenosu kreditů pro OVP (ECVET).
- Spolupodílení se na konferenci „Zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání a odborném vzdělávání a přípravě“. Cílem konference bude vytvořit „most na překlenutí propasti“ v zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě a vysokoškolském vzděláváním.
- Ve spolupráci s Cedefopem zorganizování výměny zkušeností expertů (peer learning visit) ve Stockholmu ve Švédsku na téma „Zahrnutí sociálních partnerů do procesu zajišťování kvality odborného vzdělávání“.

10.2 Projekty řešené v rámci komunitárního programu Leonardo da Vinci

Je dlouholetou tradicí českého odborného vzdělávání, že se v něm průběžně uplatňují progresivní prvky z jiných vzdělávacích systémů evropských zemí a probíhající transformační proces je posuzován a konfrontován v kontextu s celkovými vývojovými trendy v mezinárodním rámci. Jako vhodné prostředí pro tyto aktivity se osvědčila i mezinárodní spolupráce na řešení projektů programu *Leonardo da Vinci*. V roce 2005 se jednalo o tyto projekty:

EPANIL – Společné evropské principy pro identifikaci, hodnocení a uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v rámci celoživotního učení

V rámci mezinárodního projektu *EPANIL* se vyvíjejí a testují metody a nástroje pro uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení. Cílem projektu, který probíhá v ČR, Polsku a na Slovensku, je zvýšit přístup dospělých do dalšího vzdělávání. V průběhu roku 2005 byla vypracována národní zpráva, která analyzuje dosavadní stav v ČR a hodnotí jej jako neuspokojivý. V mezinárodní spolupráci byl vytvořen modelový hodnoticí standard pro obor kuchař (ISCED 3C), který pak byl modifikován pro české potřeby. Byl připraven a usku-tečněn vzdělávací program pro průvodce a hodnotitele tak, aby byli schopni identifikovat celoživotní učení, hodnotit jeho výsledky a radit klientům usilujícím o uznání svého vzdělávání. Podrobnější informace je možné najít na: www.epanil.net.

VQTS – Systém přenosu odborných kvalifikací

Cílem pilotního projektu *VQTS* je vytvořit metodu pro zajištění mezinárodního přenosu odborných kvalifikací na úrovni středoškolského vzdělávání založenou na popisu schopností a dovedností. Navržený model by měl umožnit studentům středních škol absolvovat část svého studia v zahraničí a usnadnit uznání takto získaných kompetencí, což by podpořilo a zvýšilo studijní mobilitu v rámci odborného vzdělávání a přípravy. Jako modelový sektor pro vývoj a testování bylo vybráno strojírenství, obory mechatronika a strojní technik. V roce 2005 probíhala optimalizace modelu navrženého ve spolupráci se školami, zaměstnavateli a dalšími institucemi a začaly přípravy na ověření návrhu v praxi. Bližší informace na: www.vocationalqualification.net

CVTS2 revisited – Další odborné vzdělávání v podnicích II

Projekt je řešen od října 2004 a jeho ukončení je plánováno na září 2007. Cílem je přinést nové informace o tzv. dalším odborném vzdělávání v podnicích, a to z různých úhlů pohledů (ze strany podniků, vzdělavatelů i tvůrců politik). Projekt patří do skupiny tzv. referenčních materiálů – v jeho rámci vznikají expertní studie, probíhají výzkumy a šetření. Produktem projektu by se měl stát on-line expertní systém, který by umožňoval efektivní nastavení podnikového vzdělávání na úrovni podniku, vzdělávacího trhu a politického rozhodování. Koordinátorem projektu je společnost 3s research laboratory z Rakouska. Vedle pracovníků NÚOV se na projektu podílí odborníci z Německa, Francie, Dánska, Itálie a Litvy. Další informace na: www.3s.co.at.

DISCO – Evropský slovník dovedností

V současné době v evropských zemích neexistuje jednotná terminologie pro popis kvalifikačních požadavků prostřednictvím dovedností a kompetencí. Cílem projektu *DISCO* je proto vytvořit vícejazyčný slovník, resp. informační systém dovedností a kompetencí požadovaných pro výkon jednotlivých povolání. Využívat ho budou například pracovníci úřadů práce, zaměstnavatelé,

vzdělávací instituce, pracovníci personálních agentur, odborníci na výzkum potřeb trhu práce, kariéroví poradci atd. Slovník by měl sloužit i studentům či uchazečům o práci, kteří budou využívat dokumentů Europassu. V roce 2005 proběhlo mapování informačních systémů dovedností a kompetencí v devíti evropských zemích. Za ČR byl analyzován *Informační systém typových pozic*. Kromě toho byly zjišťovány potřeby budoucích uživatelů slovníku. Partneři se dohodli na základním rozdělení kompetencí do předmětových skupin, do nichž má každý na základě svých národních systémů vložit přehled dovedností a kompetencí (www.skills-translator.net).

Projekt „QualiVET“

Projekt *Kvalita rozvoje a zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě ve strojírenství ve vztahu k trhu práce (QualiVET)* byl zahájen v listopadu 2005 a jeho ukončení je plánováno na září 2007. Úvodní aktivitou byla *Analýza stavu zavádění systémů kvality řízení v odborných školách a centrech odborné přípravy*. Obecně v rámci projektu bude vytvořen systém rozvoje kvality škol spolu s příručkou a dalšími podpůrnými materiály, které školám pomohou s jeho zavedením. Pozornost se soustředí hlavně na šest základních aspektů práce ve škole:

- role učitele a mistra (trainer)
- procesy vzdělávání

- metody výuky a přípravy
- reflexe přípravy a výuky
- obsah výuky a přípravy a jejich logická struktura
- vnější podmínky učení a podmínky pro přípravu ve firmách a pro výuku ve třídách

SELF-EVALUATION

Projekt byl zahájen v roce 2002 a ukončen v květnu 2005. Jeho cílem byl vývoj nástrojů pro sebehodnocení neformálně získaných kompetencí a zpracování příručky pro jejich využívání. V závěrečném roce řešení byl jako sebehodnoticí nástroj vypracován dotazník, který byl ověřován a bude využíván v institucích poskytujících poradenství pro nezaměstnané.

ELCIT – Interaktivní distanční vzdělávací program pro mistry odborné výchovy

Tento projekt byl také v roce 2005 (duben) ukončen. Byl zaměřen na rozvoj jazykových kompetencí mistrů odborné výchovy působících ve čtyřech oborech: kadeřník, krejčí, zámečnický, zednický. Cílem projektu bylo vytvořit multimediální interaktivní výukový program anglického jazyka, který by pomohl mistrům odborné výchovy při osvojování anglické odborné terminologie. Program byl zpracován na CD ROM.

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Přehled uvolněných finančních prostředků na projekty v rámci Opatření 3.1 a 3.2 OP RLZ z kapitoly 333 MŠMT (údaje v tis. Kč)	14
Tabulka 2:	Přehled o financování systémových projektů v tis. Kč	14
Tabulka 3:	Přehled o financování národních projektů (v tis. Kč)	15
Tabulka 4:	Projekty grantového schématu s nejvyšší finanční podporou	15
Tabulka 5:	Projekty 1. výzvy s nejvyšší finanční podporou	16
Tabulka 6:	Hodnocení sledovaných jevů ve výuce anglického a německého jazyka v základních školách v letech 2003/2004 a 2004/2005	26
Tabulka 7:	Četnost využití prostředků ICT v průběhu výuky uváděná dotázanými učiteli	26
Tabulka 8:	Způsob využití navýšených hodin v 7. ročnících základních škol	27
Tabulka 9:	Odborná kvalifikovanost učitelů ve sledovaných vyučovacích hodinách v mateřských, základních a středních školách v jednotlivých krajích ČR v letech 2003/2004 a 2004/2005	28
Tabulka 10:	Účast škol v Maturitě nanečisto 2005	30
Tabulka 11:	Nabídka souborů testových úloh	31
Tabulka 12:	Průměrné výsledky v testu matematické gramotnosti a jeho částech za Českou republiku	43
Tabulka 13:	Přehled o zaslaných žádostech o akreditaci pro akreditační komisi za rok 2005	53
Tabulka 14:	Realizované další vzdělávání pedagogických pracovníků v roce 2005	55

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Vymezení klíčových kompetencí v učebních plánech ZŠ a úroveň jejich realizace	27
Obrázek 2:	Vývoj počtu zúčastněných škol podle typu školy	30
Obrázek 3:	Průměrná úspěšnost	33
Obrázek 4:	Rozdíly mezi chlapci a dívkami	33
Obrázek 5:	Rozdíly mezi chlapci a dívkami, 2004 a 2005	34
Obrázek 6:	Rozdíly mezi typy škol	34
Obrázek 7:	Status zaměstnání podle kraje – rodiče a aspirace žáka	40
Obrázek 8:	Co ovlivňuje aspiraci žáka na status zaměstnání	41
Obrázek 9:	Aspirace žáka na status zaměstnání, čistý vliv vzdělání rodičů	41
Obrázek 10:	Poměr zájem : nezám o terciární vzdělání mezi žáky, podle kraje	42
Obrázek 11:	Aspirace žáka na terciární vzdělání, čistý vliv vzdělání rodičů na změnu poměru zájem : nezám	42
Obrázek 12:	Výsledky v testu matematické gramotnosti a jeho částech, průměr a směrodatná odchylka	43
Obrázek 13:	Výsledek v testu matematické gramotnosti, čistý vliv aspirovaného vzdělání, vzdělání matky, typu školy a pohlaví	44
Obrázek 14:	Čistý vliv aspirovaného vzdělání na výsledky v testech	45
Obrázek 15:	Čistý vliv typu školy na výsledky v testech	45
Obrázek 16:	Čistý vliv pohlaví na výsledky v testech	45
Obrázek 17:	Čistý vliv velikosti sídla školy na výsledky v testech	46
Obrázek 18:	Čistý vliv kraje na výsledky v testech, vybrané kraje	46
Obrázek 19:	Akreditace rekvalifikačních programů	49
Obrázek 20:	Přidělené dotace v rozvojovém programu Podpora DVPP zabezpečovaného vzdělávacími zařízeními zřizovanými v kraji	54
Obrázek 21:	Přidělené dotace v rozvojovém programu Zpřístupnění DVPP ZŠ s ročníky pouze 1. stupně	54
Obrázek 22:	Počet účastníků vzdělávacích programů v roce 2005	55

S novým školským zákonem

Díl II. Vzdělávání v roce 2005 v tématech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky za rok 2005

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

Vydal: ÚIV – divize Nakladatelství TAURIS, Senovážné nám. 26, Praha 1

Rok vydání: 2006

Náklad: 750 ks

Jazyková redakce: ÚIV – Divize informací a služeb

Grafická úprava, sazba a tisk: ÚIV – divize Nakladatelství TAURIS

ISBN 80-211-0519-4